

سال ۱۳۹۳

سال اقتصاد و فرهنگ، باعزم ملی و مدیریت جهادی

اداره کل امور اقتصادی و دارایی آذربایجان شرقی

گزارش اقتصادی

استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱

شناسنامه حقوقی اثر

عنوان: گزارش اقتصادی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱
ناشر: اداره کل امور اقتصادی و دارایی آذربایجان شرقی

مدیر پروژه: رضا حسینی

تدوین: نقی زهی - حمیده کریم زاده

شمارگان: ۱۰۰ جلد

تعداد صفحه: ۹۴ صفحه

قطع: وزیری

محل و تاریخ انتشار: تبریز - ۱۳۹۳

پیشرفت و توسعه هر سازمان در گرو اطلاع‌رسانی دقیق و شفاف از وظایف آن سازمان می‌باشد چرا که اطلاع‌رسانی و اطلاع‌یابی درست و به هنگام یکی از مهمترین پارامترها در انواع تصمیم‌سازی، چه در سطح خرد و استانی و چه در سطح کلان و ملی مطرح می‌باشد.

تنوع فعالیت‌های سازمان‌ها، نهادها و در یک بیان عام، دستگاه‌های اجرائی به گونه‌ای است که برای نیل به اهداف سازمانی از پیش تعیین‌شده و مورد انتظار این‌گونه دستگاه‌ها و نیز اجرای بهینه برنامه‌های جامع، در جهت حرکت به سمت توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، اطلاع‌شناسی، اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی امری ضروری و انکارناپذیر می‌باشد.

اداره کل امور اقتصادی و دارائی استان آذربایجان شرقی یکی از واحدهای استانی و بازوان اجرائی وزارت امور اقتصادی و دارائی در استان می‌باشد که انجام امور استانی وزارت امور اقتصادی و دارائی، که همانا هدایت و راهبری امور اقتصادی و دارائی، فراهم آوردن موجبات اجتماعی و رفاه جامعه در سطح کلان کشور می‌باشد را عهده‌دار است که از اهداف آن می‌توان به تنظیم سیاست‌های اقتصادی و مالی کشور، رعایت انضباط مالی به منظور جلوگیری از اتلاف منابع، کاهش هزینه‌های عمومی دولت، کاهش تصدی‌های دولت و ایجاد هماهنگی در امور مالی و اجرای برنامه‌های همکاری‌های اقتصادی و سرمایه‌گذاری‌های مشترک با کشورهای خارجی، اشاره نمود.

بر همین اساس این اداره کل برای بررسی عملکرد اقتصاد استان و بخش‌های مربوطه، این گزارش را تهیه نموده است تا برنامه‌ریزان و کارشناسان امر با آگاهی از وضعیت اقتصادی استان در جهت تحقق اهداف بلندمدت اقتصادی استان گام‌های اساسی بردارند.

رضا حسینی

مدیرکل

فهرست مطالب

۱	چکیده
۵	مقدمه
۷	۱- مساحت و تقسیمات استان
۸	۲- جمعیت استان
۱۶	۳- حساب‌های منطقه‌ای استان در بخش‌های عمده اقتصادی
۱۶	۳-۱- حساب‌های منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی به قیمت جاری
۲۲	۳-۲- حساب‌های منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی به قیمت ثابت
۲۷	۳-۲-۱- ارزش افزوده بخش کشاورزی
۳۰	۳-۲-۲- ارزش افزوده بخش صنعت و معدن
۳۶	۳-۲-۳- ارزش افزوده بخش خدمات
۴۰	۴- وضعیت اشتغال استان در بخش‌های عمده اقتصادی (کشاورزی، صنعت، خدمات)
۴۴	۵- وضعیت بیکاری استان آذربایجان شرقی
۴۴	۵-۱- نرخ بیکاری استان
۴۸	۵-۲- نرخ مشارکت اقتصادی
۵۱	۶- وضعیت تورم استان
۵۵	۷- وضعیت سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی استان آذربایجان شرقی
۵۵	۷-۱- وضعیت سرمایه‌گذاری خارجی استان آذربایجان شرقی
۵۶	۷-۲- وضعیت سرمایه‌گذاری داخلی استان آذربایجان شرقی
۵۸	۸- وضعیت طرح‌های عمرانی دولت

فهرست

۵۹	۹- بودجه استان
۵۹	۹-۱- درآمدهای عمومی
۶۰	۹-۲- اعتبارات هزینه‌ای
۶۱	۹-۳- اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای
۶۲	۹-۴- مجموع اعتبارات هزینه‌ای و اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای
۶۴	۱۰- سیستم بانکی استان آذربایجان شرقی
۶۷	۱۱- صنعت بیمه استان آذربایجان شرقی
۷۰	۱۲- بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی
۷۱	۱۳- صادرات و واردات گمرکات استان
۷۴	۱۴- درآمد و هزینه خانوار استان
۷۴	۱۴-۱- هزینه خالص سالانه خانوارهای شهری
۷۶	۱۴-۲- درآمد خالص سالانه خانوارهای شهری
۷۷	۱۴-۳- هزینه خالص سالانه خانوارهای روستایی
۷۹	۱۴-۴- درآمد خالص سالانه خانوارهای روستایی

فهرست جداول

۹	جدول ۱- شاخص‌های جمعیتی استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱
۱۰	جدول ۲- جمعیت استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۰ به تفکیک شهرستان
۱۲	جدول ۳- جمعیت کشور به تفکیک استان در سال ۱۳۹۱
۱۶	جدول ۴- ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ به قیمت جاری

فهرست

- جدول ۵- کل ارزش افزوده استان‌ها به قیمت جاری در سال ۱۳۹۰..... ۱۸
- جدول ۶- ارزش افزوده بخش‌های عمده اقتصادی استان‌ها به قیمت جاری در سال ۱۳۹۰..... ۱۹
- جدول ۷- تولید ناخالص داخلی استان طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ به قیمت جاری..... ۲۰
- جدول ۸- تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۰ به قیمت جاری..... ۲۱
- جدول ۹- ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ به قیمت ثابت..... ۲۲
- جدول ۱۰- کل ارزش افزوده استان‌ها به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۰..... ۲۵
- جدول ۱۱- ارزش افزوده بخش‌های عمده اقتصادی استان‌ها به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۰..... ۲۶
- جدول ۱۲- ارزش افزوده زیربخش‌های صنعت و معدن استان به قیمت ثابت..... ۳۱
- جدول ۱۳- تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی به قیمت ثابت..... ۳۸
- جدول ۱۴- تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۰ به قیمت ثابت..... ۳۹
- جدول ۱۵- سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی در اشتغال کشور و استان..... ۴۰
- جدول ۱۶- سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی در اشتغال استان‌های کشور..... ۴۲
- جدول ۱۷- نرخ بیکاری کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱..... ۴۵
- جدول ۱۸- وضعیت نرخ بیکاری کشور در سال ۱۳۹۱ به تفکیک استان..... ۴۷
- جدول ۱۹- نرخ مشارکت اقتصادی استان آذربایجان شرقی و کشور طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱..... ۴۸
- جدول ۲۰- نرخ مشارکت اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۱ به تفکیک استان..... ۵۰
- جدول ۲۱- نرخ تورم و شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱..... ۵۱
- جدول ۲۲- مقایسه شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی گروه‌های اصلی در مناطق شهری کشور و استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱..... ۵۲

- ۵۴ جدول ۲۳- نرخ تورم کشور در سال ۱۳۹۱ به تفکیک استان
 جدول ۲۴- سرمایه‌گذاری خارجی مصوب استان آذربایجان شرقی به تفکیک بخش‌های اقتصادی
 ۵۵ در سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۰
 ۵۶ جدول ۲۵- سرمایه‌گذاری داخلی استان به تفکیک بخش‌های اقتصادی در سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۰
 ۵۷ جدول ۲۶- سرمایه‌گذاری داخلی بخش‌های اقتصادی استان به تفکیک دولتی و خصوصی
 ۵۸ جدول ۲۷- وضعیت اعتبارات عمرانی پرداختی استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۷
 ۵۹ جدول ۲۸- وضعیت درآمدهای عمومی استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۰
 ۵۹ جدول ۲۹- تفکیک درآمدهای استانی آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۰
 ۶۰ جدول ۳۰- اعتبارات هزینه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱
 ۶۱ جدول ۳۱- اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱
 ۶۲ جدول ۳۲- مجموع اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استان در سال ۱۳۹۱
 ۶۴ جدول ۳۳- شاخص‌های بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی کشور و استان
 ۶۶ جدول ۲۴- منابع و مصارف بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان ها
 ۶۷ جدول ۳۵- حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی صنعت بیمه استان
 ۶۸ جدول ۳۶- ضریب نفوذ صنعت بیمه کل کشور و استان طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۷
 ۶۹ جدول ۳۷- حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی صنعت بیمه استان ها
 ۷۰ جدول ۳۸- شاخص‌های بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۷ ..
 ۷۱ جدول ۳۹- آمار مقایسه‌ای سالیانه واردات و صادرات گمرکات استان
 ۷۲ جدول ۴۰- صادرات گمرکات کشور در سال ۱۳۹۱ به تفکیک استان ها
 ۷۳ جدول ۴۱- واردات گمرکات کشور در سال ۱۳۹۱ به تفکیک استان ها

- جدول ۴۲- متوسط هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۱ ۷۴
- جدول ۴۳- متوسط هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار شهری به تفکیک گروه‌های هزینه‌ای ۷۵
- جدول ۴۴- متوسط درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۱ ۷۶
- جدول ۴۵- متوسط هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار روستایی در سال ۱۳۹۱ ۷۷
- جدول ۴۶- متوسط هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار روستایی به تفکیک گروه‌های هزینه‌ای . ۷۸
- جدول ۴۷- متوسط درآمد خالص سالانه یک خانوار روستایی در سال ۱۳۹۱ ۷۹
- جدول ۴۸- متوسط هزینه و درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری به تفکیک استان ۸۰
- جدول ۴۹- متوسط هزینه و درآمد خالص سالانه یک خانوار روستایی به تفکیک استان ۸۱

فهرست نمودارها

- نمودار ۱- روند سهم جمعیت استان آذربایجان شرقی از جمعیت کل کشور طی سال‌های ۹۱-۷۵ ۱۱
- نمودار ۲- مقایسه نرخ رشد جمعیت کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۹۱-۷۶ ۱۱
- نمودار ۳- مقایسه روند درصد جمعیت شهرنشین و روستانشین استان آذربایجان شرقی ۱۳
- نمودار ۴- درصد رشد و سهم ارزش افزوده استان از کل کشور به قیمت جاری ۱۷
- نمودار ۵- درصد رشد تولید ناخالص داخلی بانفت و بدون نفت استان به قیمت جاری ۲۰
- نمودار ۶- درصد رشد و سهم ارزش افزوده استان از کل کشور به قیمت ثابت طی سال‌های ۹۰-۸۰ ۲۳
- نمودار ۷- درصد رشد و سهم ارزش افزوده بخش‌های اقتصادی استان به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۰ ۲۴
- نمودار ۸- مقایسه درصد رشد ارزش افزوده کشاورزی نسبت به سهم آن از کل ارزش افزوده استان ۲۷
- نمودار ۹- سهم هر یک از بخش‌ها در ارزش افزوده کشاورزی استان به قیمت ثابت ۲۸

- نمودار ۱۰- مقایسه درصد رشد ارزش افزوده صنعت و معدن نسبت به سهم آن از کل ارزش افزوده ۳۰
- نمودار ۱۱- روند ارزش افزوده گروه‌های صنعت و معدن استان آذربایجان شرقی به قیمت ثابت ۳۴
- نمودار ۱۲- مقایسه درصد رشد ارزش افزوده خدمات نسبت به سهم آن از کل ارزش افزوده استان ۳۶
- نمودار ۱۳- درصد رشد تولید ناخالص داخلی بانفت و بدون نفت استان به قیمت ثابت ۳۸
- نمودار ۱۴- سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی در اشتغال استان طی سال‌های ۸۴-۹۱ ۴۱
- نمودار ۱۵- مقایسه نرخ بیکاری کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۸۱-۹۱ ۴۵
- نمودار ۱۶- مقایسه نرخ مشارکت اقتصادی کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۸۱-۹۱ ۴۹
- نمودار ۱۷- مقایسه نرخ تورم کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۸۱-۹۱ ۵۳
- نمودار ۱۸- مقایسه سهم اعتبارات هزینه‌ای و تملک داراییهای سرمایه‌ای پرداختی در اعتبارات استانی و کل اعتبارات استان در سال ۹۱ ۶۳
- نمودار ۱۹- سهم درآمدهای مالیاتی از درآمدهای استانی استان آذربایجان شرقی در سال ۹۱ ۶۳
- نمودار ۲۰- مقایسه ضریب نفوذ صنعت بیمه کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۸۷-۹۱ ۶۸
- نمودار ۲۱- سهم هزینه‌های خوراک و دخانه و هزینه‌های غیرخوراک در هزینه خالص سالانه ۷۴
- یک خانوار شهری استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ ۷۴
- نمودار ۲۲- درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری استان به تفکیک سهم انواع درآمد ۷۶
- نمودار ۲۳- سهم هزینه‌های خوراک و دخانه و هزینه‌های غیرخوراک در هزینه خالص سالانه ۷۶
- یک خانوار روستایی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ ۷۷
- نمودار ۲۴- درآمد خالص سالانه یک خانوار روستایی استان به تفکیک سهم انواع درآمد ۷۹

چکیده:

مساحت و جمعیت:

استان آذربایجان شرقی با ۲/۸ درصد از مساحت کل کشور یازدهمین استان از لحاظ مساحت محسوب می‌شود. این استان در سال ۱۳۹۱ با ۳۷۵۲ هزار نفر (۴/۹۳ درصد جمعیت کل کشور) رتبه ششم کشوری را از لحاظ جمعیت به خود اختصاص داده است. نرخ شهرنشینی استان در سال ۱۳۹۱ حدود ۶۹/۵۱ درصد بوده است.

مساب‌های منطقه‌ای:

میزان کل ارزش افزوده استان به قیمت جاری در سال ۱۳۹۰ رقم ۲۰۴۲۶۹ میلیارد ریال می‌باشد. (۳/۳۲ درصد از کل ارزش افزوده کشور و دارای رتبه هفتم کشوری) میزان کل ارزش افزوده استان به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۰ رقم ۷۰۵۲۱ میلیارد ریال می‌باشد. (۳/۱۷ درصد از کل ارزش افزوده کشور و دارای رتبه هشتم کشوری)

نیروی کار:

براساس نتایج آمارگیری از نیروی کار در سال ۱۳۹۱، میزان اشتغال استان در بخش‌های عمده اقتصادی به صورت زیر می‌باشد:

کشاورزی ۲۱/۳ درصد، صنعت ۴۱/۷ درصد، خدمات ۳۷ درصد.

نرخ بیکاری استان در سال ۱۳۹۱، ۱۲/۵ درصد بوده است که نسبت به نرخ بیکاری ۸/۸ درصدی سال ۱۳۹۰ حدود ۳/۷ درصد افزایش داشته است و یازدهمین استان کشور از لحاظ وجود بیکاری محسوب می‌شود.

تورم:

در سال ۱۳۹۱ استان آذربایجان شرقی با ۳۱/۳ درصد نرخ تورم در رتبه ۲۵ کشوری در بین سایر استان‌ها قرار دارد. استان تهران با ۲۶/۵ درصد کمترین و استان خراسان شمالی با ۳۴/۹ درصد بیشترین میزان نرخ تورم را دارا می‌باشند.

سرمایه‌گذاری:

میزان کل سرمایه‌گذاری خارجی مصوب در استان آذربایجان شرقی تا پایان سال ۱۳۹۱ با ۶۲ طرح سرمایه‌گذاری رقم ۷۹۴,۱۳۳ هزار دلار می‌باشد.

در سال ۱۳۹۱ میزان سرمایه‌گذاری خارجی مصوب استان ۳۱۸,۱۴۹ هزار دلار می‌باشد که نسبت به رقم مصوب سال ۱۳۹۰ حدود ۱۳۲ درصد رشد داشته است.

مجموع سرمایه‌گذاری داخلی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ مبلغ ۱۲۶۰۳ میلیارد ریال می‌باشد که نسبت به سرمایه‌گذاری داخلی سال ۱۳۹۰ حدود ۵۳/۱۳ درصد کاهش داشته است.

درآمد و اعتبارات:

مجموع درآمدهای عمومی وصولی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ با ۱۰۹۳۴ میلیارد ریال نسبت به رقم ۸۷۸۹ میلیاردی سال ۱۳۹۰ حدود ۲۴/۴۱ درصد رشد داشته است.

مجموع رقم مصوب اعتبارات هزینه‌ای و عمرانی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ حدود ۱۷۸۴۹ میلیارد ریال می‌باشد که ۱۳۶۰۴ میلیارد ریال (۷۶/۲۲ درصد) از آن پرداخت شده است.

منابع و مصارف سیستم بانکی:

بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان آذربایجان شرقی در پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۱ حدود ۱۰۰۰۷۰ میلیارد ریال (۲/۷۸ درصد از منابع بانک‌های مزبور در کل کشور و رتبه ششم کشوری) سپرده جذب نموده‌اند که نسبت به مدت مشابه سال قبل ۲۸/۳۸ درصد رشد داشته است.

میزان تسهیلات پرداختی بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان آذربایجان شرقی در پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۱ با ۹۶۶۶۱ میلیارد ریال (۳/۰۱ درصد از مصارف بانک‌های مزبور در کل کشور و رتبه ششم کشوری) نسبت به تسهیلات سال ۱۳۹۰ دارای ۱۱/۳۴ درصد رشد می‌باشد.

صنعت بیمه استان:

میزان حق بیمه تولیدی صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۱ با ۵۲۹۰ میلیارد ریال (۴/۰۴ درصد سهم از کل کشور) نسبت به سال ۱۳۹۰ رشد ۶۶/۶۲ درصدی داشته است.

میزان خسارت پرداختی صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۱ با ۳۱۹۹ میلیارد ریال (۴/۰۸ درصد سهم از کل کشور) نسبت به سال ۱۳۹۰ رشد ۵۱/۴۶ درصدی داشته است.

بورس منطقه‌ای استان:

تعداد ۱۸۹۶ میلیون سهم به ارزش ۶۸۷۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۱ در بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی معامله شده است. تعداد و ارزش سهام داد و ستد شده در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰ به ترتیب ۱۷/۵۹ و ۷/۶۶ درصد کاهش یافته‌اند.

گمرکات استان:

در سال ۱۳۹۱ میزان وزنی صادرات گمرکات استان آذربایجان شرقی ۸۰۴ هزار تن (۲۷/۱ درصد رشد نسبت به سال قبل) و ارزش دلاری صادرات گمرکات استان ۸۶۰ میلیون دلار (۲۶/۶۷ درصد رشد نسبت به سال قبل) بوده است.

در سال ۱۳۹۱ میزان وزنی واردات گمرکات استان آذربایجان شرقی ۵۴۳ هزار تن (۶/۶ درصد رشد نسبت به سال قبل) و ارزش دلاری واردات گمرکات استان ۱۱۴۵ میلیون دلار (۲/۹۷ درصد کاهش نسبت به سال قبل) بوده است.

متوسط هزینه و درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی:

متوسط کل هزینه‌های خالص سالانه در استان در سال ۱۳۹۱ برای یک خانوار شهری ۱۳۸,۸۵۵,۷۷۰ ریال (۲۴/۱۳ درصد رشد نسبت به سال قبل) و برای یک خانوار روستایی ۱۱۲,۱۶۱,۳۳۵ ریال (۳۴/۶۲ درصد رشد نسبت به سال قبل) می‌باشد.

متوسط درآمد خالص سالانه در استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ برای یک خانوار شهری ۱۴۱,۱۱۹,۵۷۳ ریال (۴۵/۴ درصد رشد نسبت به سال قبل) و برای یک خانوار روستایی ۹۵,۲۳۷,۴۴۱ ریال (۴۲/۰۹ درصد رشد نسبت به سال قبل) بوده است.

مقدمه:

استان آذربایجان شرقی به دلیل داشتن اشتراکات فراوان با کشورهای همسایه، یکی از مهم‌ترین مناطق کشور در روابط خارجی محسوب می‌شود و موقعیت استراتژیکی بسیار بالائی را برای به وجود آمدن یک مرکز عمده تجاری بین‌المللی دارا می‌باشد.

از منظر بازرگانی داخلی، مرکز استان (شهر تبریز) به دلیل دارا بودن امتیازات و برتری‌های ویژه در منطقه شمال غرب کشور، دارا بودن بازار وسیع (به عنوان تامین‌کننده اقلام مورد نیاز بازار در استان‌های اردبیل، زنجان، کردستان، آذربایجان غربی و خود استان)، موقعیت ویژه جغرافیائی و مرکزیت سیاسی، اداری و اقتصادی، از مهم‌ترین مراکز فعالیت بازرگانی در استان و کشور به شمار می‌رود.

در مورد بازرگانی خارجی، این استان به سبب موقعیت خاص استراتژیک و داشتن قابلیت‌های فراوان، مرکزی مناسب و با اهمیت برای فعالیت‌های بازرگانی خارجی است. اهم قابلیت‌های استان به طور مختصر عبارتند از:

- ✓ وجود مبادی ورودی و خروجی در منطقه مرزی جلفا و نوردوز، گمرکات سهلان، تبریز و جلفا با ظرفیت‌های بالای ذخیره و انبار کالا؛
- ✓ موقعیت ویژه جغرافیائی که به عنوان چهارراه ارتباطی ایران و اروپا مطرح می‌باشد، (وجود راه آهن جلفا)؛
- ✓ جمهوری ارمنستان به عنوان پلی برای ارتباط با جمهوری‌های تازه استقلال یافته، قفقاز و آسیای مرکزی مطرح می‌باشد؛
- ✓ وجود منطقه آزاد تجاری- صنعتی ارس در جلفا؛

- ✓ وجود منطقه ویژه اقتصادی سهلان؛
- ✓ نمایشگاه بین‌المللی تبریز؛
- ✓ تولیدات صنعتی، کشاورزی، محصولات باغی و به ویژه خشکبار و تولیدات کانی فلزی و غیرفلزی با قابلیت صادراتی بالا، وجود کارگاه‌های تولید فرش‌های نفیس؛
- ✓ امکان برقراری پروازهای مستقیم بین تبریز - ترکیه و کشورهای اروپایی.

۱- مساحت و تقسیمات استان^۱

استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۱۶ تاسیس شده است و مرکز این استان، کلان شهر تبریز می باشد. این استان با ۴۵۶۵۱ کیلومتر مربع، ۲/۸ درصد از مساحت کل کشور را تشکیل داده و از این جهت، یازدهمین استان ایران محسوب می شود.

استان آذربایجان شرقی در شمال غربی ایران واقع شده و رود ارس حد شمالی آن را با جمهوری های آذربایجان، ارمنستان و ایالات خود مختار نخجوان مشخص کرده است. رودهای قطور و آب های دریاچه ارومیه، مرز غربی آن با استان آذربایجان غربی را تشکیل می دهد. در جنوب کشیدگی رشته کوه ها، دره ها، جلگه ها و دشت ها موجب پیوستگی توپوگرافیک استان با استان های آذربایجان غربی و زنجان شده است و در شرق نیز دره و رودخانه دره رود، کوه های سبلان، چهل نور و گردنه صابین این منطقه را از استان اردبیل جدا می کند. مدارهای ۴۵ درجه و ۵ دقیقه و ۳۶ درجه و ۲۲ دقیقه به ترتیب منتهی الیه غربی و شرقی مختصات جغرافیایی این استان را مشخص می کند.

این استان منطقه مرتفعی است که کوه های بلند از جهات مختلف سراسر آن را فرا گرفته و موجبات پیدایش جلگه های مغان، تبریز، سراب و مراغه را فراهم کرده است.

آذربایجان شرقی تا حدودی تحت تاثیر جریان های مرطوب دریای مدیترانه از سمت باختر و جنوب باختری قرار دارد و توده های هوای سرد سیبری نیز از شمال بر آب و هوای آن اثر می گذارد.

۱- بیشتر مطالب این بخش از سایت مرکز آمار ایران برگرفته شده است.

بر اساس تقسیمات کشوری در پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۱، این استان دارای ۲۰ شهرستان، ۴۴ بخش، ۵۹ شهر و ۱۴۲ دهستان می‌باشد.

شهرستان‌های این استان عبارتند از: آذرشهر، اسکو، اهر، بستان‌آباد، بناب، تبریز، جلفا، چاراویماق، خداآفرین، سراب، شبستر، عجب‌شیر، کلیبر، مراغه، مرنند، ملکان، میانه، هریس، هشترود، ورزقان.

۲- جمعیت استان^۲

براساس برآوردهای صورت گرفته برای سال ۱۳۹۱ جمعیت استان ۳,۷۵۲,۰۰۰ نفر (۴/۹۳ درصد سهم از جمعیت کل کشور) اعلام شده است که دارای رتبه ششم کشوری می‌باشد. بر این اساس نرخ شهرنشینی استان در سال ۱۳۹۱ حدود ۶۹/۵۱ درصد (۲,۶۰۸,۰۰۰ نفر) و میزان جمعیت روستایی و غیر ساکن استان در این سال ۳۰/۵۲ درصد (۱,۱۴۵,۰۰۰ نفر) می‌باشد. جمعیت استان طی سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۱ به‌طور متوسط سالانه حدود ۰/۷۲ درصد رشد داشته است.

در سرشماری سال ۱۳۹۱ تعداد خانوارهای استان ۱,۱۲۵,۰۰۰ خانوار اعلام شده است، ۷۹۷,۰۰۰ خانوار در مناطق شهری و ۳۲۸,۰۰۰ خانوار در مناطق روستایی سکونت داشته‌اند. تعداد خانوارهای استان در فاصله سال‌های ۱۳۸۱ تا ۱۳۹۱ به‌طور متوسط سالانه حدود ۳/۱۵ درصد رشد داشته است. بعد خانوار استان از ۴/۲۳ نفر در سال ۱۳۸۱ به ۳/۳۴ نفر در سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است.

۲- برخی از مطالب این بخش از مقاله "مهاجرت و حاشیه نشینی در ایران، فصلنامه جمعیت- شماره ۷۴۱۷۳، دکتر اسداله نقدی" اقتباس شده است.

بررسی میزان جمعیت استان طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۷۵ نشان می‌دهد که با وجود رشد جمعیت استان طی این سال‌ها، سهم جمعیت استان از جمعیت کل کشور روندی نزولی را طی کرده و کاهش یافته است بطوریکه سهم جمعیت استان نسبت به جمعیت کل کشور از ۵/۵۴ درصد در سال ۱۳۷۵ به ۴/۹۳ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است.

جدول ۱- شاخص‌های جمعیتی استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱

ردیف	سال	جمعیت کل استان (نفر)	درصد رشد سالانه جمعیت استان (درصد)	سهم از کل کشور (درصد)	نرخ شهرنشینی (درصد)	درصد جمعیت روستائین (درصد)	تعداد خانوار استان	بعد خانوار استان (نفر)
۱	۱۳۸۱	۳,۴۹۱,۱۲۵	۰/۷۳	۵/۲۷	۶۴/۳۰	۳۵/۷۰	۸۲۵,۳۱۰	۴/۲۳
۲	۱۳۸۲	۳,۵۱۷,۳۶۸	۰/۷۵	۵/۲۳	۶۴/۹۲	۳۵/۰۸	۸۴۶,۹۶۵	۴/۱۵
۳	۱۳۸۳	۳,۵۴۴,۴۵۴	۰/۷۷	۵/۱۹	۶۵/۵۳	۳۴/۴۷	۸۶۸,۶۲۰	۴/۰۸
۴	۱۳۸۴	۳,۵۷۲,۴۱۶	۰/۷۹	۵/۱۵	۶۶/۱۱	۳۳/۸۹	۸۹۰,۲۷۵	۴/۰۱
۵	۱۳۸۵	۳,۶۰۳,۴۵۶	۰/۸۷	۵/۱۱	۶۶/۶۷	۳۳/۳۳	۹۱۲,۰۰۰	۳/۹۵
۶	۱۳۸۶	۳,۶۲۴,۰۴۶	۰/۵۷	۵/۰۷	۶۷/۴۱	۳۲/۵۹	۹۴۷,۰۰۰	۳/۸۳
۷	۱۳۸۷	۳,۶۴۵,۵۵۵	۰/۵۹	۵/۰۲	۶۸/۱۸	۳۱/۸۲	۹۸۲,۰۰۰	۳/۷۱
۸	۱۳۸۸	۳,۶۶۷,۹۶۸	۰/۶۱	۴/۹۸	۶۸/۹۹	۳۱/۰۱	۱,۰۱۶,۰۰۰	۳/۶۱
۹	۱۳۸۹	۳,۶۹۱,۲۷۰	۰/۶۴	۴/۹۴	۶۹/۶۶	۳۰/۳۴	۱,۰۵۱,۰۰۰	۳/۵۱
۱۰	۱۳۹۰	۳,۷۲۴,۶۲۰	۰/۹۰	۴/۹۶	۶۹/۲۵	۳۰/۷۵	۱,۰۸۶,۰۰۰	۳/۴۳
۱۱	۱۳۹۱	۳,۷۵۲,۰۰۰	۰/۷۴	۴/۹۳	۶۹/۵۱	۳۰/۵۲	۱,۱۲۵,۰۰۰	۳/۳۴

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

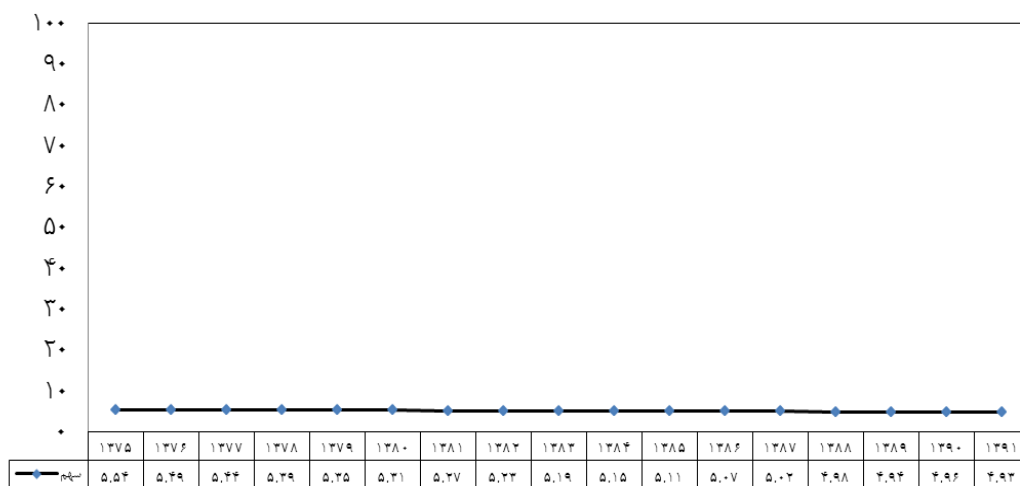
در سال ۱۳۹۰ شهر تبریز با ۴۵/۵۱ درصد سهم از کل جمعیت استان (۱,۶۹۵,۰۹۴ نفر) پرجمعیت‌ترین و شهرستان چاراویماق با ۰/۸۸ درصد سهم (۳۲,۷۴۵ نفر) کم‌جمعیت‌ترین شهرستان استان می‌باشند.

جدول ۲- جمعیت استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۰ به تفکیک شهرستان

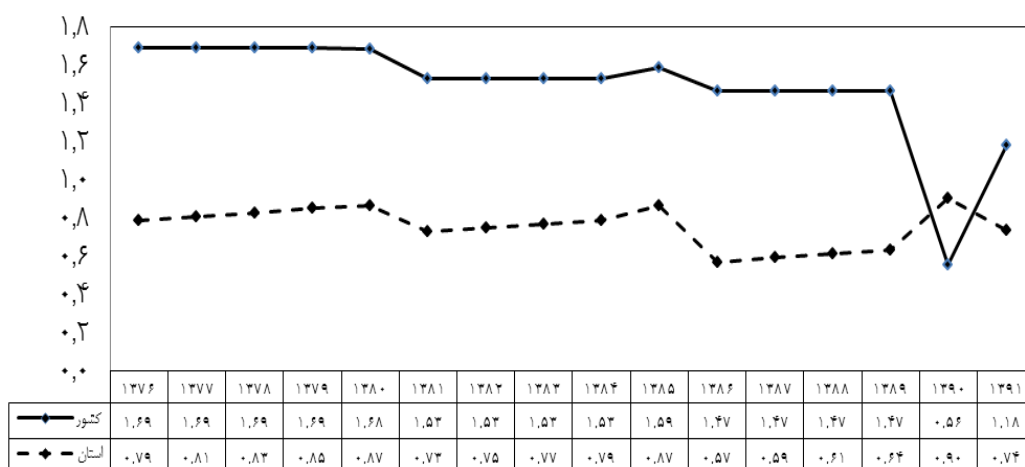
ردیف	شهرستان	تعداد جمعیت در سال ۱۳۸۹ (نفر)	تعداد جمعیت در سال ۱۳۹۰ (نفر)	درصد رشد سال ۹۰ نسبت به ۸۹	سهم از جمعیت استان در سال ۱۳۹۰ (درصد)	رتبه شهرستان در سال ۱۳۹۰
۱	تبریز	۱,۶۱۷,۷۹۹	۱,۶۹۵,۰۹۴	۴/۷۸	۴۵/۵۱	۱
۲	مراغه	۲۴۱,۴۴۶	۲۴۷,۶۸۱	۲/۵۸	۶/۶۵	۲
۳	مرند	۲۳۷,۷۲۲	۲۳۹,۲۰۹	۰/۶۳	۶/۴۲	۳
۴	میانه	۱۹۵,۹۵۳	۱۸۵,۸۰۶	-۵/۱۸	۴/۹۹	۴
۵	اهر	۱۵۳,۱۷۴	۱۵۰,۱۱۱	-۲	۴/۰۳	۵
۶	سراب	۱۳۶,۸۷۳	۱۳۱,۹۳۴	-۳/۶۱	۳/۵۴	۶
۷	بناب	۱۲۹,۹۸۰	۱۲۹,۷۹۵	-۰/۱۴	۳/۴۸	۷
۸	شبستر	۱۲۶,۹۰۷	۱۲۴,۴۹۹	-۱/۹۰	۳/۳۴	۸
۹	آذرشهر	۱۰۳,۹۵۲	۱۰۷,۵۷۹	۳/۴۹	۲/۸۹	۹
۱۰	ملکان	۱۰۳,۹۹۲	۱۰۶,۱۱۸	۲/۰۴	۲/۸۵	۱۰
۱۱	اسکو	۸۷,۵۸۲	۹۸,۹۸۸	۱۳/۰۲	۲/۶۶	۱۱
۱۲	بستان آباد	۹۹,۶۰۹	۹۴,۹۸۵	-۴/۶۴	۲/۵۵	۱۲
۱۳	هریس	۶۹,۹۶۴	۶۷,۸۲۰	-۳/۰۶	۱/۸۲	۱۳
۱۴	عجب شیر	۸۷,۱۰۳	۶۶,۷۴۶	-۲۳/۳۷	۱/۷۹	۱۴
۱۵	هشترود	۶۷,۶۵۱	۶۰,۸۲۲	-۱۰/۰۹	۱/۶۳	۱۵
۱۶	جلفا	۵۴,۸۸۵	۵۵,۱۶۶	۰/۵۱	۱/۴۸	۱۶
۱۷	کلبر	۹۱,۸۸۴	۴۸,۸۳۷	-۴۶/۸۵	۱/۳۱	۱۷
۱۸	ورزقان	۴۹,۲۸۴	۴۵,۷۰۸	-۷/۲۶	۱/۲۳	۱۸
۱۹	خداآفرین	-	۳۴,۹۷۷	-	۰/۹۴	۱۹
۲۰	چاراویماق	۳۵,۵۱۰	۳۲,۷۴۵	-۷/۷۹	۰/۸۸	۲۰
-	کل جمعیت استان	۳,۶۹۱,۲۷۰	۳,۷۲۴,۶۲۰	۰/۹	۱۰۰	-

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

نمودار ۱- روند سهم جمعیت استان آذربایجان شرقی از جمعیت کل کشور طی سال‌های ۹۱-۷۵ (درصد)

نمودار ۲- مقایسه نرخ رشد جمعیت کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۹۱-۷۶ (درصد)

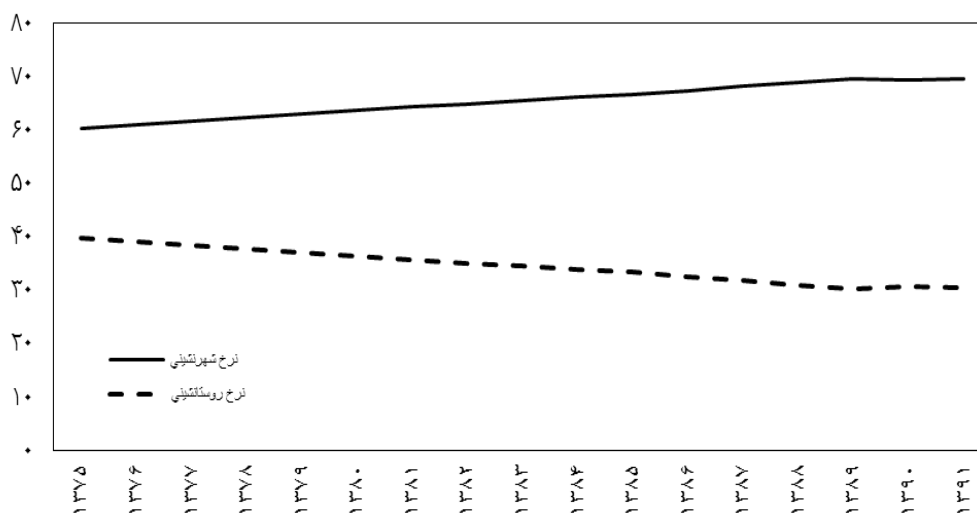
جدول ۳- جمعیت کشور به تفکیک استان در سال ۱۳۹۱

ردیف	استان	جمعیت کل (نفر)	سهم از کل کشور (درصد)	رتبه در کشور
۱	آذربایجان شرقی	۳,۷۵۲,۰۰۰	۴.۹۳	۶
۲	آذربایجان غربی	۳,۱۲۰,۰۰۰	۴.۱۰	۷
۳	اردبیل	۱,۲۵۸,۰۰۰	۱.۶۵	۲۰
۴	اصفهان	۴,۹۲۲,۰۰۰	۶.۴۷	۳
۵	البرز	۲,۴۵۷,۰۰۰	۳.۲۳	۱۲
۶	ایلام	۵۶۳,۰۰۰	۰.۷۴	۳۱
۷	یوشهر	۱,۰۵۵,۰۰۰	۱.۳۹	۲۳
۸	تهران	۱۲,۳۰۸,۰۰۰	۱۶.۱۹	۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۹۰۴,۰۰۰	۱.۱۹	۲۶
۱۰	خراسان جنوبی	۷۴۱,۰۰۰	۰.۹۷	۲۸
۱۱	خراسان رضوی	۶,۰۸۲,۰۰۰	۸.۰۰	۲
۱۲	خراسان شمالی	۸۷۸,۰۰۰	۱.۱۵	۲۷
۱۳	خوزستان	۴,۵۹۵,۰۰۰	۶.۰۴	۵
۱۴	زنجان	۱,۰۳۶,۰۰۰	۱.۳۵	۲۴
۱۵	سمنان	۶۴۱,۰۰۰	۰.۸۴	۳۰
۱۶	سیستان و بلوچستان	۲,۵۹۶,۰۰۰	۳.۴۱	۱۰
۱۷	فارس	۴,۶۴۲,۰۰۰	۶.۱۰	۴
۱۸	قزوین	۱,۲۱۴,۰۰۰	۱.۶۰	۲۱
۱۹	قم	۱,۱۷۲,۰۰۰	۱.۵۴	۲۲
۲۰	کردستان	۱,۵۰۴,۰۰۰	۱.۹۸	۱۸
۲۱	کرمان	۲,۹۸۲,۰۰۰	۳.۹۲	۹
۲۲	کرمانشاه	۱,۹۵۴,۰۰۰	۲.۵۷	۱۳
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۶۶۹,۰۰۰	۰.۸۸	۲۹
۲۴	گلستان	۱,۸۰۸,۰۰۰	۲.۳۸	۱۴
۲۵	گیلان	۲,۴۹۶,۰۰۰	۳.۲۸	۱۱
۲۶	لرستان	۱,۷۷۰,۰۰۰	۲.۳۳	۱۵
۲۷	مازندران	۳,۱۰۰,۰۰۰	۴.۰۸	۸
۲۸	مرکزی	۱,۴۲۸,۰۰۰	۱.۸۸	۱۹
۲۹	هرمزگان	۱,۶۱۰,۰۰۰	۲.۱۲	۱۷
۳۰	همدان	۱,۷۶۸,۰۰۰	۲.۳۳	۱۶
۳۱	یزد	۱,۰۲۵,۰۰۰	۱.۳۵	۲۵
	کل جمعیت کشور	۷۶,۰۳۸,۰۰۰	۱۰۰	-

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

جمعیت هر کشوری در اثر باروری، زاد و ولد و همچنین مهاجرت‌ها تغییر می‌یابد و نرخ باروری تابع وضعیت فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی جامعه است. بررسی نموداری درصد رشد سالانه جمعیت استان طی سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۹۱ نشان می‌دهد نرخ رشد جمعیت استان طی این سال‌ها روندی نوسانی داشته و در برخی از سال‌ها نرخ رشد استان نسبت به سال‌های قبل کاهش یافته و سپس روندی افزایشی طی نموده است. طی سال‌های ۱۳۷۶-۱۳۹۱ (به غیر از سال ۱۳۹۰) نرخ رشد سالانه جمعیت استان کمتر از نرخ رشد جمعیت کشوری بوده است. نرخ رشد جمعیت استان در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰ حدود ۰/۷۴ درصد می‌باشد.

نمودار ۳- مقایسه روند درصد جمعیت شهرنشین و روستانشین استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۹۱-۷۵ (درصد)

میزان جمعیت استان طی سال‌های ۱۳۷۵-۱۳۹۱ نشان می‌دهد که میزان شهرنشینی در استان روندی صعودی و میزان جمعیت روستانشین استان روندی کاهشی داشته است.

رشد شهرنشینی تابعی از چهار فرآیند مهاجرت، رشد طبیعی جمعیت، تغییر تعریف شهر و ادغام روستاهای اقماری و تاسیس شهرهای جدید است. بین افزایش جمعیت شهرنشین و مهاجرت همبستگی بالایی وجود دارد، بنابراین منشأ جمعیت شهرنشین تنها ناشی از افزایش طبیعی جمعیت شهرها نیست بلکه ناشی از مهاجرت روستائیان به شهرها می‌باشد.

مهاجرت از روستاها به شهرها یکی از انواع مهم مهاجرت در کل دنیا می‌باشد که به دلایل گوناگونی صورت می‌گیرد. عواملی مانند گسترش خدمات بهداشتی در شهرها، توسعه وسایل ارتباط جمعی و نیز ورود تکنولوژی جدید و مکانیزه شدن کشاورزی از علل تشدید مهاجرت روستائیان به نقاط شهری می‌باشند. علاوه بر جاذبه‌های شهرنشینی و رشد اشتغال صنعتی در شهرها عواملی مانند کمبود کار و فقر عمومی روستائیان، ترجیح دادن مشاغل صنعتی با دستمزد بالا بر کشاورزی، امید به آینده بهتر برای خود و فرزندانشان و توزیع نامناسب امکانات رفاهی شهر و روستا از دلایل اصلی مهاجرت روستائیان به شهرها می‌باشد.

در دهه‌های اخیر مهاجرت یکی از مسائل عمده اجتماعی ایران بوده است. بررسی‌ها نشان می‌دهد در دوره‌های اخیر همواره بیش از یک سوم رشد شهری کشور ناشی از مهاجرت بوده است.

در خصوص آثار و پیامدهای مهاجرت در مبداء و مقصد می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ۱- افزایش جمعیت شهری و شکل‌گیری حاشیه‌نشینی در مناطق شهری
- ۲- تغییر کالبد فیزیکی شهرها
- ۳- افزایش تقاضا برای خدمات شهری
- ۴- تخلیه جمعیتی روستاها (غلبه پیران و سالخوردگان در مناطق روستایی)

۵- ایجاد تنوع و آمیختگی فرهنگی در شهرها

۶- تبدیل جمعیت تولیدکننده به مصرف‌کننده

در کشور ایران یکی از دلایل مهاجرت روستائیان به شهرها تفاوت سطح زندگی شهر و روستا می‌باشد. تحقیقات نشان می‌دهد علت اصلی مهاجرت‌های روستایی در ایران انگیزه‌های اقتصادی و سپس اجتماعی می‌باشد که آنها را به شهرها کشانده است. کیفیت زندگی در مناطق شهری در مقایسه با سطح زندگی روستائیان بهتر و برخوردارتر است و همین امر یکی از دلایل گرایش روستائیان به سکونت در شهر می‌باشد. هجوم روستائیان به شهرها به علت وجود همین امکانات و بر خورداری‌ها است و تا زمانی که این فاصله‌ها وجود داشته باشد شاهد مهاجرت از روستاها به شهرها خواهیم بود.

۳- حساب‌های منطقه‌ای استان در بخش‌های عمده اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات)

۳-۱- حساب‌های منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی به قیمت جاری

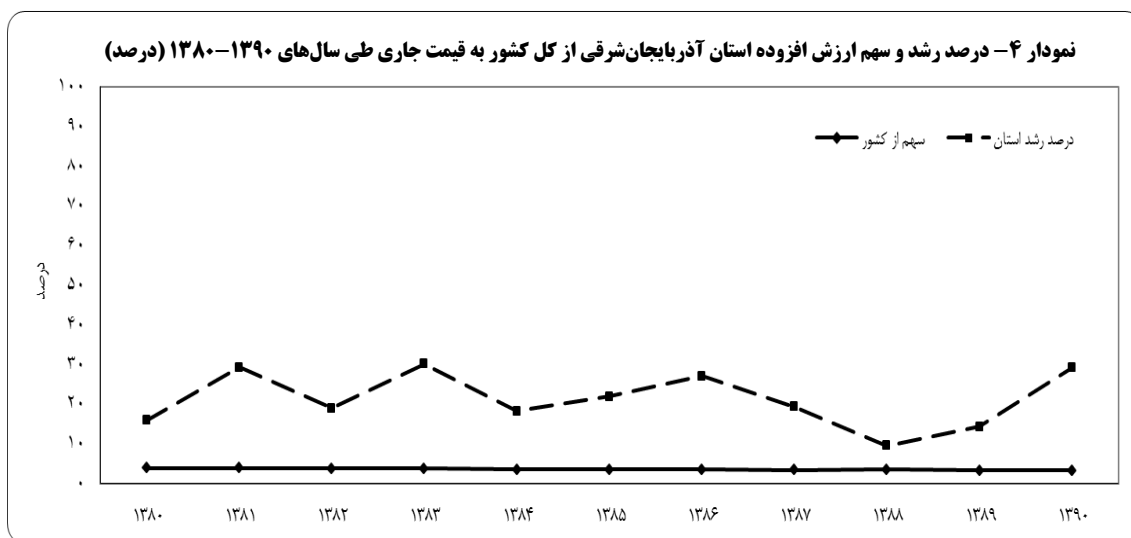
میزان کل ارزش افزوده استان به قیمت جاری در سال ۱۳۹۰ رقم ۲۰۴,۲۶۹ میلیارد ریال

(۳/۳۲ درصد از کل ارزش افزوده کشور و دارای رتبه هفتم کشوری) می‌باشد.

جدول ۴- ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۸۰ به قیمت جاری (میلیارد ریال/درصد)

شرح	کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری		صنعت و معدن		خدمات		کل ارزش افزوده استان		
	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کل ارزش افزوده استان (درصد)	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کل ارزش افزوده استان (درصد)	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کل ارزش افزوده استان (درصد)	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کل ارزش افزوده کشور (درصد)	رتبه در کشور
سال ۱۳۸۰	۴,۳۹۵	۱۵.۲۱	۸,۱۲۵	۲۸.۱۳	۱۶,۳۶۶	۵۶.۶۶	۲۸,۸۸۶	۳.۹۵	۷
سال ۱۳۸۱	۵,۷۰۹	۱۵.۲۹	۱۱,۰۵۷	۲۹.۶۱	۲۰,۵۷۶	۵۵.۱۰	۳۷,۳۴۲	۳.۹۳	۶
سال ۱۳۸۲	۶,۱۹۲	۱۳.۹۳	۱۳,۵۱۰	۳۰.۴۰	۲۴,۷۴۵	۵۵.۶۷	۴۴,۴۴۸	۳.۷۵	۶
سال ۱۳۸۳	۶,۰۸۰	۱۰.۵۱	۲۰,۱۳۵	۳۴.۸۰	۳۱,۶۳۹	۵۴.۶۹	۵۷,۸۵۴	۳.۷۴	۷
سال ۱۳۸۴	۸,۶۶۶	۱۲.۶۶	۲۱,۸۶۸	۳۱.۹۵	۳۷,۹۰۲	۵۵.۳۸	۶۸,۴۳۷	۳.۵۲	۷
سال ۱۳۸۵	۱۰,۴۸۴	۱۲.۵۷	۲۷,۱۴۶	۳۲.۵۵	۴۵,۷۷۴	۵۴.۸۸	۸۳,۴۰۴	۳.۵۰	۷
سال ۱۳۸۶	۱۲,۰۳۳	۱۱.۳۶	۳۹,۰۸۹	۳۶.۸۹	۵۴,۸۳۴	۵۱.۷۵	۱۰۵,۹۵۶	۳.۴۸	۶
سال ۱۳۸۷	۱۳,۸۶۱	۱۰.۹۷	۴۴,۵۱۰	۳۵.۲۱	۶۸,۰۳۲	۵۳.۸۲	۱۲۶,۴۰۲	۳.۴۷	۷
سال ۱۳۸۸	۱۴,۰۸۱	۱۰.۱۷	۴۶,۰۹۳	۳۳.۳۰	۷۸,۲۳۹	۵۶.۵۳	۱۳۸,۴۱۳	۳.۵۸	۷
سال ۱۳۸۹	۱۸,۲۵۸	۱۱.۵۴	۵۷,۳۸۳	۳۶.۲۷	۸۲,۵۷۹	۵۲.۱۹	۱۵۸,۲۲۱	۳.۳۰	۷
سال ۱۳۹۰	۲۲,۶۹۴	۱۱.۱۱	۸۵,۰۹۴	۴۱.۶۶	۹۶,۴۸۱	۴۷.۲۳	۲۰۴,۲۶۹	۳.۳۲	۷

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

روند نوسانی رشد ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی به قیمت جاری موجب شده است تا سهم استان از کل کشور طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ افزایش نیافته و از ۳/۹۵ درصد در سال ۱۳۸۰ به ۳/۳۲ درصد در سال ۱۳۹۰ کاهش پیدا کند.

طی سال‌های ۸۰-۹۰ بیشترین میزان ارزش افزوده استان به بخش خدمات و کمترین میزان به بخش کشاورزی اختصاص داشته است. در سال ۱۳۹۰ سهم ارزش افزوده بخش‌های عمده اقتصادی از کل ارزش افزوده استان عبارت است از: بخش کشاورزی ۱۱/۱۱ درصد، بخش صنعت و معدن ۴۱/۶۶ درصد و بخش خدمات ۴۷/۲۳ درصد.

جدول ۵- کل ارزش افزوده استان‌ها به قیمت جاری در سال ۱۳۹۰ (میلیارد ریال/درصد)

ردیف	استان	ارزش افزوده	سهم از کشور	رتبه در کشور
۱	آذربایجان شرقی	۲۰۴,۲۶۹	۳.۳۲	۷
۲	آذربایجان غربی	۱۲۴,۳۱۱	۲.۰۲	۱۴
۳	اردبیل	۵۷,۳۳۹	۰.۹۳	۲۶
۴	اصفهان	۴۱۰,۷۹۹	۶.۶۷	۳
۵	البرز	۱۵۵,۸۴۳	۲.۵۳	۱۰
۶	ایلام	۶۶,۸۵۵	۱.۰۹	۲۳
۷	بوشهر	۲۱۰,۱۱۲	۳.۴۱	۶
۸	تهران	۱,۴۲۱,۳۰۵	۲۳.۰۷	۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۳۹,۶۲۷	۰.۶۴	۲۹
۱۰	خراسان جنوبی	۲۸,۵۹۳	۰.۴۶	۳۱
۱۱	خراسان رضوی	۳۲۷,۷۳۴	۵.۳۲	۴
۱۲	خراسان شمالی	۳۴,۵۲۱	۰.۵۶	۳۰
۱۳	خوزستان	۸۳۰,۴۰۶	۱۳.۴۸	۲
۱۴	زنجان	۵۲,۰۹۳	۰.۸۵	۲۸
۱۵	سمنان	۵۴,۹۶۲	۰.۸۹	۲۷
۱۶	سیستان و بلوچستان	۷۴,۵۵۳	۱.۲۱	۲۰
۱۷	فارس	۲۵۹,۲۹۹	۴.۲۱	۵
۱۸	قزوین	۸۳,۳۲۰	۱.۳۵	۱۹
۱۹	قم	۵۸,۶۵۷	۰.۹۵	۲۵
۲۰	کردستان	۶۰,۱۹۴	۰.۹۸	۲۴
۲۱	کرمان	۱۶۲,۲۹۷	۲.۶۳	۹
۲۲	کرمانشاه	۱۰۵,۰۲۶	۱.۷۰	۱۷
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۴۳,۰۴۸	۲.۳۲	۱۱
۲۴	گلستان	۶۹,۵۳۹	۱.۱۳	۲۱
۲۵	گیلان	۱۲۵,۲۶۱	۲.۰۳	۱۳
۲۶	لرستان	۶۹,۵۲۹	۱.۱۳	۲۲
۲۷	مازندران	۲۰۰,۳۸۵	۳.۲۵	۸
۲۸	مرکزی	۱۲۳,۱۳۲	۲.۰۰	۱۵
۲۹	هرمزگان	۱۳۰,۴۹۴	۲.۱۲	۱۲
۳۰	همدان	۸۷,۹۴۲	۱.۴۳	۱۸
۳۱	یزد	۱۰۷,۴۹۷	۱.۷۴	۱۶
-	کل ارزش افزوده کشور	۶,۱۶۰,۴۴۳	-	-

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

جدول ۶- ارزش افزوده بخش‌های عمده اقتصادی استان‌ها به قیمت جاری در سال ۱۳۹۰ (میلیارد ریال/درصد)

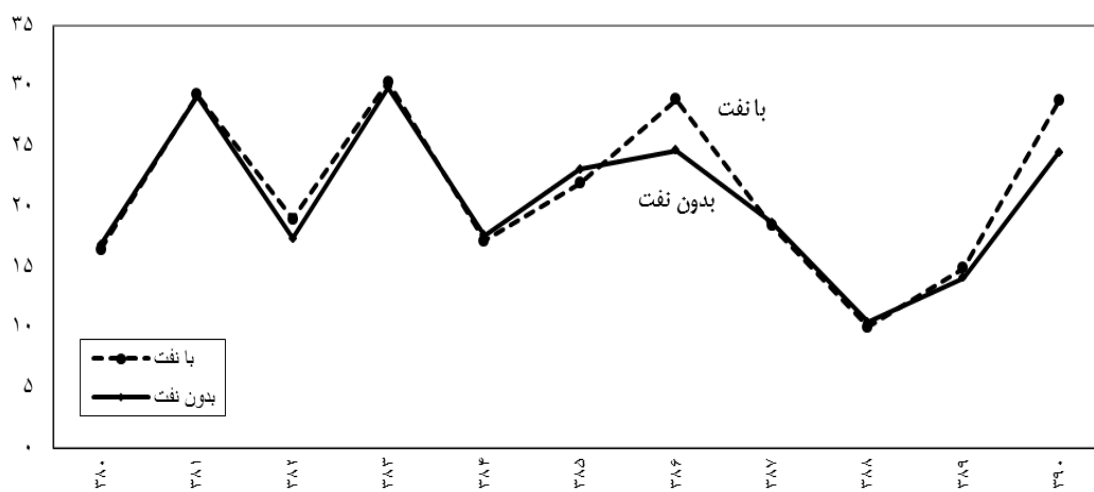
ردیف	استان	کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری		صنعت و معدن		خدمات	
		مبلغ	سهم از استان	مبلغ	سهم از استان	مبلغ	سهم از استان
۱	آذربایجان شرقی	۲۲,۶۹۴	۱۱.۱۱	۸۵,۰۹۴	۴۱.۶۶	۹۶,۴۸۱	۴۷.۲۳
۲	آذربایجان غربی	۲۳,۰۸۰	۱۸.۵۷	۲۵,۶۷۵	۲۰.۶۵	۷۵,۵۵۶	۶۰.۷۸
۳	اردبیل	۱۲,۳۴۹	۲۱.۵۴	۱۰,۱۴۰	۱۷.۶۸	۳۴,۸۵۱	۶۰.۷۸
۴	اصفهان	۲۰,۱۸۶	۴.۹۱	۲۱۱,۸۵۸	۵۱.۵۷	۱۷۸,۷۵۵	۴۳.۵۱
۵	البرز	۸,۳۶۳	۵.۳۷	۳۹,۴۸۳	۲۵.۳۴	۱۰۷,۹۹۷	۶۹.۳۰
۶	ایلام	۴,۲۲۰	۶.۳۱	۴۸,۵۵۳	۷۲.۶۲	۱۴,۰۸۱	۲۱.۰۶
۷	بوشهر	۹,۲۲۲	۴.۳۹	۱۶۷,۳۳۷	۷۹.۶۴	۳۳,۵۵۲	۱۵.۹۷
۸	تهران	۱۹,۴۸۲	۱.۳۷	۳۱۴,۷۴۲	۲۲.۱۴	۱,۰۸۷,۰۸۰	۷۶.۴۸
۹	چهارمحال و بختیاری	۷,۹۵۶	۲۰.۰۸	۹,۵۲۵	۲۴.۰۴	۲۲,۱۴۷	۵۵.۸۹
۱۰	خراسان جنوبی	۶,۷۹۱	۲۳.۷۵	۶,۳۳۳	۲۲.۱۵	۱۵,۴۶۹	۵۴.۱۰
۱۱	خراسان رضوی	۳۳,۵۶۸	۱۰.۲۴	۸۸,۷۶۲	۲۷.۰۸	۲۰۵,۴۰۴	۶۲.۶۷
۱۲	خراسان شمالی	۶,۴۵۳	۱۸.۶۹	۱۱,۸۸۳	۳۴.۴۲	۱۶,۱۸۶	۴۶.۸۹
۱۳	خوزستان	۳۳,۹۳۵	۴.۰۹	۶۶۸,۷۹۷	۸۰.۵۴	۱۲۷,۶۷۵	۱۵.۳۷
۱۴	زنجان	۹,۷۷۰	۱۸.۷۵	۱۸,۱۸۵	۳۴.۹۱	۲۴,۱۳۸	۴۶.۳۴
۱۵	سمنان	۶,۶۴۷	۱۲.۰۹	۲۰,۲۲۶	۳۶.۸۰	۲۸,۰۸۹	۵۱.۱۱
۱۶	سیستان و بلوچستان	۱۲,۷۸۳	۱۷.۱۵	۱۲,۶۵۷	۱۶.۹۸	۴۹,۱۱۳	۶۵.۸۸
۱۷	فارس	۴۳,۲۵۲	۱۶.۶۸	۸۱,۲۴۲	۳۱.۳۳	۱۳۴,۸۰۵	۵۱.۹۹
۱۸	قزوین	۱۱,۵۶۰	۱۳.۸۷	۳۵,۶۸۴	۴۲.۸۳	۳۶,۰۷۶	۴۳.۳۰
۱۹	قم	۳,۷۹۸	۶.۴۷	۲۰,۸۳۹	۳۵.۵۳	۳۴,۰۲۱	۵۸.۰۰
۲۰	کردستان	۹,۳۱۳	۱۵.۴۷	۱۲,۹۲۸	۲۱.۴۸	۳۷,۹۵۳	۶۳.۰۵
۲۱	کرمان	۳۵,۵۳۸	۲۱.۹۰	۶۰,۶۲۵	۳۷.۳۵	۶۶,۱۳۵	۴۰.۷۵
۲۲	کرمانشاه	۱۲,۱۵۹	۱۱.۵۸	۳۱,۲۱۲	۲۹.۷۲	۶۱,۶۵۵	۵۸.۷۰
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۴,۵۳۷	۳.۱۷	۱۲۲,۱۷۱	۸۵.۴۱	۱۶,۳۴۰	۱۱.۴۲
۲۴	گلستان	۱۴,۳۱۸	۲۰.۵۹	۱۴,۲۲۸	۲۰.۴۶	۴۰,۹۹۴	۵۸.۹۵
۲۵	گیلان	۱۴,۹۸۵	۱۱.۹۶	۳۳,۵۶۸	۲۶.۸۰	۷۶,۷۰۸	۶۱.۲۴
۲۶	لرستان	۱۴,۸۲۸	۲۱.۳۳	۱۳,۵۶۴	۱۹.۵۱	۴۱,۱۳۷	۵۹.۱۷
۲۷	مازندران	۴۷,۴۸۶	۲۳.۷۰	۴۳,۵۲۲	۲۱.۷۲	۱۰۹,۳۷۸	۵۴.۵۸
۲۸	مرکزی	۱۱,۱۸۲	۹.۰۸	۶۱,۷۵۰	۵۰.۱۵	۵۰,۱۹۹	۴۰.۷۷
۲۹	هرمزگان	۱۰,۳۳۰	۷.۹۲	۶۲,۶۵۲	۴۸.۰۱	۵۷,۵۱۲	۴۴.۰۷
۳۰	همدان	۱۷,۳۲۵	۱۹.۷۰	۲۱,۲۱۴	۲۴.۱۲	۴۹,۴۰۳	۵۶.۱۸
۳۱	یزد	۱۰,۱۵۷	۹.۴۵	۴۰,۰۲۷	۳۷.۲۳	۵۷,۳۱۴	۵۳.۳۲
کل ارزش افزوده کشور		۴۹۸,۲۶۵	۸.۰۹	۲,۶۷۴,۹۲۰	۴۳.۴۲	۲,۹۸۷,۲۵۸	۴۸.۴۹

جدول ۷- تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ به قیمت جاری (میلیارد ریال/درصد)

شرح	مبلغ تولید ناخالص داخلی (میلیارد ریال)		سهم تولید ناخالص داخلی استان از کل کشور (درصد)		رتبه تولید ناخالص داخلی استان در کل کشور		درصد رشد تولید ناخالص داخلی استان نسبت به سال قبل (درصد)	
	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت
۱۳۸۰	۲۸,۸۳۱	۲۹,۰۲۹	۳.۹۶	۴.۶۹	۷	۶	۱۶.۴۸	۱۶.۹۱
۱۳۸۱	۳۷,۲۳۶	۳۷,۵۳۹	۳.۹۳	۴.۷۸	۶	۶	۲۹.۳۲	۲۹.۱۵
۱۳۸۲	۴۳,۷۲۰	۴۴,۶۶۵	۳.۷۶	۴.۵۳	۶	۶	۱۸.۹۸	۱۷.۴۱
۱۳۸۳	۵۸,۲۳۹	۵۶,۸۰۱	۳.۷۵	۴.۶۱	۷	۶	۳۰.۳۹	۲۹.۹۲
۱۳۸۴	۶۸,۲۵۸	۶۶,۸۳۸	۳.۵۲	۴.۴۵	۷	۶	۱۷.۲۰	۱۷.۶۷
۱۳۸۵	۸۳,۲۴۸	۸۲,۲۸۴	۳.۴۹	۴.۴۳	۷	۶	۲۱.۹۶	۲۳.۱۱
۱۳۸۶	۱۰۷,۳۱۲	۱۰۲,۵۹۰	۳.۴۹	۴.۳۳	۶	۶	۲۸.۹۱	۲۴.۶۸
۱۳۸۷	۱۲۷,۱۲۲	۱۲۱,۸۰۰	۳.۴۸	۴.۱۵	۷	۷	۱۸.۴۶	۱۸.۷۲
۱۳۸۸	۱۳۹,۸۷۴	۱۳۴,۵۲۹	۳.۵۹	۴.۰۸	۷	۷	۱۰.۰۳	۱۰.۴۵
۱۳۸۹	۱۶۰,۷۹۴	۱۵۳,۵۰۲	۳.۳۱	۳.۸۳	۷	۷	۱۴.۹۶	۱۴.۱۰
۱۳۹۰	۲۰۷,۱۳۹	۱۹۱,۲۰۵	۳.۳۳	۳.۸۲	۷	۷	۲۸.۸۲	۲۴.۵۶

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

نمودار ۵- درصد رشد تولید ناخالص داخلی با نفت و بدون نفت استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۸۰-۹۰ به قیمت جاری (درصد)

جدول ۸- تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۰ به قیمت جاری (میلیارد ریال/درصد)

ردیف	استان	مبلغ تولید ناخالص داخلی (میلیارد ریال)		سهم استان از کل کشور (درصد)		رتبه استان در کل کشور		درصد رشد نسبت به سال قبل (درصد)	
		بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت
۱	آذربایجان شرقی	۲۰۷,۱۳۹	۱۹۱,۲۰۵	۳.۳۳	۳.۸۲	۷	۷	۲۸.۸۲	۲۴.۵۶
۲	آذربایجان غربی	۱۲۵,۷۱۷	۱۲۵,۶۷۳	۲.۰۲	۲.۵۱	۱۴	۱۲	۳۳.۲۱	۳۳.۲۱
۳	اردبیل	۵۷,۹۱۴	۵۷,۸۸۸	۰.۹۳	۱.۱۶	۲۶	۲۴	۲۱.۶۶	۲۱.۶۵
۴	اصفهان	۴۱۶,۸۶۴	۳۵۷,۲۳۵	۶.۷۰	۷.۱۳	۳	۲	۳۲.۲۸	۲۳.۵۷
۵	البرز	۱۵۷,۷۹۳	۱۵۷,۶۰۵	۲.۵۳	۳.۱۵	۱۰	۱۰		
۶	ایلام	۶۷,۱۶۱	۲۶,۸۹۱	۱.۰۸	۰.۵۴	۲۳	۳۰	۳۰.۳۷	۲۷.۹۴
۷	بوشهر	۲۱۲,۶۶۳	۱۶۹,۵۹۴	۳.۴۲	۳.۳۹	۶	۸	۴۸.۹۷	۵۴.۸۷
۸	تهران	۱,۴۳۶,۴۳۱	۱,۳۹۹,۶۱۵	۲۳.۰۷	۲۷.۹۴	۱	۱	۸.۵۴	۷.۰۳
۹	چهارمحال و	۴۰,۱۰۰	۴۰,۰۴۳	۰.۶۴	۰.۸۰	۲۷	۲۹	۲۰.۶۹	۲۰.۶۸
۱۰	خراسان جنوبی	۲۸,۹۵۸	۲۸,۹۵۵	۰.۴۷	۰.۵۸	۲۹	۳۱	۲۸.۶۱	۲۸.۶۰
۱۱	خراسان رضوی	۳۳۱,۲۹۲	۳۳۰,۶۸۷	۵.۳۲	۶.۶۰	۴	۳	۳۰.۴۶	۳۰.۵۰
۱۲	خراسان شمالی	۳۴,۹۵۶	۳۴,۹۵۵	۰.۵۶	۰.۷۰	۳۰	۲۸	۳۱.۲۵	۳۱.۲۵
۱۳	خوزستان	۸۳۶,۲۴۰	۲۹۲,۷۲۹	۱۳.۴۳	۵.۸۴	۲	۴	۳۵.۸۶	۳۴.۱۰
۱۴	زنجان	۵۲,۸۳۰	۵۲,۵۶۴	۰.۸۵	۱.۰۵	۲۸	۲۶	۲۳.۷۸	۲۳.۶۹
۱۵	سمنان	۵۵,۷۵۹	۵۵,۳۰۵	۰.۹۰	۱.۱۰	۲۷	۲۵	۲۵.۷۹	۲۵.۶۲
۱۶	سیستان و	۷۵,۲۳۰	۷۵,۲۳۰	۱.۲۱	۱.۵۰	۲۰	۱۹	۲۵.۳۹	۲۵.۳۹
۱۷	فارس	۲۶۲,۰۲۸	۲۴۹,۰۵۴	۴.۲۱	۴.۹۷	۵	۵	۲۹.۵۸	۲۷.۸۲
۱۸	قزوین	۸۴,۹۹۳	۸۴,۷۹۸	۱.۳۷	۱.۶۹	۱۹	۱۸	۳۱.۰۶	۳۰.۹۹
۱۹	قم	۵۹,۵۲۰	۵۹,۲۳۴	۰.۹۶	۱.۱۸	۲۵	۲۳	۳۱.۱۴	۳۰.۹۸
۲۰	کردستان	۶۰,۷۸۴	۶۰,۷۷۸	۰.۹۸	۱.۲۱	۲۴	۲۲	۳۱.۱۷	۳۱.۱۶
۲۱	کرمان	۱۶۴,۰۵۳	۱۶۲,۳۷۲	۲.۶۴	۳.۲۴	۹	۹	۲۱.۱۳	۲۰.۹۵
۲۲	کرمانشاه	۱۰۶,۰۸۶	۱۰۲,۵۰۵	۱.۷۰	۲.۰۵	۱۷	۱۴	۳۰.۵۴	۲۷.۴۰
۲۳	کهگیلویه و بویر	۱۴۳,۴۱۴	۲۶,۳۰۲	۲.۳۰	۰.۵۳	۱۱	۳۱	۲۶.۱۲	۸.۵۴
۲۴	گلستان	۷۰,۵۱۳	۷۰,۴۲۷	۱.۱۳	۱.۴۱	۲۱	۲۰	۲۲.۳۸	۲۲.۳۵
۲۵	گیلان	۱۲۶,۸۹۱	۱۲۶,۸۳۲	۲.۰۴	۲.۵۳	۱۳	۱۱	۲۷.۴۳	۲۷.۴۱
۲۶	لرستان	۷۰,۲۸۱	۶۹,۸۶۵	۱.۱۳	۱.۳۹	۲۲	۲۱	۱۹.۵۲	۱۹.۴۷
۲۷	مازندران	۲۰۲,۷۹۱	۲۰۲,۵۵۷	۳.۲۶	۴.۰۴	۸	۶	۲۲.۵۴	۲۲.۵۳
۲۸	مرکزی	۱۲۵,۴۲۴	۱۰۲,۲۱۱	۲.۰۱	۲.۰۴	۱۵	۱۵	۳۷.۱۱	۲۰.۸۵
۲۹	هرمزگان	۱۳۲,۷۸۲	۹۷,۳۶۴	۲.۱۳	۱.۹۴	۱۲	۱۶	۵۳.۶۶	۲۸.۸۹
۳۰	همدان	۸۸,۸۸۲	۸۸,۸۴۴	۱.۴۳	۱.۷۷	۱۸	۱۷	۳۰.۷۶	۳۰.۷۵
۳۱	یزد	۱۰۸,۵۳۷	۱۰۸,۴۵۸	۱.۷۴	۲.۱۷	۱۶	۱۳	۲۷.۲۷	۲۷.۲۴
	کل کشور	۶,۲۲۵,۶۶۰	۵,۰۰۸,۹۵۷	-	-	-	-	۲۸.۲۵	۲۴.۹۶

۳-۲- حساب‌های منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی به قیمت ثابت

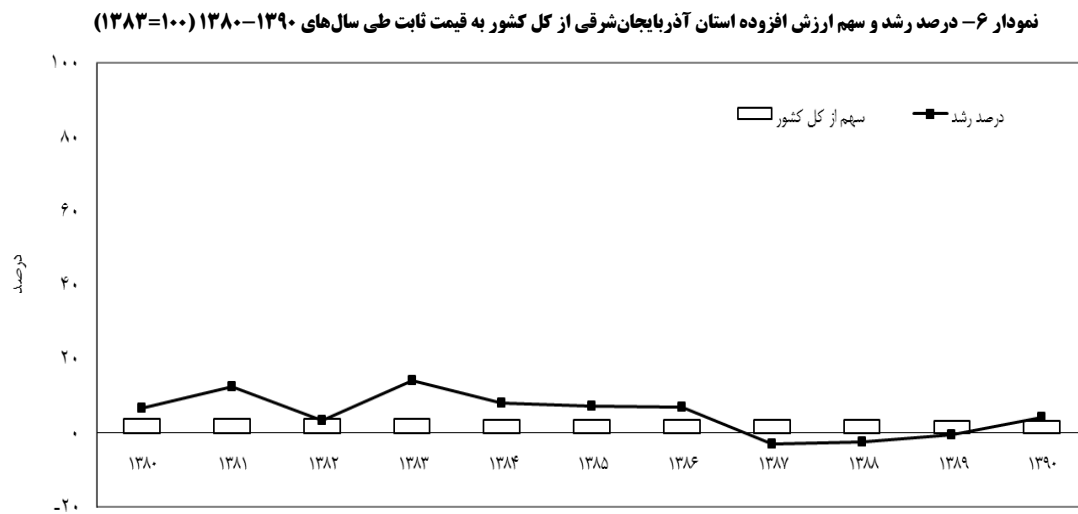
میزان کل ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۰ با ۷۰,۵۲۱ میلیارد ریال (۳/۱۷ درصد از کل ارزش افزوده کشور) رتبه هشتم کشوری را به خود اختصاص داده است. در طول دوره زمانی ۱۳۸۰-۱۳۹۰ میزان ارزش افزوده به قیمت ثابت در استان آذربایجان شرقی ۱/۶ برابر و در کشور ۱/۹۷ برابر شده است.

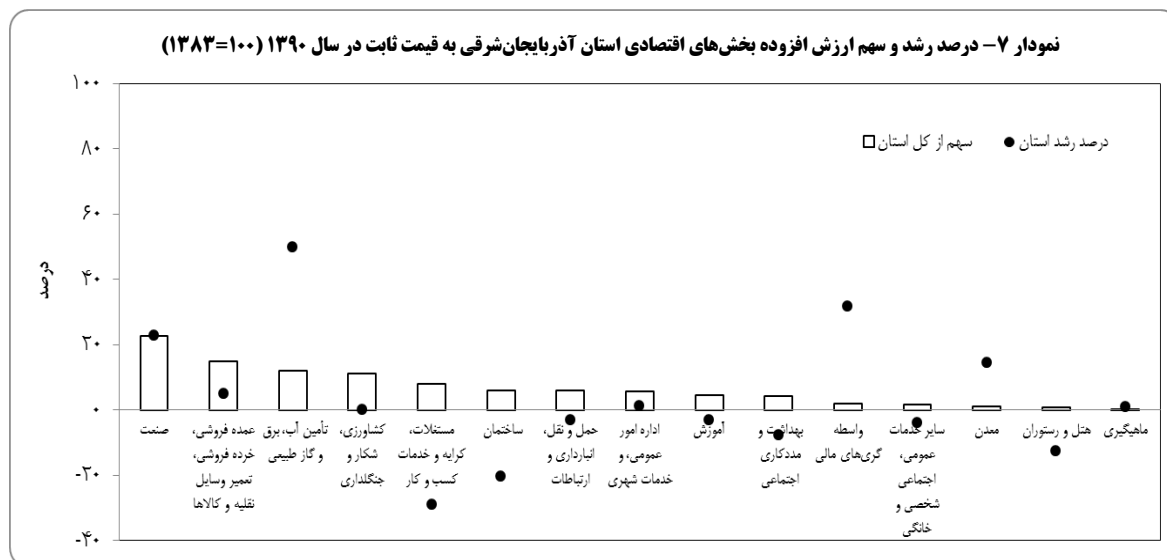
جدول ۹- ارزش افزوده استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ به قیمت ثابت (میلیارد ریال/درصد) - ۱۳۸۳=۱۰۰

شرح	کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری		صنعت و معدن		خدمات		کل ارزش افزوده استان	
	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کل ارزش افزوده استان (درصد)	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کل ارزش افزوده استان (درصد)	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کل ارزش افزوده استان (درصد)	مبلغ (میلیارد ریال)	سهم از کل ارزش افزوده کشور (درصد)
سال ۱۳۸۰	۶,۶۴۲	۱۵.۲۱	۱۲,۲۷۹	۲۸.۱۳	۲۴,۷۳۴	۵۶.۶۶	۴۳,۶۵۴	۳.۸۷
سال ۱۳۸۱	۷,۵۰۲	۱۵.۲۹	۱۴,۵۳۰	۲۹.۶۱	۲۷,۰۳۹	۵۵.۱۰	۴۹,۰۷۲	۳.۸۸
سال ۱۳۸۲	۷,۰۶۰	۱۳.۹۳	۱۵,۴۰۴	۳۰.۴۰	۲۸,۲۱۴	۵۵.۶۷	۵۰,۶۷۹	۳.۷۱
سال ۱۳۸۳	۶,۰۸۰	۱۰.۵۱	۲۰,۱۳۵	۳۴.۸۰	۳۱,۶۳۹	۵۴.۶۹	۵۷,۸۵۴	۳.۷۴
سال ۱۳۸۴	۷,۹۲۸	۱۲.۶۶	۲۰,۰۰۴	۳۱.۹۵	۳۴,۶۷۲	۵۵.۳۸	۶۲,۶۰۴	۳.۵۵
سال ۱۳۸۵	۸,۴۳۴	۱۲.۵۷	۲۱,۸۳۹	۳۲.۵۵	۳۶,۸۲۶	۵۴.۸۸	۶۷,۰۹۹	۳.۴۷
سال ۱۳۸۶	۸,۱۵۲	۱۱.۳۶	۲۶,۴۸۳	۳۶.۸۹	۳۷,۱۵۰	۵۱.۷۵	۷۱,۷۸۶	۳.۴۵
سال ۱۳۸۷	۷,۶۳۷	۱۰.۹۷	۲۴,۵۲۳	۳۵.۲۱	۳۷,۴۸۳	۵۳.۸۲	۶۹,۶۴۳	۳.۵۱
سال ۱۳۸۸	۶,۹۲۰	۱۰.۱۷	۲۲,۶۵۰	۳۳.۳۰	۳۸,۴۴۷	۵۶.۵۳	۶۸,۰۱۶	۳.۵۷
سال ۱۳۸۹	۷,۸۱۹	۱۱.۵۴	۲۴,۵۷۴	۳۶.۲۷	۳۵,۳۶۳	۵۲.۱۹	۶۷,۷۵۶	۳.۲۳
سال ۱۳۹۰	۷,۸۳۵	۱۱.۱۱	۲۹,۳۷۷	۴۱.۶۶	۳۳,۳۰۹	۴۷.۲۳	۷۰,۵۲۱	۳.۱۷

منبع: محاسبات گزارش

نمودار ۶ نشان می‌دهد که رشد کل ارزش افزوده به قیمت ثابت در استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۸۷ روندی نوسانی و نزولی داشته است. با وجود رشد ۲/۳۴- درصدی سال ۱۳۸۸ و رشد ۰/۳۸- درصدی سال ۱۳۸۹، رشد ارزش افزوده استان از سال ۱۳۸۸ روندی صعودی آغاز نموده و در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال ۱۳۸۹ حدود ۴/۰۸ درصد رشد داشته است. متوسط رشد سالانه ارزش افزوده استان به قیمت ثابت طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ حدود ۴/۹۱ درصد می‌باشد و از متوسط رشد سالانه ۷/۰۱ درصدی کشور کمتر است. سهم استان از کل کشور طی سال‌های مورد بررسی یک روند تقریباً ثابت با شیب بسیار ملایم نزولی طی نموده و از ۳/۸۷ درصد در سال ۱۳۸۰ به ۳/۱۷ درصد در سال ۱۳۹۰ رسیده است.

مطابق نمودار فوق بیشترین میزان ارزش افزوده استان به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۰ با ۲۲/۶۸ درصد سهم به بخش صنعت اختصاص دارد، بخش عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای با ۱۴/۸۶ درصد سهم در ردیف بعدی قرار دارد. بخش تأمین آب، برق و گاز طبیعی با ۱۱/۹۷ درصد سهم و بخش کشاورزی، شکار و جنگلداری با ۱۱/۰۶ درصد سهم رتبه‌های بعدی ارزش افزوده استان را به خود اختصاص داده‌اند.

بررسی ارزش افزوده استان به قیمت ثابت طی دوره ۱۳۸۰-۱۳۹۰ نشان می‌دهد که بخش صنعت و بخش عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاهای به دلیل دارا بودن بیشترین سهم، تاثیر بالایی بر میزان رشد یا کاهش ارزش افزوده استان اعمال می‌نمایند. مجموع این دو بخش طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ به‌طور متوسط ۴۰ درصد از ارزش افزوده استان را تشکیل داده است و رشد رقم این بخش‌ها باعث رشد کل ارزش افزوده استان و کاهش رقم این بخش‌ها باعث کاهش کل ارزش افزوده استان می‌شود.

جدول ۱۰- کل ارزش افزوده استان‌ها به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۰ (میلیارد ریال/درصد)

ردیف	استان	ارزش افزوده	سهم از کشور	رتبه در کشور
۱	آذربایجان شرقی	۷۰,۵۳۱	۳.۱۷	۸
۲	آذربایجان غربی	۴۲,۵۴۴	۱.۹۱	۱۵
۳	اردبیل	۱۹,۷۹۶	۰.۸۹	۲۶
۴	اصفهان	۱۴۳,۹۷۲	۶.۴۸	۳
۵	البرز	۵۷,۸۹۸	۲.۶۱	۱۰
۶	ایلام	۲۲,۳۷۱	۱.۰۱	۲۳
۷	بوشهر	۸۵,۳۸۲	۳.۸۴	۶
۸	تهران	۵۲۸,۰۳۹	۲۳.۷۶	۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۱۳,۶۱۶	۰.۶۱	۲۹
۱۰	خراسان جنوبی	۹,۳۵۰	۰.۴۲	۳۱
۱۱	خراسان رضوی	۱۱۲,۶۸۸	۵.۰۷	۴
۱۲	خراسان شمالی	۱۱,۷۳۴	۰.۵۳	۳۰
۱۳	خوزستان	۳۱۲,۱۶۳	۱۴.۰۵	۲
۱۴	زنجان	۱۸,۸۵۱	۰.۸۵	۲۷
۱۵	سمنان	۱۹,۹۲۰	۰.۹۰	۲۵
۱۶	سیستان و بلوچستان	۲۶,۳۳۳	۱.۱۸	۲۰
۱۷	فارس	۹۹,۶۹۵	۴.۴۹	۵
۱۸	قزوین	۳۰,۱۴۴	۱.۳۶	۱۸
۱۹	قم	۱۸,۷۱۳	۰.۸۴	۲۸
۲۰	کردستان	۲۰,۷۵۲	۰.۹۳	۲۴
۲۱	کرمان	۵۹,۸۳۷	۲.۶۹	۹
۲۲	کرمانشاه	۳۶,۳۷۹	۱.۶۴	۱۷
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۵۴,۶۱۸	۲.۴۶	۱۱
۲۴	گلستان	۲۴,۵۹۹	۱.۱۱	۲۱
۲۵	گیلان	۴۵,۹۸۷	۲.۰۷	۱۲
۲۶	لرستان	۲۴,۲۰۵	۱.۰۹	۲۲
۲۷	مازندران	۷۰,۶۱۰	۳.۱۸	۷
۲۸	مرکزی	۴۴,۰۶۵	۱.۹۸	۱۴
۲۹	هرمزگان	۴۵,۵۷۴	۲.۰۵	۱۳
۳۰	همدان	۲۹,۶۷۴	۱.۳۴	۱۹
۳۱	یزد	۳۷,۶۹۲	۱.۷۰	۱۶
-	کل ارزش افزوده کشور	۲,۲۲۲,۳۱۵	-	-

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

جدول ۱۱- ارزش افزوده بخش‌های عمده اقتصادی استان‌ها به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۰ (میلیارد ریال/درصد)

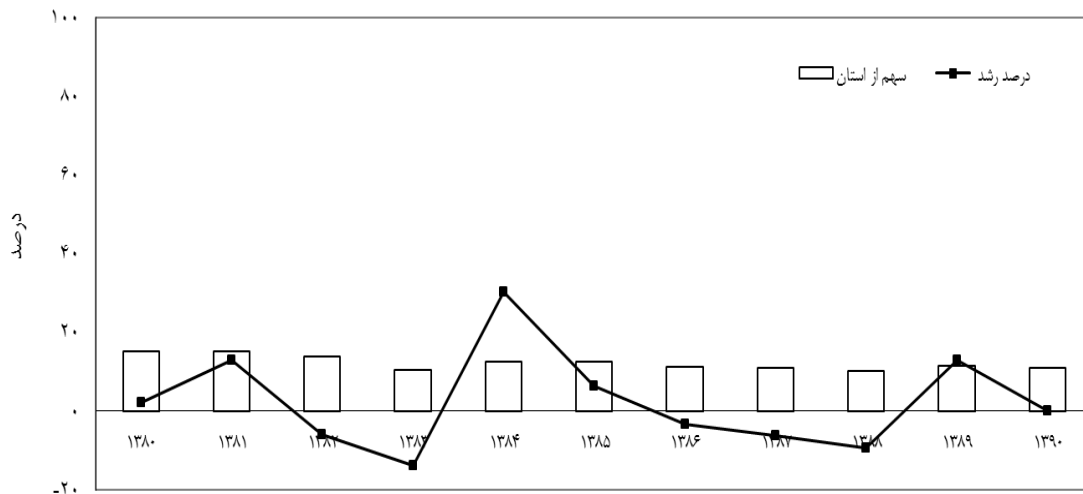
ردیف	استان	کشاورزی، شکار، جنگلداری و ماهیگیری		صنعت و معدن		خدمات	
		مبلغ	سهم از استان	مبلغ	سهم از استان	مبلغ	سهم از استان
۱	آذربایجان شرقی	۷,۸۳۵	۱۱.۱۱	۲۹,۳۷۷	۴۱.۶۶	۳۳,۳۰۹	۴۷.۲۳
۲	آذربایجان غربی	۷,۸۹۹	۱۸.۵۷	۸,۷۸۷	۲۰.۶۵	۲۵,۸۵۸	۶۰.۷۸
۳	اردبیل	۴,۲۶۳	۲۱.۵۴	۳,۵۰۱	۱۷.۶۸	۱۲,۰۳۲	۶۰.۷۸
۴	اصفهان	۷,۰۷۵	۴.۹۱	۷۴,۲۴۹	۵۱.۵۷	۶۲,۶۴۸	۴۳.۵۱
۵	البرز	۳,۱۰۷	۵.۳۷	۱۴,۶۶۹	۲۵.۳۴	۴۰,۱۲۳	۶۹.۳۰
۶	ایلام	۱,۴۱۲	۶.۳۱	۱۶,۲۴۷	۷۲.۶۲	۴,۷۱۲	۲۱.۰۶
۷	بوشهر	۳,۷۴۸	۴.۳۹	۶۸,۰۰۰	۷۹.۶۴	۱۳,۶۳۴	۱۵.۹۷
۸	تهران	۷,۲۳۸	۱.۳۷	۱۱۶,۹۳۲	۲۲.۱۴	۴۰۳,۸۶۹	۷۶.۴۸
۹	چهارمحال و بختیاری	۲,۷۳۴	۲۰.۰۸	۳,۲۷۳	۲۴.۰۴	۷,۶۰۹	۵۵.۸۹
۱۰	خراسان جنوبی	۲,۲۲۱	۲۳.۷۵	۲,۰۷۱	۲۲.۱۵	۵,۰۵۸	۵۴.۱۰
۱۱	خراسان رضوی	۱۱,۵۴۲	۱۰.۲۴	۳۰,۵۲۰	۲۷.۰۸	۷۰,۶۲۶	۶۲.۶۷
۱۲	خراسان شمالی	۲,۱۹۳	۱۸.۶۹	۴,۰۳۹	۳۴.۴۲	۵,۵۰۲	۴۶.۸۹
۱۳	خوزستان	۱۲,۷۵۷	۴.۰۹	۲۵۱,۴۱۲	۸۰.۵۴	۴۷,۹۹۵	۱۵.۳۷
۱۴	زنجان	۳,۵۳۶	۱۸.۷۵	۶,۵۸۱	۳۴.۹۱	۸,۷۳۵	۴۶.۳۴
۱۵	سمنان	۲,۴۰۹	۱۲.۰۹	۷,۳۳۱	۳۶.۸۰	۱۰,۱۸۱	۵۱.۱۱
۱۶	سیستان و بلوچستان	۴,۵۱۵	۱۷.۱۵	۴,۴۷۰	۱۶.۹۸	۱۷,۳۴۷	۶۵.۸۸
۱۷	فارس	۱۶,۶۲۹	۱۶.۶۸	۳۱,۲۳۶	۳۱.۳۳	۵۱,۸۳۰	۵۱.۹۹
۱۸	قزوین	۴,۱۸۲	۱۳.۸۷	۱۲,۹۱۰	۴۲.۸۳	۱۳,۰۵۲	۴۳.۳۰
۱۹	قم	۱,۲۱۲	۶.۴۷	۶,۶۴۸	۳۵.۵۳	۱۰,۸۵۳	۵۸.۰۰
۲۰	کردستان	۳,۲۱۱	۱۵.۴۷	۴,۴۵۷	۲۱.۴۸	۱۳,۰۸۵	۶۳.۰۵
۲۱	کرمان	۱۳,۱۰۲	۲۱.۹۰	۲۲,۳۵۱	۳۷.۳۵	۲۴,۳۸۳	۴۰.۷۵
۲۲	کرمانشاه	۴,۲۱۲	۱۱.۵۸	۱۰,۸۱۱	۲۹.۷۲	۲۱,۳۵۶	۵۸.۷۰
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱,۷۳۲	۳.۱۷	۴۶,۶۴۷	۸۵.۴۱	۶,۲۳۹	۱۱.۴۲
۲۴	گلستان	۵,۰۶۵	۲۰.۵۹	۵,۰۳۳	۲۰.۴۶	۱۴,۵۰۱	۵۸.۹۵
۲۵	گیلان	۵,۵۰۲	۱۱.۹۶	۱۲,۳۲۴	۲۶.۸۰	۲۸,۱۶۲	۶۱.۲۴
۲۶	لرستان	۵,۱۶۲	۲۱.۳۳	۴,۷۲۲	۱۹.۵۱	۱۴,۳۲۱	۵۹.۱۷
۲۷	مازندران	۱۶,۷۳۳	۲۳.۷۰	۱۵,۳۳۶	۲۱.۷۲	۲۸,۵۴۲	۵۴.۵۸
۲۸	مرکزی	۴,۰۰۲	۹.۰۸	۲۲,۰۹۸	۵۰.۱۵	۱۷,۹۶۵	۴۰.۷۷
۲۹	هرمزگان	۳,۶۰۸	۷.۹۲	۲۱,۸۸۱	۴۸.۰۱	۲۰,۰۸۶	۴۴.۰۷
۳۰	همدان	۵,۸۴۶	۱۹.۷۰	۷,۱۵۸	۲۴.۱۲	۱۶,۶۷۰	۵۶.۱۸
۳۱	یزد	۳,۵۶۱	۹.۴۵	۱۴,۰۳۵	۳۷.۲۳	۲۰,۰۹۶	۵۳.۳۲
	کل ارزش افزوده کشور	۱۷۹,۷۴۴	۸.۰۹	۹۶۴,۹۴۹	۴۳.۴۲	۱,۰۷۷,۶۲۲	۴۸.۴۹

۳-۲-۱- ارزش افزوده بخش کشاورزی

شرایط آب و هوایی، ویژگی‌های خاک و موقعیت جغرافیایی منطقه، استان را به منطقه‌ای مناسب و مستعد برای کشاورزی تبدیل کرده است. در این سرزمین زیبا، محصولات مختلف باغی، زراعی، سبزی و صیفی و حبوبات به‌دست می‌آید که ضمن تامین مصرف داخلی به خارج از منطقه و کشور هم صادر می‌شود. این استان به دلیل وجود خاک متنوع و حاصل‌خیز و منابع طبیعی وسیع، یکی از مراکز عمده کشور در زمینه فعالیت‌های بخش کشاورزی به حساب می‌آید.

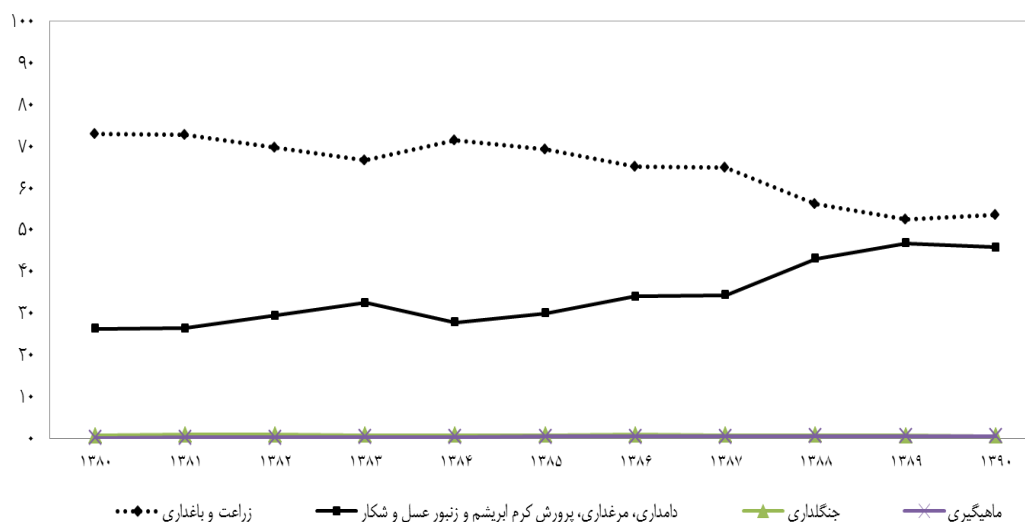
ارزش افزوده بخش کشاورزی استان به قیمت ثابت در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال قبل ۰/۲ درصد رشد داشته است. با توجه به نمودار مشاهده می‌گردد که رشد این بخش در سال‌های ۱۳۸۷، ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ به ترتیب ۶/۳۲-، ۹/۴- و ۱۳ درصد بوده است.

نمودار ۸- مقایسه درصد رشد ارزش افزوده کشاورزی نسبت به سهم آن از کل ارزش افزوده استان طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ (۱۳۸۳=۱۰۰)

در سال ۱۳۸۰ بیشترین میزان ارزش افزوده کشاورزی استان با ۷۲/۶۶ درصد سهم به زراعت و باغداری اختصاص داشته است. طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ سهم بخش زراعت و باغداری کاهش و سهم بخش دامداری، مرغداری، پرورش کرم ابریشم و زنبور عسل و شکار افزایش یافته است، بطوریکه در سال ۱۳۹۰ بخش زراعت و باغداری ۵۳/۶۵ درصد و بخش دامداری، مرغداری، پرورش کرم ابریشم و زنبور عسل و شکار ۴۵/۸ درصد از ارزش افزوده کشاورزی استان را تشکیل می‌دهند. بنابراین در حال حاضر با توجه به سهم ۹۹ درصدی مجموع این دو بخش، سایر بخش‌های کشاورزی یعنی جنگلداری و ماهیگیری تاثیر چندانی در کاهش یا رشد ارزش افزوده کشاورزی استان ندارند.

نمودار ۹- سهم هر یک از بخش‌ها در ارزش افزوده کشاورزی استان آذربایجان شرقی به قیمت ثابت طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ (درصد)

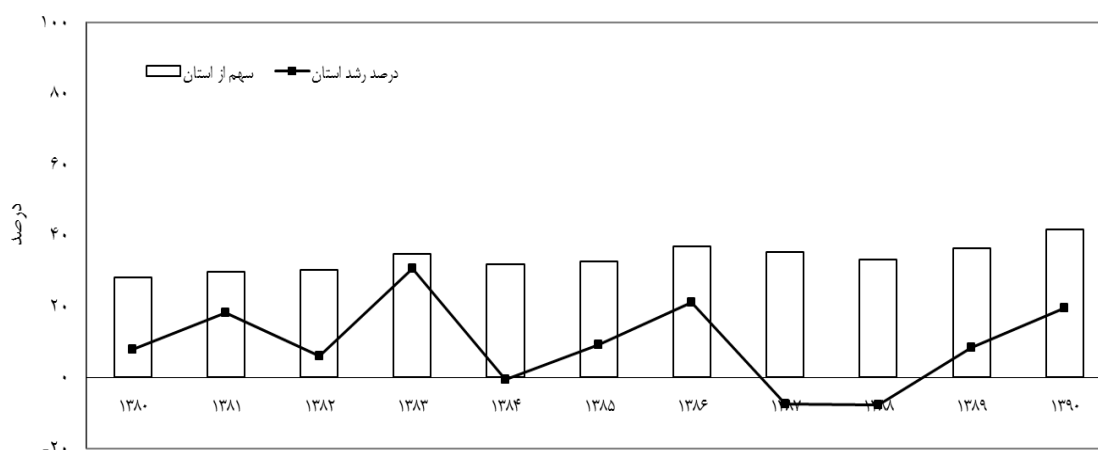
عمده دلایل رشد منفی و پایین بودن سهم ارزش افزوده کشاورزی استان به شرح زیر می باشد:

- ✓ سرمازدگی محصولات کشاورزی، وقوع خشکسالی و کاهش نزولات جوی؛
- ✓ کم بودن قیمت محصولات دامی و بالا رفتن هزینه های تولید این محصولات؛
- ✓ افزایش قیمت نهاده ها و ماشین آلات کشاورزی و عدم تناسب آن با قیمت فروش محصولات تولیدی بخش فوق؛
- ✓ تغییر کاربری اراضی زراعی و باغی و افزایش حوزه استحفاظی شهرها، موجب خارج شدن اراضی مستعد از چرخه تولید شده و پیامد آن کاهش تولید در این بخش می باشد؛
- ✓ پراکندگی و کوچکی واحدهای بهره برداری کشاورزی که فعالیت و تولید در این بخش را تحت تأثیر قرار می دهد؛
- ✓ پائین بودن راندمان آبیاری و سنتی بودن روش های استفاده از آب؛
- ✓ واردات بی رویه محصولات کشاورزی.

۳-۲-۲- ارزش افزوده بخش صنعت و معدن

آذربایجان شرقی با تمرکز صنایع تولید ماشین آلات و تجهیزات در مرکز استان (تبریز) یکی از قطب‌های صنعتی کشور به شمار می‌رود. ارزش افزوده بخش صنعت و معدن استان به قیمت ثابت در سال‌های ۱۳۸۸، ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ نسبت به سال قبل از خود، به ترتیب ۷/۶۴-، ۸/۴۹ و ۱۹/۵۵ درصد رشد داشته است.

نمودار ۱۰- مقایسه درصد رشد ارزش افزوده صنعت و معدن نسبت به سهم آن از کل ارزش افزوده استان طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ (۱۳۸۳=۱۰۰)

سهم هر یک از گروه‌های اصلی بخش صنعت و معدن از کل ارزش افزوده استان و درصد رشد

آن‌ها در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال قبل به شرح زیر می‌باشد:

۱- صنعت ۲۲/۶۸ درصد سهم (دارای ۲۲/۷۹ درصد رشد)

۲- تامین آب، برق و گاز طبیعی ۱۱/۹۷ درصد سهم (دارای ۴۹/۷۳ درصد رشد)

۳- ساختمان ۵/۹۲ درصد سهم (دارای ۲۰/۳۲ درصد کاهش)

۴- معدن ۱/۰۹ درصد سهم (دارای ۱۴/۳۶ درصد رشد)

جدول ۱۲- ارزش افزوده زیربخش های صنعت و معدن استان به قیمت ثابت طی سال های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ (۱۳۸۳=۱۰۰)

شرح	رقم (میلیارد ریال)		سهم از کل بخش صنعت و معدن (درصد)		متوسط رشد سالانه (درصد)
	سال ۱۳۸۰	سال ۱۳۹۰	سال ۱۳۸۰	سال ۱۳۹۰	
توزیع گاز طبیعی	۲۸۳	۶۱۱۶	۲.۳۰	۲۰.۸۲	۳۶
ساخت کک، فراورده های حاصل از تصفیه نفت و سوخت های هسته ای	۲۹۰	۵۴۲۵	۲.۳۶	۱۸.۴۷	۳۴.۰۴
ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی ها	۱۶۸۱	۲۵۶۵	۱۳.۶۹	۸.۷۳	۴.۳۲
سایر ساختمان ها	۱۸۷۱	۲۱۳۱	۱۵.۲۳	۷.۲۵	۱.۳۱
برق	۶۶۷	۲۰۹۵	۵.۴۳	۷.۱۳	۱۲.۱۲
ساختمان های مسکونی	۷۶۲	۲۰۴۴	۶.۲۱	۶.۹۶	۱۰.۳۶
ساخت ماشین آلات و تجهیزات طبقه بندی نشده در جای دیگر	۱۵۷۴	۱۵۹۸	۱۲.۸۲	۵.۴۴	۰.۱۵
ساخت وسایل نقلیه موتوری، تریلر و نیم تریلر	۱۵۸	۱۲۰۳	۱.۲۹	۴.۰۹	۲۲.۴۸
ساخت سایر محصولات کانی غیر فلزی	۸۰۳	۱۰۹۶	۶.۵۴	۳.۷۳	۳.۱۵
ساخت مواد شیمیایی و محصولات شیمیایی	۱۶۹۸	۹۰۶	۱۳.۸۳	۳.۰۸	-۶.۰۹
سایر معادن	۱۰۴	۷۶۸	۰.۸۵	۲.۶۱	۲۲.۱۵
ساخت فلزات اساسی	۱۸۴	۷۶۶	۱.۵۰	۲.۶۱	۱۵.۳۱
ساخت محصولات فلزی فابریکی بجز ماشین آلات و تجهیزات	۳۷۸	۶۱۴	۳.۰۸	۲.۰۹	۴.۹۸
ساخت مبلمان و مصنوعات طبقه بندی نشده در جای دیگر	۱۴۷	۴۵۷	۱.۱۹	۱.۵۶	۱۲.۰۵
ساخت منسوجات	۷۹۳	۳۹۹	۶.۴۶	۱.۳۶	-۶.۶۳
آب	۱۵۹	۲۳۳	۱.۳۰	۰.۷۹	۳.۹۰
ساخت محصولات از لاستیک و پلاستیک	۳۵	۲۲۶	۰.۲۸	۰.۷۷	۲۰.۶۹
ساخت ماشین آلات و دستگاه های برقی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۲۳۴	۲۱۸	۱.۹۱	۰.۷۴	-۰.۷۱
دباغی و پرداخت چرم و سایر محصولات چرمی	۱۹۳	۱۷۰	۱.۵۷	۰.۵۸	-۱.۲۷
ساخت چوب و محصولات چوبی	۸۳	۱۰۸	۰.۶۸	۰.۳۷	۲.۶۱
ساخت کاغذ و محصولات کاغذی	۲۰	۸۳	۰.۱۶	۰.۲۸	۱۵.۵۰
ساخت پوشاک، عمل آوری و رنگ کردن خز	۸۰	۴۲	۰.۶۶	۰.۱۴	-۶.۳۸
ساخت ابزار پزشکی، ابزار اپتیکی، ابزار دقیق و انواع ساعت	۲۱	۳۸	۰.۱۷	۰.۱۳	۶.۰۶
پاز یافت	۲	۳۱	۰.۰۲	۰.۱۱	۳۱.۲۲
ساخت سایر تجهیزات حمل و نقل	۳۴	۲۳	۰.۲۸	۰.۰۸	-۳.۸۳
انتشار، چاپ و تکثیر رسانه های ضبط شده	۲۲	۲۰	۰.۱۸	۰.۰۷	-۰.۸۵
ساخت رادیو و تلویزیون، دستگاه ها و وسایل ارتباطی	۳	۳	۰.۰۲	۰.۰۱	-۰.۶۲
ساخت ماشین آلات دفتری، حسابداری و محاسباتی	۰.۰۷	۰.۵۵	۰.۰۰۱	۰.۰۰۲	۲۲.۶۱
نفت خام و گاز طبیعی	۰	۰	۰	۰	-
ساخت محصولات از توتون و تنباکو	۰	۰	۰	۰	-
کل بخش صنعت و معدن	۱۲۲۷۹	۲۹۳۷۷	۱۰۰	۱۰۰	۹.۱۲

منبع: محاسبات گزارش

بیشترین میزان ارزش افزوده بخش صنعت و معدن استان در سال ۱۳۹۰ با ۶۱۱۶ میلیارد ریال به توزیع گاز طبیعی اختصاص دارد. طی سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۸۰ سهم توزیع گاز طبیعی از ارزش افزوده صنعت و معدن استان بین ۲ و ۸ درصد بوده و در اکثر این سال‌ها رتبه هفتم و نهم را در ایجاد ارزش افزوده صنعت و معدن استان داشته است. اما در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ به ترتیب با ۱۶/۷۵ و ۲۰/۸۲ درصد سهم، رتبه اول ارزش افزوده بخش صنعت و معدن را به خود اختصاص داده است.

دومین رتبه ارزش افزوده بخش صنعت و معدن استان در سال ۱۳۹۰ با ۵۴۲۵ میلیارد ریال به ساخت کک، فرآورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای اختصاص دارد. طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۰ سهم این بخش در ایجاد ارزش افزوده صنعت و معدن استان با نوسان بین ۲ تا ۷ درصد، به طور متوسط رتبه نهم را داشته است. سهم این بخش از ۱۱/۹۷ درصد در سال ۱۳۸۶ به ۱۸/۴۷ درصد در سال ۱۳۹۰ افزایش یافته و طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۸۶ رتبه دوم و سوم ارزش افزوده صنعت و معدن استان را به خود اختصاص داده است.

ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها با ۲۵۶۵ میلیارد ریال سومین رتبه ارزش افزوده بخش صنعت و معدن استان در سال ۱۳۹۰ را به خود اختصاص داده است. ارزش افزوده ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۸۰ افزایش چندانی نداشته است بنابراین سهم آن از ارزش افزوده صنعت و معدن استان با طی روندی نوسانی و نزولی از ۱۳/۶۹ درصد در سال ۱۳۸۰ به ۸/۷۳ درصد در سال ۱۳۹۰ کاهش یافته است. این موارد نشان می‌دهد که علی‌رغم ظرفیت بالای استان آذربایجان شرقی در زمینه صنایع غذایی، بهره‌برداری‌های لازم از پتانسیل‌ها و ظرفیت‌های موجود استان صورت نگرفته است.

ارزش افزوده ساختمان‌های مسکونی طی سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۸۰ روندی افزایشی داشته و سهم آن از ارزش افزوده صنعت و معدن استان از ۶/۲۱ درصد در سال ۱۳۸۰ به ۱۵/۶۱ درصد در سال ۱۳۸۷ رسیده است. اما از سال ۱۳۸۸ ارزش افزوده این بخش روندی کاهشی آغاز نموده بطوریکه از ۱۴/۲۴ درصد در سال ۱۳۸۸ به ۶/۹۶ درصد در سال ۱۳۹۰ کاهش یافته است. مقایسه میزان ارزش افزوده گروه‌های مختلف بخش صنعت و معدن استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۸۰ نشان می‌دهد که ظرفیت‌ها و توانمندی‌های استان آذربایجان شرقی در ایجاد و افزایش ارزش افزوده استان نقش چندانی ندارند. این گروه‌ها عبارتند از:

۱- دباغی و پرداخت چرم و سایر محصولات چرمی

۲- ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها

۳- ساخت منسوجات

۴- معادن

۵- صنعت مبلمان

نمودار ۱۱- روند ارزش افزوده گروه‌های صنعت و معدن استان آذربایجان شرقی به قیمت ثابت طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۸۰ (۱۰۰=۱۳۸۳)

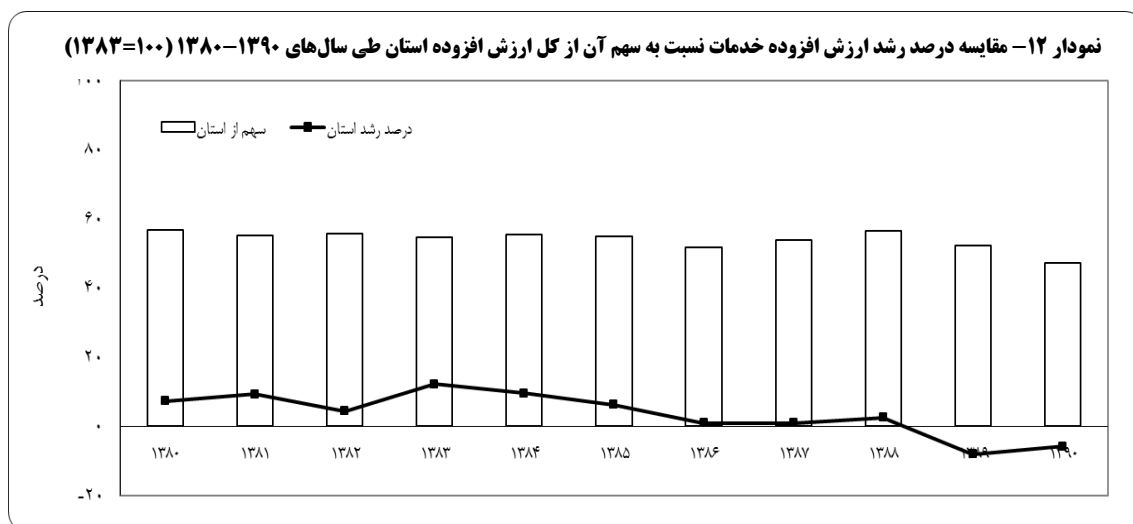

از مهمترین عوامل موثر بر کاهش ارزش افزوده این بخش می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- ✓ متأثر شدن اقتصاد کشور از بحران اقتصاد جهانی و به تبع آن تاثیرگذاری آن بر اقتصاد استان از جمله بخش صنعت و معدن؛
- ✓ محدودیت در عقد قراردادهای خرید ماشین‌آلات و تکنولوژی روز؛
- ✓ واردات بی‌رویه و عدم حمایت از تولیدکنندگان داخلی؛
- ✓ پائین بودن بهره‌وری در بخش تولید استان؛
- ✓ مشکل تامین نقدینگی واحدهای تولیدی و صنعتی به علت طولانی بودن پروسه دریافت تسهیلات بانکی و همچنین پائین بودن مهلت بازپرداخت تسهیلات سرمایه در گردش؛
- ✓ سیاست‌گذاری‌های نادرست در بازار ارز و گرفتن توان رقابت از تولیدکنندگان داخلی؛
- ✓ گسترش روزافزون قاچاق کالا در کشور؛
- ✓ عدم توجه به تحقیق و توسعه و ارتقاء سطح تکنولوژی؛
- ✓ عدم ثبات شرایط اقتصادی و کاهش جذابیت سرمایه‌گذاری در بخش تولید.

۳-۲-۳- ارزش افزوده بخش خدمات

استان آذربایجان شرقی به سبب موقعیت خاص استراتژیک و داشتن قابلیت‌های فراوان، مرکزی مناسب و با اهمیت برای فعالیت‌های بازرگانی خارجی به‌شمار می‌رود. از بابت بازرگانی داخلی، شهر تبریز به دلیل دارا بودن امتیازات و برتری‌های ویژه در منطقه شمال غرب کشور، دارا بودن بازار وسیع (به عنوان تامین کننده اقلام مورد نیاز بازار در استان‌های اردبیل، زنجان، کردستان، آذربایجان غربی و خود استان) موقعیت ویژه جغرافیایی و مرکزیت سیاسی، اداری و اقتصادی، از مهم‌ترین مراکز فعالیت بازرگانی در استان و کشور به‌شمار می‌رود.

رشد ارزش افزوده بخش خدمات استان به قیمت ثابت طی سال‌های ۱۳۸۰-۱۳۹۰ روندی نوسانی و نزولی داشته است. میزان ارزش افزوده این بخش از سال ۱۳۸۹ کاهش یافته است، بطوریکه در سال‌های ۱۳۸۹ و ۱۳۹۰ به ترتیب ۸/۰۲ و ۵/۸۱ درصد کاهش نسبت به سال قبل نشان می‌دهد.

سهم هر یک از گروه‌های اصلی بخش خدمات از کل ارزش افزوده استان و درصد رشد آن‌ها در سال ۱۳۹۰ نسبت به سال قبل به شرح زیر می‌باشد:

۱- عمده فروشی، خرده فروشی، تعمیر وسایل نقلیه و کالاها ۱۴/۸۶ درصد سهم (دارای

۴/۹۲ درصد رشد)

۲- مستغلات، کرایه و خدمات کسب و کار ۷/۹۱ درصد سهم (۲۹/۰۶ درصد کاهش)

۳- حمل و نقل، انبارداری و ارتباطات ۵/۹ درصد سهم (۳/۱۴ درصد کاهش)

۴- اداره امور عمومی، و خدمات شهری ۵/۶ درصد سهم (۱/۱۲ درصد کاهش)

۵- آموزش ۴/۵۵ درصد سهم (۳/۱۶ درصد کاهش)

۶- بهداشت و مددکاری اجتماعی ۴/۱۳ درصد سهم (۷/۵۹ درصد کاهش)

۷- واسطه‌گری‌های مالی ۱/۸۱ درصد سهم (۳۱/۸۵ درصد رشد)

۸- سایر خدمات عمومی، اجتماعی شخصی و خانگی ۱/۶۲ درصد سهم (۳/۸۹ درصد

کاهش)

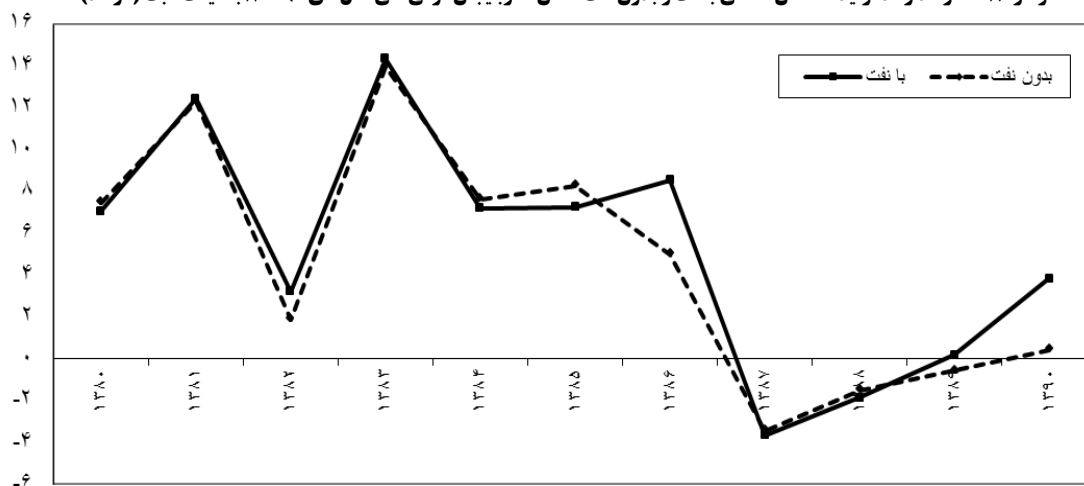
۹- هتل و رستوران ۰/۸۵ درصد سهم (۱۲/۷۱ درصد کاهش)

جدول ۱۳- تولید ناخالص داخلی استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۸۰ به قیمت ثابت (میلیارد ریال/ درصد) - ۱۳۸۳=۱۰۰

شرح	مقدار تولید ناخالص داخلی (میلیارد ریال)		سهم تولید ناخالص داخلی استان از کل کشور (درصد)		رتبه تولید ناخالص داخلی استان در کل کشور		درصد رشد تولید ناخالص داخلی استان نسبت به سال قبل (درصد)	
	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت
سال ۱۳۸۰	۴۳,۵۷۱	۴۳,۸۷۰	۳.۸۷	۴.۶۰	۷	۶	۷.۰۷	۷.۴۶
سال ۱۳۸۱	۴۸,۹۳۲	۴۹,۳۳۰	۳.۸۸	۴.۷۱	۷	۶	۱۲.۴۵	۱۲.۳۰
سال ۱۳۸۲	۴۹,۸۴۸	۵۰,۹۲۶	۳.۷۲	۴.۴۸	۶	۶	۳.۲۴	۱.۸۷
سال ۱۳۸۳	۵۶,۸۰۱	۵۸,۲۳۹	۳.۷۵	۴.۶۱	۷	۶	۱۴.۳۶	۱۳.۹۵
سال ۱۳۸۴	۶۱,۱۴۲	۶۲,۴۴۱	۳.۵۵	۴.۵۰	۷	۶	۷.۲۱	۷.۶۴
سال ۱۳۸۵	۶۶,۱۹۸	۶۶,۹۷۴	۳.۴۷	۴.۴۰	۷	۶	۷.۲۶	۸.۲۷
سال ۱۳۸۶	۶۹,۵۰۶	۷۲,۷۰۵	۳.۴۶	۴.۲۹	۶	۶	۸.۵۶	۵
سال ۱۳۸۷	۶۷,۱۰۷	۷۰,۰۴۰	۳.۵۱	۴.۱۹	۷	۷	-۳.۶۷	-۳.۴۵
سال ۱۳۸۸	۶۶,۱۰۷	۶۸,۷۳۴	۳.۵۸	۴.۰۷	۷	۷	-۱.۸۶	-۱.۴۹
سال ۱۳۸۹	۶۵,۷۳۵	۶۸,۸۵۸	۳.۲۴	۳.۷۴	۸	۷	۰.۱۸	-۰.۵۶
سال ۱۳۹۰	۶۶,۰۱۱	۷۱,۵۱۲	۳.۱۸	۳.۶۵	۷	۸	۳.۸۵	۰.۴۲

منبع: محاسبات گزارش

نمودار ۱۳- درصد رشد تولید ناخالص داخلی بانفت و بدون نفت استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۸۰-۹۰ به قیمت ثابت (درصد)

جدول ۱۴ - تولید ناخالص داخلی استان‌ها در سال ۱۳۹۰ به قیمت ثابت (میلیارد ریال/ درصد)

ردیف	استان	مبلغ تولید ناخالص داخلی (میلیارد ریال)		سهم استان از کل کشور (درصد)		رتبه استان در کل کشور		درصد رشد نسبت به سال قبل (درصد)	
		بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت	بدون نفت	با نفت
۱	آذربایجان شرقی	۷۱,۵۱۲	۶۶,۰۱۱	۳.۱۸	۳.۶۵	۷	۸	۳.۸۵	۰.۴۲
۲	آذربایجان غربی	۴۳,۰۲۶	۴۳,۰۱۰	۱.۹۲	۲.۳۸	۱۵	۱۲	۶.۹۱	۶.۹۱
۳	اردبیل	۱۹,۹۹۴	۱۹,۹۸۵	۰.۸۹	۱.۱۱	۲۶	۲۴	-۰.۶۱	-۰.۶۲
۴	اصفهان	۱۴۶,۰۹۷	۱۲۵,۱۹۹	۶.۵۱	۶.۹۳	۳	۲	۸.۸۴	۱.۶۷
۵	البرز	۵۸,۶۲۳	۵۸,۵۵۳	۲.۶۱	۳.۲۴	۱۰	۱۰		
۶	ایلام	۲۲,۴۷۴	۸,۹۹۸	۱.۰۰	۰.۵۰	۲۳	۳۱	۵.۰۵	۳.۱۰
۷	بوشهر	۸۶,۴۱۹	۶۸,۹۱۷	۳.۸۵	۳.۸۱	۶	۷	۲۴.۴۰	۲۹.۳۳
۸	تهران	۵۳۳,۶۵۹	۵۱۹,۹۸۱	۲۳.۷۶	۲۸.۷۸	۱	۱	-۹.۴۹	-۱۰.۷۵
۹	چهارمحال و بختیاری	۱۳,۷۷۸	۱۳,۷۵۸	۰.۶۱	۰.۷۶	۲۹	۲۷	-۰.۹۸	-۰.۹۹
۱۰	خراسان جنوبی	۹,۴۶۹	۹,۴۶۸	۰.۴۲	۰.۵۲	۳۱	۳۰	۰.۴۵	۰.۴۴
۱۱	خراسان رضوی	۱۱۳,۹۱۱	۱۱۳,۷۰۳	۵.۰۷	۶.۲۹	۴	۳	۴.۱۸	۴.۲۱
۱۲	خراسان شمالی	۱۱,۸۸۲	۱۱,۸۸۱	۰.۵۳	۰.۶۶	۳۰	۲۸	۴.۵۷	۴.۵۷
۱۳	خوزستان	۳۱۴,۳۵۶	۱۱۰,۰۴۲	۱۴.۰۰	۶.۰۹	۲	۴	۱۳.۸۳	۱۲.۳۶
۱۴	زنجان	۱۹,۱۱۸	۱۹,۰۲۲	۰.۸۵	۱.۰۵	۲۷	۲۵	-۰.۱۱	-۰.۱۹
۱۵	سمنان	۲۰,۲۰۹	۲۰,۰۴۵	۰.۹۰	۱.۱۱	۲۵	۲۳	۲.۲۴	۲.۰۹
۱۶	سیستان و بلوچستان	۲۶,۵۷۲	۲۶,۵۷۲	۱.۱۸	۱.۴۷	۲۰	۱۹	۰.۶۵	۰.۶۵
۱۷	فارس	۱۰۰,۷۴۴	۹۵,۷۵۶	۴.۴۹	۵.۳۰	۵	۵	۷.۹۴	۶.۴۷
۱۸	قزوین	۳۰,۷۴۹	۳۰,۶۷۹	۱.۳۷	۱.۷۰	۱۸	۱۷	۷.۰۲	۶.۹۷
۱۹	قم	۱۸,۹۸۸	۱۸,۸۹۷	۰.۸۵	۱.۰۵	۲۸	۲۶	۶.۲۰	۶.۰۶
۲۰	کردستان	۲۰,۹۵۶	۲۰,۹۵۴	۰.۹۳	۱.۱۶	۲۴	۲۲	۶.۳۸	۶.۳۷
۲۱	کرمان	۶۰,۴۸۴	۵۹,۸۶۴	۲.۶۹	۳.۳۱	۹	۹	-۱.۶۵	-۱.۷۹
۲۲	کرمانشاه	۳۶,۷۴۶	۳۵,۵۰۶	۱.۶۴	۱.۹۶	۱۷	۱۵	۵.۷۹	۳.۲۴
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۵۴,۷۵۷	۱۰,۰۴۲	۲.۴۴	۰.۵۶	۱۱	۲۹	۵.۵۶	-۹.۱۵
۲۴	گلستان	۲۴,۹۴۳	۲۴,۹۱۳	۱.۱۱	۱.۳۸	۲۱	۲۰	۰.۹۴	۰.۹۲
۲۵	گیلان	۴۶,۵۸۵	۴۶,۵۶۴	۲.۰۷	۲.۵۸	۱۲	۱۱	۶.۹۱	۶.۹۰
۲۶	لرستان	۲۴,۴۶۷	۲۴,۳۲۲	۱.۰۹	۱.۳۵	۲۲	۲۱	-۰.۹۳	-۰.۹۷
۲۷	مازندران	۷۱,۴۵۸	۷۱,۳۷۵	۳.۱۸	۳.۹۵	۸	۶	۱.۱۱	۱.۱۱
۲۸	مرکزی	۴۴,۸۸۵	۳۶,۵۷۸	۲.۰۰	۲.۰۲	۱۴	۱۴	۱۲.۷۵	-۰.۶۲
۲۹	هرمزگان	۴۶,۳۷۳	۳۴,۰۰۴	۲.۰۶	۱.۸۸	۱۳	۱۶	۲۴.۱۰	۴.۰۹
۳۰	همدان	۲۹,۹۹۱	۲۹,۹۷۹	۱.۳۴	۱.۶۶	۱۹	۱۸	۶.۳۳	۶.۳۲
۳۱	یزد	۳۸,۰۵۶	۳۸,۰۲۹	۱.۶۹	۲.۱۰	۱۶	۱۳	۳.۷۵	۳.۷۳
	کل کشور	۲,۲۴۵,۸۴۱	۱,۸۰۶,۹۳۹	-	-	-	-	۵.۵۸	۲.۸۶

۴- وضعیت اشتغال استان در بخش‌های عمده اقتصادی (کشاورزی، صنعت، خدمات)

جدول ۱۵- سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی (کشاورزی، صنعت و خدمات) در اشتغال کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۴ (درصد)

سال ۹۱	سال ۹۰	سال ۸۹	سال ۸۸	سال ۸۷	سال ۸۶	سال ۸۵	سال ۸۴	شرح	
۱۹.۴	۱۸.۶	۱۹.۲	۲۰.۹	۲۱.۲	۲۲.۸	۲۳.۲	۲۴.۷	سهم بخش کشاورزی در اشتغال	سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی در اشتغال کشور
۳۳.۴	۳۳.۴	۳۲.۲	۳۱.۸	۳۲.۲	۳۲	۳۱.۷	۳۰.۳	سهم بخش صنعت در اشتغال	
۴۷.۲	۴۸	۴۸.۶	۴۷.۴	۴۶.۵	۴۵.۱	۴۵.۱	۴۴.۹	سهم بخش خدمات در اشتغال	
۲۱.۸	۱۹	۲۲.۳	۲۶.۱	۲۵.۲	۲۵.۸	۲۸.۱	۳۱.۱	سهم بخش کشاورزی در اشتغال	سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی در اشتغال استان آذربایجان شرقی
۴۱.۶	۴۲.۶	۳۸.۲	۳۹.۵	۴۱.۵	۴۲.۹	۴۲	۳۷.۹	سهم بخش صنعت در اشتغال	
۳۶.۷	۳۸.۴	۳۹.۵	۳۴.۴	۳۲.۴	۳۱.۳	۲۹.۹	۳۱	سهم بخش خدمات در اشتغال	

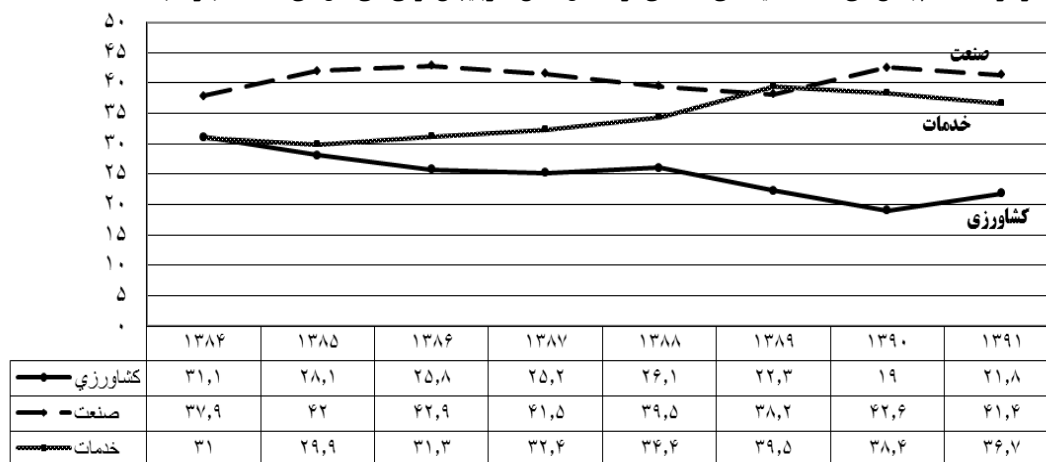
منبع: مرکز آمار ایران

براساس نتایج آمارگیری از نیروی کار در سال ۱۳۹۱، ۲۱/۸ درصد از شاغلین استان در بخش کشاورزی، ۴۱/۶ درصد در بخش صنعت و ۳۶/۷ درصد در بخش خدمات مشغول به فعالیت بوده‌اند.

طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۱ بیشترین میزان اشتغال کشور به بخش خدمات و در استان آذربایجان شرقی (به غیر از سال ۱۳۸۹) به بخش صنعت اختصاص داشته است. کمترین سهم فعالیت اقتصادی کشور و استان آذربایجان شرقی در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۱ به بخش کشاورزی اختصاص دارد.

روند میزان سهم اشتغال استان در هر یک از بخش‌های عمده اقتصادی در نمودار ۱۴ نشان داده شده است.

نمودار ۱۴- سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی در اشتغال استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۸۴-۹۱ (درصد)

سهم بخش خدمات در اشتغال استان از سال ۱۳۸۶ تا سال ۱۳۸۹ روند صعودی طی نموده است، ولی از سال ۱۳۹۰ روندی کاهشی آغاز نموده و به ۳۶/۷ درصد در سال ۱۳۹۱ رسیده است.

سهم بخش صنعت در اشتغال استان طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۱ روندی نوسانی داشته است. در سال ۱۳۹۱ درصد اشتغال استان در بخش صنعت ۴۱/۴ درصد بوده که نسبت به سهم ۴۲/۶ درصدی سال ۱۳۹۰ کاهش داشته است.

سهم بخش کشاورزی در اشتغال استان در سال ۱۳۹۱ به ۲۱/۸ درصد افزایش یافته است. در صورتیکه طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۰ سهم اشتغال در بخش کشاورزی استان با طی روندی نزولی و افقی مداوم از ۳۱/۱ درصد در سال ۱۳۸۴ به ۱۹ درصد در سال ۱۳۹۰ کاهش یافته و بخشی از نیروی کار خود را به بخش صنعت و خدمات واگذار کرده است.

جدول ۱۶- سهم بخش‌های عمده فعالیت‌های اقتصادی در اشتغال استان‌های کشور در سال ۱۳۹۱ (درصد)

ردیف	استان	کشاورزی	صنعت	خدمات
۱	آذربایجان شرقی	۲۱.۸	۴۱.۴	۳۶.۷
۲	آذربایجان غربی	۳۹.۳	۲۴.۵	۳۶.۱
۳	اردبیل	۳۵	۲۷.۷	۳۷.۳
۴	اصفهان	۱۱.۴	۴۲.۶	۴۶
۵	البرز	۳.۳	۴۲.۱	۵۴.۶
۶	ایلام	۲۵	۲۸	۴۷
۷	بوشهر	۱۷.۳	۲۳.۴	۵۹.۲
۸	تهران	۱.۶	۳۳.۹	۶۴.۵
۹	چهارمحال و بختیاری	۱۵.۶	۴۲.۲	۴۲.۱
۱۰	خراسان جنوبی	۳۷.۵	۲۸.۵	۳۴
۱۱	خراسان رضوی	۲۲.۷	۳۵.۴	۴۱.۹
۱۲	خراسان شمالی	۳۷.۷	۲۸.۱	۳۴.۲
۱۳	خوزستان	۱۹.۲	۳۲.۷	۴۸.۱
۱۴	زنجان	۳۱.۴	۳۳.۷	۳۴.۹
۱۵	سمنان	۱۴	۳۳.۶	۵۲.۴
۱۶	سیستان و بلوچستان	۲۵.۶	۳۲.۶	۴۱.۸
۱۷	فارس	۲۴.۶	۳۰.۵	۴۵
۱۸	قزوین	۲۱.۶	۳۶.۲	۴۲.۱
۱۹	قم	۵.۳	۴۱.۱	۵۳.۶
۲۰	کردستان	۳۰.۲	۲۶.۹	۴۲.۹
۲۱	کرمان	۳۲.۷	۳۱.۵	۳۵.۷
۲۲	کرمانشاه	۲۸.۶	۲۱.۷	۴۹.۷
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۹.۹	۳۴.۶	۴۵.۵
۲۴	گلستان	۲۸.۸	۳۲.۶	۳۸.۷
۲۵	گیلان	۲۶.۴	۲۶.۶	۴۷.۱
۲۶	لرستان	۳۰.۳	۲۹.۲	۴۰.۵
۲۷	مازندران	۲۱.۱	۳۰.۴	۴۸.۶
۲۸	مرکزی	۲۰.۶	۳۷.۹	۴۱.۵
۲۹	هرمزگان	۱۵.۶	۳۱	۵۳.۴
۳۰	همدان	۲۷.۴	۳۱.۶	۴۰.۹
۳۱	یزد	۱۲.۷	۴۳.۱	۴۴.۳
کل کشور		۱۹.۴	۳۳.۴	۴۷.۲

برخی از عوامل موثر بر کاهش نیروی کار بخش کشاورزی عبارتند از:

- ✓ مهاجرت روستائیان به شهرها و کاهش جمعیت روستائیان؛
- ✓ کاهش حمایت‌های موثر از بخش کشاورزی از جمله تعیین قیمت خرید تضمینی نامناسب برای محصولات نیازمند به قیمت تضمینی جهت تثبیت و رشد تولید آنها؛
- ✓ عدم توجه به مکانیزاسیون و افزایش بازدهی بخش کشاورزی برای ایجاد ارزش افزوده بالا و به صرفه نمودن فعالیت‌های کشاورزی؛
- ✓ کمبود امکانات رفاهی و معیشتی در روستاها و سایر زیرساخت‌های لازم از جمله راه مناسب و امثال آن.

۵- وضعیت بیکاری استان آذربایجان شرقی^۳

۵-۱- نرخ بیکاری استان^۴

نیروی کار همانند سایر مسائل اقتصادی، دارای دو بخش عرضه و تقاضا است. بخش عرضه متاثر از تحولات جمعیتی و بخش تقاضا متاثر از میزان فعالیت و رشد بخش‌های مختلف اقتصادی است. با توجه به اینکه اشتغال تابعی از سرمایه‌گذاری و تولید است بنابراین نیازمند یک برنامه‌ریزی بلندمدت و قابل اجرا می‌باشد. باید توجه نمود که داشتن برنامه‌ای مشخص برای مهار جمعیت و نیز ایجاد انواع تسهیلات جهت سرمایه‌گذاری برای حل مشکل اشتغال کافی نیست، بلکه چگونگی بهره‌گیری از سرمایه‌گذاری و افزایش بهره‌وری نیروی کار عمده‌ترین مسئله‌ای است که باید مورد توجه قرار بگیرد.

نرخ بیکاری استان آذربایجان شرقی با طی روندی افزایشی از ۴/۱ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۱۲/۴ درصد در سال ۱۳۹۱ افزایش یافته است که بالاترین نرخ بیکاری استان طی ۱۰ سال گذشته می‌باشد.

عوامل فراوانی در اشتغال و افزایش نرخ بیکاری موثر هستند که از عمده‌ترین آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: ساختار اقتصادی کشور، ساختار جمعیتی و نرخ رشد زیاد جمعیت، مهاجرت روستاییان به شهرها و در نتیجه افزایش نسبت شهرنشینی و کاهش جمعیت روستائین، تورم و میزان سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی.

۳- برخی از مطالب این بخش از مقالات زیر اقتباس شده است:

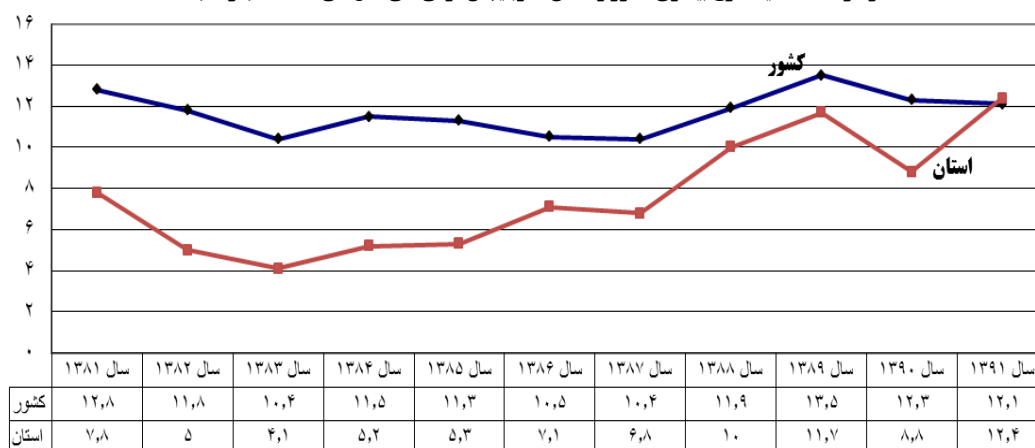
- آزادسازی اقتصادی و تورم: یک تحلیل بین کشوری، فصلنامه مدل‌سازی اقتصادی، احد جعفری صمیمی- محمود محمودزاده- لیلا شادابی، تابستان ۱۳۸۸
- بررسی تأثیر ساختارهای جمعیتی در روند اشتغال و بیکاری استان ایلام و مقایسه آن با سطح کشوری، فصلنامه جمعیت شماره ۷۶۱۷۵، اسحاق قیصریان
- اثرسریز سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در اشتغال ماهر و غیرماهر بخش خدمات ایران، مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۵۶، اکبر کمیجانی، صالح قویدل
۴- نرخ بیکاری عبارت است از: ۱۰۰ * (جمعیت فعال (شاغل و بیکار) // جمعیت بیکار) = نرخ بیکاری

جدول ۱۷- نرخ بیکاری کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۱-۱۳۹۱ (درصد)

سال	کشور	استان آذربایجان شرقی	رتبه استان در کشور
سال ۱۳۸۱	۱۲.۸	۷.۸	۲۸
سال ۱۳۸۲	۱۱.۸	۵	۲۸
سال ۱۳۸۳	۱۰.۴	۴.۱	۲۸
سال ۱۳۸۴	۱۱.۵	۵.۲	۳۰
سال ۱۳۸۵	۱۱.۳	۵.۳	۳۰
سال ۱۳۸۶	۱۰.۵	۷.۱	۳۰
سال ۱۳۸۷	۱۰.۴	۶.۸	۲۹
سال ۱۳۸۸	۱۱.۹	۱۰	۲۲
سال ۱۳۸۹	۱۳.۵	۱۱.۷	۱۸
سال ۱۳۹۰	۱۲.۳	۸.۸	۲۷
سال ۱۳۹۱	۱۲.۱	۱۲.۴	۱۱

- منبع: مرکز آمار ایران

نمودار ۱۵- مقایسه نرخ بیکاری کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۸۱-۹۱ (درصد)

برخی از عوامل موثر بر افزایش نرخ بیکاری عبارتند از:

✓ چگونگی فرصت‌های شغلی ایجاد شده برای نیروی کار؛

✓ افزایش جمعیت فعال و مستعد کار به دلیل تغییر در ساختارهای سنی جمعیت:

به منظور مطالعه وضعیت اشتغال و بیکاری در جامعه باید به ساختار سنی جمعیت توجه نمود. برای پیشگیری از مشکلات مربوط به اشتغال و بیکاری باید متناسب با رشد جمعیت برنامه‌ریزی نمود. جمعیت فعال، غیرفعال، شاغل و بیکار در اثر تغییر ساختارهای سنی دستخوش تغییرات می‌شوند. تغییر ساختار سنی جمعیت از طریق تغییر در جمعیت فعال (تولیدکننده) و جمعیت غیرفعال (مصرف‌کننده) تاثیر مهمی بر وضعیت اشتغال و بیکاری دارد؛

✓ سرمایه‌گذاری خارجی:

از نظر مبانی نظری و براساس تابع تقاضای نیروی کار رشد مبادلات مالی و جریان سرمایه بین کشورها بر اشتغال و بازار کار تاثیر می‌گذارد. ورود سرمایه و در نتیجه سرمایه‌گذاری جدید منجر به رشد تولید و افزایش تقاضا برای نیروی کار می‌شود و خروج سرمایه، سرمایه‌گذاری و تقاضا برای نیروی کار را کاهش می‌دهد.

✓ تورم:

طبق نظریه تورم فشار هزینه‌کینز، در اثر افزایش هزینه‌های تولید، قیمت‌ها افزایش پیدا می‌کند بنابراین از میزان تولید کاسته شده و اشتغال کم می‌شود. این نوع تورم به عنوان تورم رکودی شناخته می‌شود که در این نوع تورم اگر طی سیاست‌های پولی و مالی، تقاضا افزایش پیدا کند قیمت‌ها بیشتر افزایش می‌یابند و درخواست دستمزد بیشتری پدید می‌آید. همچنین تورم ناشی از قیمت مواد اولیه نیز مانند تورم ناشی از دستمزد، به تورم رکودی منجر شده و باعث کاهش اشتغال می‌شود، چرا که در کنار افزایش قیمت‌ها، تولید کاهش پیدا می‌کند و موجب کاهش اشتغال می‌شود.

جدول ۱۸- وضعیت نرخ بیکاری کشور در سال ۱۳۹۱ به تفکیک استان (درصد)

ردیف	استان	نرخ بیکاری	رتبه در کل کشور
۱	آذربایجان شرقی	۱۲.۴	۱۱
۲	آذربایجان غربی	۱۱	۱۹
۳	اردبیل	۱۳.۳	۹
۴	اصفهان	۱۳.۷	۸
۵	البرز	۱۴.۹	۶
۶	ایلام	۱۷.۲	۲
۷	یوشهر	۱۱.۶	۱۴
۸	تهران	۱۱.۶	۱۴
۹	چهارمحال و بختیاری	۱۰.۸	۲۰
۱۰	خراسان جنوبی	۶.۳	۳۱
۱۱	خراسان رضوی	۸.۶	۲۹
۱۲	خراسان شمالی	۱۰.۵	۲۱
۱۳	خوزستان	۱۲.۷	۱۰
۱۴	زنجان	۱۱.۲	۱۸
۱۵	سمنان	۹.۶	۲۶
۱۶	سیستان و بلوچستان	۱۰.۴	۲۲
۱۷	فارس	۱۶.۷	۳
۱۸	قزوین	۱۲	۱۳
۱۹	قم	۱۱.۳	۱۷
۲۰	کردستان	۱۳.۹	۷
۲۱	کرمان	۷.۷	۳۰
۲۲	کرمانشاه	۱۶.۱	۴
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۲.۲	۱۲
۲۴	گلستان	۸.۹	۲۸
۲۵	گیلان	۱۵.۵	۵
۲۶	لرستان	۲۰	۱
۲۷	مازندران	۹.۷	۲۵
۲۸	مرکزی	۱۰.۳	۲۳
۲۹	هرمزگان	۱۱.۵	۱۶
۳۰	همدان	۹.۶	۲۶
۳۱	یزد	۱۰.۲	۲۴
	کل کشور	۱۲.۱	-

۵-۲- نرخ مشارکت اقتصادی^۵

طی سال‌های ۹۱-۸۱ نرخ مشارکت اقتصادی استان آذربایجان شرقی همواره بیشتر از میزان کشوری می‌باشد. در سال ۱۳۹۱ نرخ مشارکت اقتصادی استان ۴۰/۴ درصد بوده است.

جدول ۱۹- نرخ مشارکت اقتصادی استان آذربایجان شرقی و کشور طی سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۸۱ (درصد)

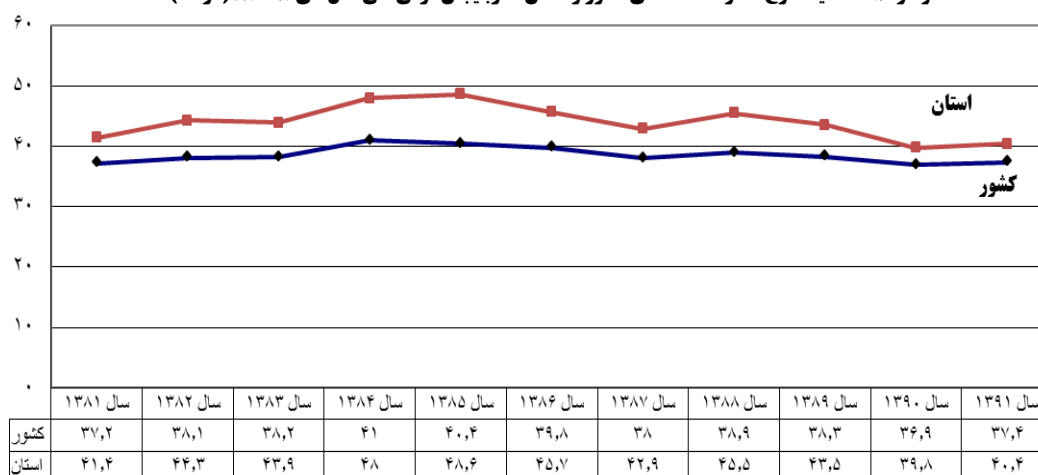
سال	کشور	استان آذربایجان شرقی	رتبه استان در کشور
سال ۱۳۸۱	۳۷.۲	۴۱.۴	۳
سال ۱۳۸۲	۳۸.۱	۴۴.۳	۱
سال ۱۳۸۳	۳۸.۲	۴۳.۹	۲
سال ۱۳۸۴	۴۱	۴۸	۱
سال ۱۳۸۵	۴۰.۴	۴۸.۶	۱
سال ۱۳۸۶	۳۹.۸	۴۵.۷	۱
سال ۱۳۸۷	۳۸	۴۲.۹	۳
سال ۱۳۸۸	۳۸.۹	۴۵.۵	۲
سال ۱۳۸۹	۳۸.۳	۴۳.۵	۳
سال ۱۳۹۰	۳۶.۹	۳۹.۸	۵
سال ۱۳۹۱	۳۷.۴	۴۰.۴	۴

- منبع: مرکز آمار ایران

۵- نرخ مشارکت اقتصادی عبارت است از:

۱۰۰ * (جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر / جمعیت فعال ۱۰ ساله و بیشتر) = نرخ مشارکت اقتصادی

نمودار ۱۶- مقایسه نرخ مشارکت اقتصادی کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۹۱-۸۱ (درصد)

بررسی نموداری نرخ مشارکت استان و مقایسه آن با رقم سایر استان‌ها نشان می‌دهد از سال ۱۳۸۶ نرخ مشارکت استان روندی کاهشی نسبت به سایر استان‌ها داشته است به‌طوری‌که از رتبه اول کشوری طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۶ به رتبه پنجم و چهارم کشوری در سال‌های ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱ تنزل پیدا کرده است.

جدول ۲۰- نرخ مشارکت اقتصادی کشور در سال ۱۳۹۱ به تفکیک استان (درصد)

ردیف	استان	نرخ مشارکت اقتصادی	رتبه در کل کشور
۱	آذربایجان شرقی	۴۰.۴	۴
۲	آذربایجان غربی	۴۲.۷	۱
۳	اردبیل	۴۲.۴	۲
۴	اصفهان	۳۹.۷	۷
۵	البرز	۳۶.۹	۱۷
۶	ایلام	۳۵.۲	۲۲
۷	یوشهر	۳۵.۱	۲۳
۸	تهران	۳۷.۵	۱۵
۹	چهارمحال و بختیاری	۳۶.۴	۲۰
۱۰	خراسان جنوبی	۳۸	۱۲
۱۱	خراسان رضوی	۴۰	۶
۱۲	خراسان شمالی	۳۷.۲	۱۶
۱۳	خوزستان	۳۳.۷	۲۷
۱۴	زنجان	۴۲.۱	۳
۱۵	سمنان	۳۱	۲۹
۱۶	سیستان و بلوچستان	۲۶.۷	۳۱
۱۷	فارس	۳۶.۵	۱۸
۱۸	قزوین	۳۸.۶	۹
۱۹	قم	۳۴.۵	۲۵
۲۰	کردستان	۳۹.۳	۸
۲۱	کرمان	۳۳.۸	۲۶
۲۲	کرمانشاه	۳۸.۲	۱۱
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۲۹.۵	۳۰
۲۴	گلستان	۳۶.۵	۱۸
۲۵	گیلان	۴۰.۳	۵
۲۶	لرستان	۳۵	۲۴
۲۷	مازندران	۳۸	۱۲
۲۸	مرکزی	۳۸	۱۲
۲۹	هرمزگان	۳۳.۱	۲۸
۳۰	همدان	۳۸.۳	۱۰
۳۱	یزد	۳۵.۴	۲۱
	کل کشور	۳۷.۴	-

۶- وضعیت تورم استان

در سال ۱۳۹۱ نرخ تورم استان آذربایجان شرقی ۳۱/۳ درصد اعلام شده است که این میزان بیشتر از نرخ تورم ۳۰/۵ درصدی کل کشور می باشد و در بین سایر استان ها در رتبه ۲۵ کشوری قرار دارد.

جدول ۲۱- نرخ تورم و شاخص کل بهای کالاها و خدمات مصرفی در مناطق شهری

کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال های ۱۳۹۱-۱۳۸۱ (۱۳۹۰=۱۰۰)

استان آذربایجان شرقی			کشور		شرح
رتبه نرخ تورم استان در کل کشور	درصد تغییر سالانه (نرخ تورم)	شاخص کل	درصد تغییر سالانه (نرخ تورم)	شاخص کل	
۱۸	۱۵	۲۶.۳	۱۵.۸	۲۷.۱	سال ۱۳۸۱
۲۰	۱۵.۳	۳۰.۳	۱۵.۶	۳۱.۳	سال ۱۳۸۲
۲۵	۱۴	۳۴.۵	۱۵.۲	۳۶.۱	سال ۱۳۸۳
۲۸	۹.۳	۳۷.۷	۱۰.۴	۳۹.۸	سال ۱۳۸۴
۶	۱۴.۱	۴۲.۹	۱۱.۹	۴۴.۶	سال ۱۳۸۵
۱۴	۱۸.۷	۵۱	۱۸.۴	۵۲.۷	سال ۱۳۸۶
۲۲	۲۳	۶۲.۷	۲۵.۴	۶۶.۱	سال ۱۳۸۷
۷	۱۲.۱	۷۰.۳	۱۰.۸	۷۳.۲	سال ۱۳۸۸
۶	۱۴.۷	۸۰.۶	۱۲.۴	۸۲.۳	سال ۱۳۸۹
۶	۲۴.۱	۱۰۰	۲۱.۵	۱۰۰	سال ۱۳۹۰
۲۵	۳۱.۳	۱۳۱.۳	۳۰.۵	۱۳۰.۵	سال ۱۳۹۱

- منبع: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

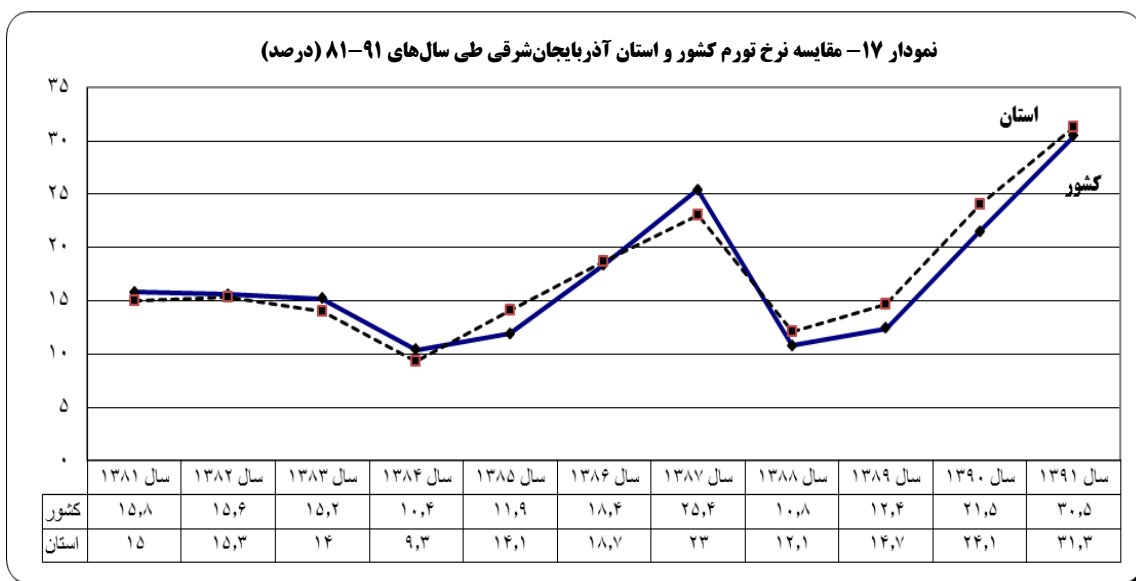
جدول ۲۲- مقایسه شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی گروه‌های اصلی
در مناطق شهری کشور و استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ (=۱۰۰=۱۳۹۰)

استان آذربایجان شرقی			کشور			شرح
رتبه نرخ تورم هر گروه	نرخ تورم هر گروه در سال ۹۱	شاخص کل هر گروه	رتبه نرخ تورم هر گروه	نرخ تورم هر گروه در سال ۹۱	شاخص کل هر گروه	
۴	۴۴.۸	۱۴۴.۸	۵	۴۴.۶	۱۴۴.۶	۱- خوراکی‌ها، آشامیدنی‌ها
۱	۷۸.۳	۱۷۸.۳	۱	۸۲.۵	۱۸۲.۵	۲- دخانیات
۳	۴۶.۲	۱۴۶.۲	۳	۴۷.۸	۱۴۷.۸	۳- پوشاک و کفش
۱۱	۱۱.۲	۱۱۱.۲	۱۱	۱۲.۹	۱۱۲.۹	۴- مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها
۲	۴۸.۶	۱۴۸.۶	۲	۵۰.۹	۱۵۰.۹	۵- اثاث و لوازم و خدمات مورد استفاده در خانه
۹	۲۳.۶	۱۲۳.۶	۹	۲۴.۷	۱۲۴.۷	۶- بهداشت و درمان
۸	۳۱.۵	۱۳۱.۵	۸	۲۹.۵	۱۲۹.۵	۷- حمل و نقل
۱۲	۶.۴	۱۰۶.۴	۱۲	۷.۵	۱۰۷.۵	۸- ارتباطات
۵	۴۳.۳	۱۴۳.۳	۶	۴۱	۱۴۱	۹- تفریح و امور فرهنگی
۱۰	۱۳.۴	۱۱۳.۴	۱۰	۱۴.۱	۱۱۴.۱	۱۰- تحصیل
۷	۳۷.۴	۱۳۷.۴	۷	۳۸.۷	۱۳۸.۷	۱۱- رستوران و هتل
۶	۴۲.۹	۱۴۲.۹	۴	۴۶.۶	۱۴۶.۶	۱۲- کالا و خدمات متفرقه
-	۳۱.۳	۱۳۱.۳	-	۳۰.۵	۱۳۰.۵	شاخص کل

- منبع: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

بیشترین میزان افزایش شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی سال ۱۳۹۱ نسبت به سال قبل در بین گروه‌های اصلی در استان آذربایجان شرقی با ۷۸/۳ درصد رشد به گروه دخانیات و کمترین میزان افزایش با ۶/۴ درصد رشد به گروه ارتباطات اختصاص داشته است.

پس از گروه دخانیات بیشترین میزان نرخ تورم با ۴۸/۶، ۴۶/۲، ۴۴/۸ و ۴۳/۳ درصد به ترتیب به گروه‌های اثاث و لوازم مورد استفاده در خانه، پوشاک و کفش، خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها و تفریح و امور فرهنگی اختصاص دارد.

مهمترین عوامل موثر بر تورم در اقتصاد کشور عبارتند از: حجم مخارج دولت، تامین کسری بودجه دولت از طریق استقراض از بانک مرکزی و به دنبال آن افزایش حجم نقدینگی، درآمدهای نفتی، میزان واردات، نوسانات و رشد نرخ ارز، کاهش ارزش پول ملی، افزایش ریسک مربوط به فعالیت‌های مولد اقتصادی، افزایش قیمت‌های جهانی، نرخ رشد تولید ناخالص داخلی، کمبود زیربناها و زیرساختارهای اقتصادی، گستردگی بخش دولتی، تضعیف بخش خصوصی، قوانین و مقررات بازدارنده فعالیت‌های تولیدی بخش خصوصی، گستردگی بخش خدمات نامتناسب با نیازهای جامعه، گسترش بی‌رویه و شدید شهرنشینی.

جدول ۲۳- نرخ تورم کشور در سال ۱۳۹۱ به تفکیک استان (درصد)

ردیف	استان	نرخ تورم	رتبه در کل کشور
۱	آذربایجان شرقی	۳۱.۳۰	۲۵
۲	آذربایجان غربی	۳۲.۴	۱۷
۳	اردبیل	۳۳.۷	۷
۴	اصفهان	۳۱.۸	۲۲
۵	البرز	۲۶.۸	۳۰
۶	ایلام	۳۴.۴	۴
۷	یوشهر	۳۳.۴	۹
۸	تهران	۲۶.۵	۳۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۳۱.۷	۲۴
۱۰	خراسان جنوبی	۳۲.۸	۱۴
۱۱	خراسان رضوی	۳۳.۰	۱۲
۱۲	خراسان شمالی	۳۴.۹	۱
۱۳	خوزستان	۳۳.۰	۱۲
۱۴	زنجان	۳۳.۱	۱۱
۱۵	سمنان	۳۲.۴	۱۷
۱۶	سیستان و بلوچستان	۳۳.۴	۹
۱۷	فارس	۳۲.۱	۲۰
۱۸	قزوین	۳۴.۳	۵
۱۹	قم	۳۲.۱	۲۰
۲۰	کردستان	۳۳.۷	۷
۲۱	کرمان	۳۲.۶	۱۶
۲۲	کرمانشاه	۳۲.۳	۱۹
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۳۱.۱	۲۶
۲۴	گلستان	۳۲.۷	۱۵
۲۵	گیلان	۳۰.۵	۲۷
۲۶	لرستان	۳۰.۴	۲۹
۲۷	مازندران	۳۱.۸	۲۲
۲۸	مرکزی	۳۴.۲	۶
۲۹	هرمزگان	۳۰.۵	۲۷
۳۰	همدان	۳۴.۶	۳
۳۱	یزد	۳۴.۸	۲
	کل کشور	۳۰.۵	-

۷- وضعیت سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی استان آذربایجان شرقی

۷-۱- وضعیت سرمایه‌گذاری خارجی استان آذربایجان شرقی

میزان کل سرمایه‌گذاری خارجی مصوب در استان آذربایجان شرقی تا پایان سال ۱۳۹۱ رقم ۷۹۴,۱۳۳ هزار دلار می‌باشد که شامل ۶۲ طرح سرمایه‌گذاری است.

در سال ۱۳۹۱ میزان سرمایه‌گذاری خارجی مصوب استان ۳۱۸,۱۴۹ هزار دلار می‌باشد که نسبت به رقم مصوب سال ۱۳۹۰ حدود ۱۳۲ درصد رشد داشته است.

جدول ۲۴- سرمایه‌گذاری خارجی مصوب استان آذربایجان شرقی به تفکیک بخش‌های اقتصادی در سال‌های ۱۳۹۱-۱۳۹۰

ردیف	بخش‌های اقتصادی	سال ۱۳۹۰		سال ۱۳۹۱	
		تعداد پروژه	مبلغ (هزار دلار)	تعداد پروژه	مبلغ (هزار دلار)
۱	کشاورزی و صنایع تبدیلی	۰	۰	۰	۰
۲	گردشگری و عمران شهری	۱	۲۰۰۰۰	۱	۲۶۰۰۰۰
۳	صنعت	۴	۹۸۹۵۰	۲	۶۷۹۵
۴	معادن	۱	۱۴۰۰۰	۱	۳۵۰
۵	خدمات (بهداشت و درمان، ورزش و جوانان)	۱	۴۰۰۰	۰	۰
۶	زیربنایی (فرودگاه- راه و شهرسازی - نوسازی مدارس - آب منطقه‌ای - آب و فاضلاب روستایی - آب و فاضلاب شهری)	۰	۰	۰	۰
۷	انرژی (گاز - توزیع برق آذربایجان شرقی - توزیع برق تبریز - برق منطقه‌ای - فرآورده‌های نفتی)	۰	۰	۲	۵۱۰۰۴
	مجموع کل	۷	۱۳۶۹۵۰	۶	۳۱۸۱۴۹

- منبع: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری خارجی استان آذربایجان شرقی

۷-۲- وضعیت سرمایه‌گذاری داخلی استان آذربایجان شرقی

مجموع سرمایه‌گذاری داخلی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ مبلغ ۱۲۶۰۳ میلیارد ریال می‌باشد که نسبت به سرمایه‌گذاری داخلی سال ۱۳۹۰ حدود ۵۳/۱۳ درصد کاهش داشته است، این در حالی است که تعداد پروژه‌های سرمایه‌گذاری داخلی در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰ حدود ۳۵ درصد رشد داشته است.

در سال ۱۳۹۱ از مجموع ۱۲۶۰۳ میلیارد ریال سرمایه‌گذاری داخلی استان آذربایجان شرقی ۳۲ درصد به بخش دولتی و ۶۸ درصد به بخش خصوصی اختصاص داشته است.

جدول ۲۵- سرمایه‌گذاری داخلی استان آذربایجان شرقی به تفکیک بخش‌های اقتصادی در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۱

ردیف	بخش‌های اقتصادی	سال ۱۳۹۰		سال ۱۳۹۱		درصد تغییرات (درصد)	
		مبلغ (میلیارد ریال)	تعداد پروژه	مبلغ (میلیارد ریال)	تعداد پروژه	مبلغ سرمایه‌گذاری	تعداد پروژه
۱	کشاورزی و صنایع تبدیلی	۳۸۲	۵۶۵۴	۱۷۵۲	۷۹۳۲	۳۵۸	۴۰
۲	گردشگری	۱۶۲۹۷	۲۳۸	۱۴۷۵	۶۴	-۹۱	-۷۳
۳	صنعت	۶۶۶۲	۶۳۵	۶۱۵۶	۲۰۶	-۸	-۶۸
۴	معادن	۳۳۸	۳۰	۷۹	۵۷	-۷۷	۹۰
۵	خدمات (بهداشت و درمان، ورزش و جوانان)	۳۷۹	۱۶۳	۴۹۳	۴۳	۳۰	-۷۴
۶	زیربنایی (فروگاه- راه و شهرسازی - نوسازی مدارس - آب منطقه‌ای - آب و فاضلاب روستایی - آب و فاضلاب شهری)	۱۷۶۹	۹۴۵	۱۱۴۴	۷۶۶	-۳۵	-۱۹
۷	انرژی (گاز - توزیع برق آذربایجان شرقی - توزیع برق تبریز - برق منطقه‌ای - فرآورده‌های نفتی)	۱۰۶۵	۲۶۶۱	۱۵۰۴	۴۸۹۰	۴۱	۸۴
	مجموع کل	۲۶۸۹۱	۱۰۳۲۶	۱۲۶۰۳	۱۳۹۵۸	-۵۳	۳۵

- منبع: دستگاه‌های استان آذربایجان شرقی

جدول ۲۶- سرمایه‌گذاری داخلی بخش‌های اقتصادی استان آذربایجان شرقی به تفکیک دولتی و خصوصی در سال ۱۳۹۱

ردیف	بخش‌های اقتصادی	بخش دولتی		بخش خصوصی		سهم مبلغ بخش دولتی و خصوصی از کل مبلغ سرمایه‌گذاری داخلی	
		مبلغ (میلیارد ریال)	تعداد پروژه	مبلغ (میلیارد ریال)	تعداد پروژه	بخش دولتی	بخش خصوصی
۱	کشاورزی و صنایع تبدیلی	۱۴۶۰	۳۹۶۶	۲۹۲	۳۹۶۶	۸۳	۱۷
۲	گردشگری	۴۴	۴۲	۱۴۳۱	۲۲	۳	۹۷
۳	صنعت	۰	۰	۶۱۵۶	۲۰۶	۰	۱۰۰
۴	معادن	۰	۰	۷۹	۵۷	۰	۱۰۰
۵	خدمات (بهداشت و درمان، ورزش و جوانان)	۳۹۹	۳۹	۹۴	۴	۸۱	۱۹
۶	زیربنایی (فرودگاه- راه و شهرسازی - نوسازی مدارس - آب منطقه‌ای - آب و فاضلاب روستایی - آب و فاضلاب شهری)	۱۰۹۴	۶۸۹	۵۱	۷۷	۹۶	۴
۷	انرژی (گاز - توزیع برق آذربایجان شرقی - توزیع برق تبریز - برق منطقه‌ای - فرآورده‌های نفتی)	۱۰۴۰	۲۴۴	۴۶۳	۴۶۴۶	۶۹	۳۱
مجموع کل		۴۰۳۷	۴۹۸۰	۸۵۶۶	۸۹۷۸	۳۲	۶۸

- منبع: مرکز خدمات سرمایه‌گذاری خارجی استان آذربایجان شرقی

۸- وضعیت طرح‌های عمرانی دولت

در سال ۱۳۹۱ کل اعتبارات عمرانی پرداختی در استان آذربایجان شرقی ۲۶۸۸ میلیارد ریال می‌باشد که از این میزان ۷۲۶ میلیارد ریال (۲۷ درصد) به اعتبارات عمرانی استانی اختصاص دارد. کل اعتبارات عمرانی پرداختی استان در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰ دارای ۴۱/۶۳ درصد کاهش بوده است که در این میان پرداختی اعتبارات عمرانی استانی ۵۹/۱۷ درصد کاهش داشته است.

جدول ۲۷- وضعیت اعتبارات عمرانی پرداختی استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۱
(ارقام بر حسب میلیارد ریال)

شرح	استانی	دانشگاهها	ملی استانی شده	ملی و ردیفها	کل پرداختی
سال ۱۳۸۷	۱۷۷۰	۶۸	۱۲۸۳	۵۱۰	۳۶۳۱
سال ۱۳۸۸	۱۶۷۱	۳۷۴	۰	۹۳۹	۲۹۸۴
سال ۱۳۸۹	۲۱۶۳	۱۱۰	۵۵۳	۲۰۵۹	۴۸۸۵
سال ۱۳۹۰	۱۷۷۷	۲۰۷	۹۲۲	۱۷۰۰	۴۶۰۵
سال ۱۳۹۱	۷۲۶	۱۹۲	۱۶۳۴	۱۳۷	۲۶۸۸

منبع: خزانه معین استان آذربایجان شرقی

۹- بودجه استان

۹-۱- درآمدهای عمومی

جدول ۲۸- وضعیت درآمدهای عمومی استان آذربایجان شرقی طی سالهای ۱۳۹۱-۱۳۹۰ (میلیارد ریال/درصد)

عنوان	مصوب		عملکرد		درصد رشد رقم ۱۳۹۱ نسبت به رقم ۱۳۹۰		درصد تحقق رقم مصوب	
	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	مصوب	عملکرد	۱۳۹۰	۱۳۹۱
درآمدهای استانی	۵۳۱۷	۷۵۳۳	۵۴۸۸	۷۳۸۲	۴۲	۳۴.۵۲	۱۰۳	۹۸
درآمدهای ملی	-	-	۲۲۳۱	۲۰۰۳	-	-۱۰.۱۹	-	-
درآمدهای ملی خاص	-	-	۱۰۷۱	۱۵۴۹	-	۴۴.۶۴	-	-
جمع	-	-	۸۷۸۹	۱۰۹۳۴	-	۲۴.۴۱	-	-

منبع: خزانه معین استان آذربایجان شرقی

جدول ۲۹- تفکیک درآمدهای استانی آذربایجان شرقی طی سالهای ۱۳۹۱-۱۳۹۰ (میلیارد ریال/درصد)

عنوان	مصوب		عملکرد		درصد رشد رقم ۱۳۹۱ نسبت به رقم ۱۳۹۰		درصد تحقق رقم مصوب	
	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۹۱	مصوب	عملکرد	۱۳۹۰	۱۳۹۱
درآمد مالیاتی	۴۷۱۵	۶۸۷۵	۴۸۳۳	۶۴۸۶	۴۵.۸۲	۳۴.۲	۱۰۳	۹۴
مالیات مستقیم	۴۱۴۷	۵۳۴۷	۳۶۹۹	۴۴۶۵	۲۸.۹۵	۲۰.۷	۸۹	۸۴
مالیات غیر مستقیم	۵۶۸	۱۵۲۸	۱۱۳۴	۲۰۲۱	۱۶۸.۹۷	۷۸.۲۳	۲۰۰	۱۳۲
درآمد حاصل از مالکیت دولت	۲۶	۲۹	۱۷	۲۹	۱۳	۶۵.۱۶	۶۷	۹۹
درآمد حاصل از خدمات و فروش کالا	۲۹۹	۳۷۹	۴۱۹	۴۸۲	۲۶.۶۵	۱۴.۹۵	۱۴۰	۱۲۷
درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات	۲۰۹	۱۷۵	۱۵۳	۳۲۹	-۱۶.۱۴	۱۱۴.۶۸	۷۳	۱۸۸
درآمدهای متفرقه	۶۱	۶۵	۵۸	۵۲	۵.۷۴	-۱۰.۸۴	۹۵	۸۰
منابع حاصل از واگذاری داراییهای سرمایه‌ای	۶	۹	۶	۴	۳۹.۵۳	-۳۵.۲۷	۹۲	۴۳
جمع	۵۳۱۷	۷۵۳۳	۵۴۸۸	۷۳۸۲	۴۱.۶۷	۳۴.۵۲	۱۰۳	۹۸

منبع: خزانه معین استان آذربایجان شرقی

مجموع درآمدهای عمومی وصولی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ با ۱۰۹۳۴ میلیارد ریال نسبت به رقم ۸۷۸۹ میلیاردی سال ۱۳۹۰ حدود ۲۴/۴۱ درصد رشد داشته است.

میزان درآمدهای مالیاتی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ با ۶۴۸۶ میلیارد ریال نسبت به رقم ۴۸۳۳ میلیاردی سال ۱۳۹۰ حدود ۳۴/۲ درصد رشد داشته است. در سال ۱۳۹۱ حدود ۹۴ درصد از رقم مصوب درآمدهای مالیاتی استان محقق شده است.

۲-۹- اعتبارات هزینه‌ای

جدول ۳۰- اعتبارات هزینه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ (میلیارد ریال)

عنوان	مصوب		پرداختی		درصد رشد رقم ۱۳۹۱ نسبت به رقم ۱۳۹۰		نسبت پرداختی به مصوب (درصد)
	رقم مصوب	سهم از کل	رقم پرداختی	سهم از کل	مصوب	پرداختی	
اعتبارات استانی	۱۶۴۸	۱۴.۱۵	۱۶۴۷	۱۵.۰۹	-۷.۹۳	-۷.۴۳	۹۹.۹۲
اعتبارات دانشگاهها	۳۸۷۲	۳۳.۲۴	۳۳۷۵	۳۰.۹۲	۲۸.۴۳	۱۵.۵۰	۸۷.۱۷
اعتبارات ملی	۵۵۴۰	۴۷.۵۶	۵۵۴۰	۵۰.۷۵	۲۵.۷۱	۲۵.۷۱	۱۰۰
اعتبارات ردیف‌ها و تبصره‌ها	۵۸۹	۵.۰۵	۳۵۴	۳.۲۴	-۱۶.۵۹	۳۷.۶۲	۶۰.۰۹
مجموع	۱۱۶۴۹	۱۰۰	۱۰۹۱۶	۱۰۰	۱۷.۴۵	۱۶.۵۵	۹۳.۷۱

- منبع: خزانه معین استان آذربایجان شرقی و محاسبات گزارش

کل رقم مصوب اعتبارات هزینه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ حدود ۱۱۶۴۹ میلیارد ریال می‌باشد که ۱۰۹۱۶ میلیارد ریال (۹۳/۷۱ درصد) از آن پرداخت شده است.

از کل پرداختی اعتبارات هزینه‌ای استان آذربایجان شرقی، ۵۰/۷۵ درصد به اعتبارات ملی، ۳۰/۹۲ درصد به اعتبارات دانشگاه‌ها، ۱۵/۰۹ درصد به اعتبارات استانی و ۳/۲۴ درصد به اعتبارات ردیف‌ها و تبصره‌ها اختصاص دارد.

در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰ مصوب اعتبارات هزینه‌ای استانی ۷/۹۳ درصد کاهش و پرداختی اعتبارات هزینه‌ای ۷/۴۳ درصد کاهش داشته‌اند.

۳-۹- اعتبارات تملک داراییهای سرمایه‌ای

جدول ۳۱- اعتبارات تملک داراییهای سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ (میلیارد ریال)

عنوان	مصوب		پرداختی		درصد رشد رقم ۱۳۹۱ نسبت به رقم ۱۳۹۰		نسبت پرداختی به مصوب (درصد)
	رقم مصوب	سهم از کل	رقم پرداختی	سهم از کل	مصوب	پرداختی	
اعتبارات استانی	۲۷۹۴	۴۵.۰۷	۷۲۶	۲۷	۲۴.۹۷	-۵۹.۱۷	۲۵.۹۷
اعتبارات دانشگاهها	۵۵۲	۸.۹۰	۱۹۲	۷.۱۳	۱۰۶.۲۷	-۷.۴۶	۳۴.۷۰
اعتبارات ملی استانی شده	۲۳۴۶	۳۷.۸۴	۱۶۳۴	۶۰.۷۹	۱۳۱.۷۰	۷۷.۳۰	۶۹.۶۴
اعتبارات ملی	۰	۰	۰	۰	-۱۰۰	-۱۰۰	-
اعتبارات ردیفها و تبصرهها	۵۰۷	۸.۱۸	۱۳۷	۵.۰۹	-۵۹.۶۷	-۸۰.۳۸	۲۶.۹۷
مجموع	۶۲۰۰	۱۰۰	۲۶۸۸	۱۰۰	۷.۳۳	-۴۱.۶۳	۴۳.۳۶

- منبع: خزانه معین استان آذربایجان شرقی و محاسبات گزارش

کل رقم مصوب اعتبارات عمرانی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ حدود ۶۲۰۰ میلیارد ریال می‌باشد که ۲۶۸۸ میلیارد ریال (۴۳/۳۶ درصد) از آن پرداخت شده است.

از کل پرداختی اعتبارات عمرانی استان آذربایجان شرقی، ۶۰/۷۹ درصد به اعتبارات ملی استانی شده، ۲۷ درصد به اعتبارات استانی، ۷/۱۳ درصد به اعتبارات دانشگاهها و ۵/۰۹ درصد به اعتبارات ردیفها و تبصرهها اختصاص دارد.

در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰ علی‌رغم رشد ۲۴/۹۷ درصدی رقم مصوب، پرداختی اعتبارات عمرانی استانی ۵۹/۱۷ درصد کاهش داشته است.

۴-۹- مجموع اعتبارات هزینه‌ای و تملک داراییهای سرمایه‌ای

جدول ۳۲- مجموع اعتبارات هزینه‌ای و تملک داراییهای سرمایه‌ای استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ (میلیارد ریال)

عنوان	مصوب		پرداختی		درصد رشد رقم ۱۳۹۱ نسبت به رقم ۱۳۹۰		نسبت پرداختی به مصوب (درصد)
	رقم مصوب	سهم از کل	رقم پرداختی	سهم از کل	مصوب	پرداختی	
اعتبارات استانی	۴۴۴۲	۲۴.۸۹	۲۳۷۲	۱۷.۴۴	۱۰.۳۴	-۳۳.۲۸	۵۳.۴۰
اعتبارات دانشگاهها	۴۴۲۴	۲۴.۷۹	۳۵۶۷	۲۶.۲۲	۳۴.۷۸	۱۳.۹۸	۸۰.۶۲
اعتبارات ملی استانی شده	۲۳۴۶	۱۳.۱۴	۱۶۳۴	۱۲.۰۱	۱۳۱.۷۰	۷۷.۳۰	۶۹.۶۴
اعتبارات ملی	۵۵۴۰	۳۱.۰۴	۵۵۴۰	۴۰.۷۳	۲.۴۱	۲.۴۱	۱۰۰
اعتبارات ردیف‌ها و تبصره‌ها	۱۰۹۶	۶.۱۴	۴۹۱	۳.۶۱	-۴۴.۱۸	-۴۸.۵۸	۴۴.۷۶
مجموع	۱۷۸۴۹	۱۰۰	۱۳۶۰۴	۱۰۰	۱۳.۷۳	-۲.۶۳	۷۶.۲۲

- منبع: خزانه معین استان آذربایجان شرقی و محاسبات گزارش

مجموع رقم مصوب اعتبارات هزینه‌ای و عمرانی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ حدود

۱۷۸۴۹ میلیارد ریال می‌باشد که ۱۳۶۰۴ میلیارد ریال (۷۶/۲۲ درصد) از آن پرداخت شده است.

از کل پرداختی مجموع اعتبارات هزینه‌ای و عمرانی استان آذربایجان شرقی، ۴۰/۷۳ درصد به

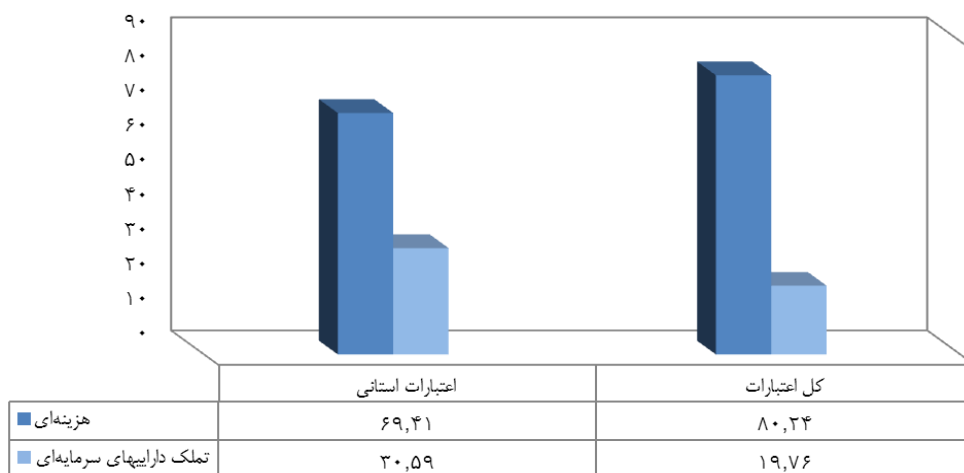
اعتبارات ملی، ۲۶/۲۲ درصد به اعتبارات دانشگاه‌ها، ۱۷/۴۴ درصد به اعتبارات استانی، ۱۲/۰۱

درصد به اعتبارات ملی استانی شده و ۳/۶۱ درصد به اعتبارات ردیف‌ها و تبصره‌ها اختصاص دارد.

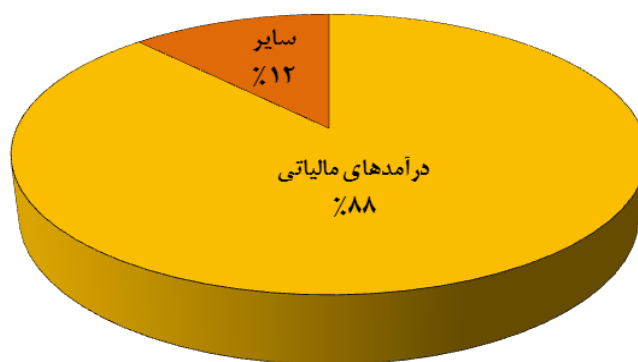
در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰ رقم مصوب کل اعتبارات استانی ۱۰/۳۴ درصد افزایش

یافته است در صورتیکه پرداختی کل اعتبارات استانی ۳۳/۲۸ درصد کاهش نشان می‌دهد.

نمودار ۱۸- مقایسه سهم اعتبارات هزینه‌ای و تملک داراییهای سرمایه‌ای پرداختی در اعتبارات استانی و کل اعتبارات استان در سال ۹۱ (درصد)

نمودار ۱۹- سهم درآمدهای مالیاتی از درآمدهای استانی استان آذربایجان شرقی در سال ۹۱ (درصد)

۱۰- سیستم بانکی استان آذربایجان شرقی

جدول زیر بر اساس اطلاعات بانک‌های دولتی و بانک‌هایی که دولت در آنها سهام دارد، تهیه گردیده است. این بانک‌ها عبارتند از: ملی، کشاورزی، پست‌بانک، مسکن، صنعت و معدن، سپه، توسعه صادرات، ملت، صادرات، تجارت و رفاه.

جدول ۳۳- شاخص‌های بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی کشور و استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱

ردیف	عنوان شاخص	واحد	رقم سال ۱۳۹۱		سهام از کل کشور (درصد)	رتبه استان در کشور	درصد تغییر نسبت به سال قبل (درصد)	
			کشور	استان			کشور	استان
۱	مانده کل سپرده	میلیارد ریال	۳,۵۹۹,۲۸۵	۱۰۰,۰۷۰	۲/۷۸	۶	۲۹/۷۲	۲۸/۳۸
۲	مانده کل تسهیلات اعطایی	میلیارد ریال	۳,۲۱۰,۸۷۱	۹۶,۶۶۱	۳/۰۱	۶	۱۲/۸۶	۱۱/۳۴
۳	تعداد دستگاه‌های ATM	تعداد	۲۵,۷۰۹	۱,۰۵۳	۴/۱۰	۷	۱۲/۴۰	۱۳/۷۱
۴	تعداد پرسنل	نفر	۱۶۹,۰۴۸	۶,۵۸۲	۳/۸۹	۷	-۲/۲۷	-۱/۳۹
۵	تعداد شعب	تعداد	۱۶,۲۸۵	۷۲۷	۴/۴۶	۶	-۱/۰۷	-۱/۴۹
۶	متوسط مانده سپرده به ازای هر پرسنل	میلیارد ریال	۲۱/۲۹	۱۵/۲۰	-	۱۰	۵۱/۵۰	۳۹/۱۲
۷	متوسط مانده تسهیلات به ازای هر پرسنل	میلیارد ریال	۱۸/۹۹	۱۴/۶۹	-	۷	۳۶/۹۴	۳۰/۲۰
۸	متوسط مانده سپرده به ازای هر شعبه	میلیارد ریال	۲۲۱/۰۲	۱۳۷/۶۵	-	۹	۴۶/۲۲	۳۵/۹۵
۹	متوسط مانده تسهیلات به ازای هر شعبه	میلیارد ریال	۱۹۷/۱۷	۱۳۲/۹۶	-	۹	۳۲/۱۶	۲۷/۲۴
۱۰	نسبت مانده تسهیلات به مانده سپرده	درصد	۸۹/۲۱	۹۶/۵۹	-	۱۹	-	-

منبع: فصلنامه بانک وزارت امور اقتصادی و دارایی و محاسبات گزارش

بانک‌های دولتی استان و بانک‌هایی که دولت در آن‌ها سهام دارد تا پایان سال ۱۳۹۱ با ۷۲۷ شعبه، ۶۵۸۲ پرسنل و ۱۰۵۳ دستگاه ATM فعالیت نموده‌اند. تعداد شعب، تعداد پرسنل و تعداد دستگاه‌های ATM این بانک‌ها نسبت به سال ۱۳۹۰ به ترتیب دارای ۱/۴۹- درصد، ۱/۳۹- درصد و ۱۳/۷۱ درصد رشد بوده‌اند.

بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان آذربایجان شرقی در پایان اسفند ماه سال ۱۳۹۱ حدود ۱۰۰,۰۷۰ میلیارد ریال (۲/۷۸ درصد از منابع بانک‌های مزبور در کل کشور) سپرده جذب نموده‌اند که دارای رتبه ششم کشوری می‌باشد و نسبت به سال قبل ۲۸/۳۸ درصد رشد داشته است.

میزان تسهیلات پرداختی بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان آذربایجان شرقی در پایان سال ۱۳۹۱ رقم ۹۶,۶۶۱ میلیارد ریال (۳/۰۱ درصد از مصارف بانک‌های مزبور در کل کشور) می‌باشد که در رتبه ششم کشور قرار دارد و نسبت به سال ۱۳۹۰ دارای ۱۱/۳۴ درصد رشد می‌باشد.

میزان تسهیلات پرداختی نسبت به سپرده‌های جذب شده بانک‌های دولتی و دارای سهام دولتی در سیستم بانکی استان در سال ۱۳۹۱ حدود ۹۶/۵۹ درصد می‌باشد.

جدول ۳۴- منابع و مصارف بانک‌های دولتی و بانک‌های دارای سهام دولتی استان‌ها در سال ۱۳۹۱ (میلیارد ریال / درصد)

ردیف	استان	مانده سپرده			مانده تسهیلات			مانده سپرده به مانده تسهیلات	
		مبلغ	سهام	رتبه	مبلغ	سهام	رتبه	رقم نسبت (درصد)	رتبه
۱	آذربایجان شرقی	۱۰۰,۰۷۰	۲.۷۸	۶	۹۶,۶۶۱	۳.۰۱	۶	۹۶.۵۹	۱۹
۲	آذربایجان غربی	۵۴,۱۷۲	۱.۵۱	۱۱	۶۰,۹۷۶	۱.۹۰	۱۰	۱۱۲.۵۶	۱۴
۳	اردبیل	۲۰,۲۷۸	۰.۵۶	۲۸	۲۹,۲۱۱	۰.۹۱	۲۲	۱۴۴.۰۵	۳
۴	اصفهان	۲۵۳,۱۹۸	۷.۰۳	۲	۱۸۶,۷۵۱	۵.۸۲	۲	۷۳.۷۶	۲۷
۵	البرز	۶۶,۵۹۴	۱.۸۵	۹	۴۹,۵۰۶	۱.۵۴	۱۴	۷۴.۳۴	۲۶
۶	ایلام	۱۱,۱۲۱	۰.۳۱	۳۱	۲۰,۰۳۳	۰.۶۲	۲۹	۱۸۰.۱۴	۱
۷	بوشهر	۳۹,۸۷۲	۱.۱۱	۱۵	۲۷,۹۶۹	۰.۸۷	۲۳	۷۰.۱۵	۲۸
۸	تهران	۱,۸۱۰,۲۴۵	۵۰.۲۹	۱	۱,۵۹۱,۵۰۵	۴۹.۵۶	۱	۸۷.۹۲	۲۲
۹	چهارمحال و بختیاری	۲۱,۶۴۳	۰.۶۰	۲۶	۲۵,۷۱۴	۰.۸۰	۲۶	۱۱۸.۸۱	۱۱
۱۰	خراسان جنوبی	۱۵,۴۳۰	۰.۴۳	۲۹	۱۷,۲۹۱	۰.۵۴	۳۱	۱۱۲.۰۶	۱۵
۱۱	خراسان رضوی	۱۵۵,۴۸۱	۴.۳۲	۴	۱۱۷,۱۳۸	۳.۶۵	۳	۷۵.۳۴	۲۵
۱۲	خراسان شمالی	۱۳,۹۷۲	۰.۳۹	۳۰	۱۷,۶۲۸	۰.۵۵	۳۰	۱۲۶.۱۷	۸
۱۳	خوزستان	۱۴۲,۴۵۸	۳.۹۶	۵	۸۲,۸۳۵	۲.۵۸	۷	۵۸.۱۵	۳۲
۱۴	زنجان	۲۶,۵۸۲	۰.۷۴	۲۳	۳۱,۳۱۵	۰.۹۸	۲۱	۱۱۷.۸۱	۱۲
۱۵	سمنان	۲۱,۱۴۴	۰.۵۹	۲۷	۲۶,۶۱۳	۰.۸۳	۲۴	۱۲۵.۸۷	۹
۱۶	سیستان و بلوچستان	۳۶,۵۲۲	۱.۰۱	۱۹	۲۱,۶۳۴	۰.۶۷	۲۸	۵۹.۲۴	۳۱
۱۷	فارس	۱۶۴,۱۵۷	۴.۵۶	۳	۱۱۳,۶۸۳	۳.۵۴	۵	۶۹.۲۵	۲۹
۱۸	قزوین	۳۳,۵۸۷	۰.۹۳	۲۱	۴۲,۵۳۳	۱.۳۲	۱۵	۱۲۶.۶۴	۷
۱۹	قم	۳۸,۰۵۳	۱.۰۶	۱۶	۳۲,۵۷۱	۱.۰۱	۲۰	۸۵.۵۹	۲۳
۲۰	کردستان	۲۳,۵۷۵	۰.۶۵	۲۵	۲۵,۷۵۹	۰.۸۰	۲۵	۱۰۹.۲۶	۱۶
۲۱	کرمان	۸۹,۰۷۰	۲.۴۷	۸	۷۸,۴۰۸	۲.۴۴	۸	۸۸.۰۳	۲۱
۲۲	کرمانشاه	۳۷,۷۵۱	۱.۰۵	۱۷	۵۱,۷۶۷	۱.۶۱	۱۲	۱۳۷.۱۳	۶
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۹,۳۲۷	۰.۲۶	۳۲	۱۴,۸۴۸	۰.۴۶	۳۲	۱۵۹.۱۹	۲
۲۴	گلستان	۳۶,۸۱۷	۱.۰۲	۱۸	۵۲,۳۳۰	۱.۶۳	۱۱	۱۴۲.۱۴	۴
۲۵	گیلان	۵۶,۳۲۸	۱.۵۶	۱۰	۶۴,۰۰۱	۱.۹۹	۹	۱۱۳.۶۲	۱۳
۲۶	لرستان	۲۴,۹۲۸	۰.۶۹	۲۴	۳۵,۲۶۲	۱.۱۰	۱۸	۱۴۱.۴۶	۵
۲۷	مازندران	۹۱,۹۹۳	۲.۵۶	۷	۱۱۵,۲۹۰	۳.۵۹	۴	۱۲۵.۳۲	۱۰
۲۸	مرکزی	۴۱,۵۵۶	۱.۱۵	۱۴	۳۸,۰۸۱	۱.۱۹	۱۶	۹۱.۶۴	۲۰
۲۹	هرمزگان	۴۴,۸۱۵	۱.۲۵	۱۳	۳۶,۴۸۱	۱.۱۴	۱۷	۸۱.۴۰	۲۴
۳۰	همدان	۳۱,۵۸۳	۰.۸۸	۲۲	۳۳,۴۷۵	۱.۰۴	۱۹	۱۰۵.۹۹	۱۷
۳۱	یزد	۵۰,۵۵۹	۱.۴۰	۱۲	۴۹,۶۰۸	۱.۵۴	۱۳	۹۸.۱۲	۱۸
۳۲	مناطق آزاد	۳۶,۴۰۴	۱.۰۱	۲۰	۲۴,۰۸۷	۰.۷۵	۲۷	۶۶.۱۷	۳۰
-	کل کشور	۳,۵۹۹,۲۸۵	-	-	۳,۲۱۰,۹۶۴	-	-	۸۹.۲۱	-

منبع: فصلنامه بانک وزارت امور اقتصادی و دارایی و محاسبات گزارش

۱۱- صنعت بیمه استان آذربایجان شرقی

میزان حق بیمه تولیدی صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۱ با ۵۲۹۰ میلیارد ریال (۴/۰۴ درصد سهم از کل کشور) نسبت به سال ۱۳۹۰ رشد ۶۶/۶۲ درصدی داشته است.

میزان خسارت پرداختی صنعت بیمه استان در سال ۱۳۹۱ با ۳۱۹۹ میلیارد ریال (۴/۰۸ درصد سهم از کل کشور) نسبت به سال ۱۳۹۰ رشد ۵۱/۴۶ داشته است.

جدول ۳۵- حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی صنعت بیمه استان طی سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۱ (میلیارد ریال/درصد)

خسارت پرداختی				حق بیمه تولیدی				سال
رتبه استان در کل کشور	سهم از کل کشور (درصد)	درصد رشد سالانه	مبلغ (میلیارد ریال)	رتبه استان در کل کشور	سهم از کل کشور (درصد)	درصد رشد سالانه	مبلغ (میلیارد ریال)	
۵	۴/۲۱	-	۱,۰۴۲	۵	۳/۷۳	-	۱,۵۱۲	سال ۱۳۸۷
۶	۳/۹۳	۱۵/۹۶	۱,۲۰۹	۵	۳/۸۱	۱۷/۰۱	۱,۷۶۹	سال ۱۳۸۸
۶	۳/۸۳	۲۴/۲۳	۱,۵۰۲	۵	۳/۷۲	۲۴/۵۰	۲,۲۰۲	سال ۱۳۸۹
۶	۳/۹۳	۴۰/۶۵	۲,۱۱۲	۵	۳/۶۹	۴۴/۱۸	۳,۱۷۵	سال ۱۳۹۰
۶	۴/۰۸	۵۱/۴۶	۳,۱۹۹	۵	۴/۰۴	۶۶/۶۲	۵,۲۹۰	سال ۱۳۹۱

منبع: سالنامه آماری بیمه مرکزی ایران و محاسبات گزارش

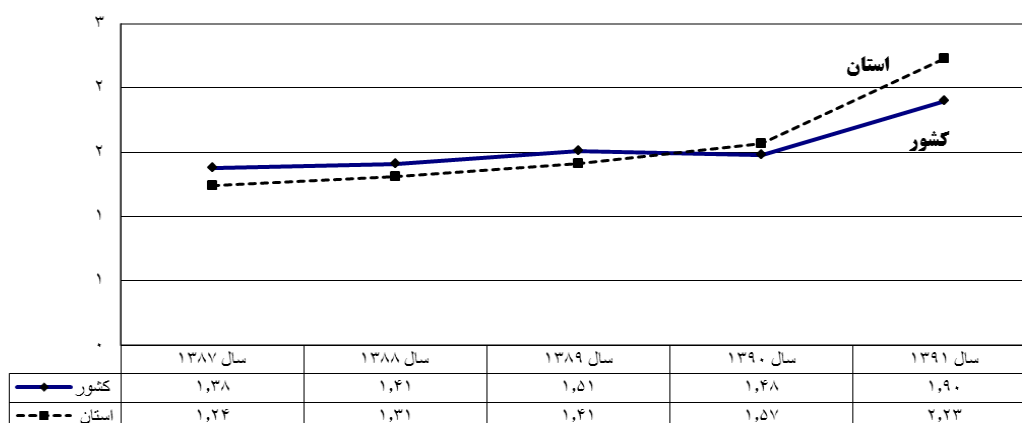
برای مقایسه وضعیت صنعت بیمه با کل اقتصاد یک منطقه، از شاخص ضریب نفوذ بیمه استفاده می‌شود. این شاخص حاصل تقسیم حق بیمه تولیدی به تولید ناخالص داخلی است و نشان می‌دهد که صنعت بیمه چه نقشی در تولید ناخالص داخلی ایفا می‌کند و چه سهمی از آن را تشکیل می‌دهد. معمولاً این شاخص به عنوان کارآمدترین معیار برای ارزیابی عملکرد و مقایسه صنعت بیمه بکار برده می‌شود.

جدول ۳۶- ضریب نفوذ صنعت بیمه کل کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۱ (درصد)

سال	ضریب نفوذ بیمه کل کشور	ضریب نفوذ بیمه استان	رتبه ضریب نفوذ بیمه استان در کل کشور
سال ۱۳۸۷	۱.۳۸	۱.۲۴	۶
سال ۱۳۸۸	۱.۴۱	۱.۳۱	۳
سال ۱۳۸۹	۱.۵۱	۱.۴۱	۵
سال ۱۳۹۰	۱.۴۸	۱.۵۷	۱۰
سال ۱۳۹۱	۱.۹۰	۲.۲۳	۹

- منبع: سالنامه آماری بیمه مرکزی و محاسبات گزارش

نمودار ۲۰- مقایسه ضریب نفوذ صنعت بیمه کشور و استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۸۷-۹۱ (درصد)

جدول ۳۷- حق بیمه تولیدی و خسارت پرداختی صنعت بیمه استان‌ها در سال ۱۳۹۱ (میلیارد ریال / درصد)

ردیف	استان	حق بیمه تولیدی			خسارت پرداختی		
		مبلغ	سهم	رتبه	مبلغ	سهم	رتبه
۱	آذربایجان شرقی	۵,۲۹۰	۴.۰۴	۵	۳,۱۹۹	۴.۰۸	۶
۲	آذربایجان غربی	۳,۱۱۱	۲.۳۷	۱۱	۱,۸۱۳	۲.۳۱	۱۱
۳	اردبیل	۱,۹۶۱	۱.۵۰	۱۴	۱,۵۴۹	۱.۹۸	۱۳
۴	اصفهان	۸,۲۵۲	۶.۲۹	۳	۴,۳۳۴	۵.۵۳	۳
۵	البرز	۳,۷۴۶	۲.۸۶	۹	۱,۹۳۱	۲.۴۶	۱۰
۶	ایلام	۶۴۹	۰.۵۰	۳۱	۵۱۹	۰.۶۶	۳۰
۷	بوشهر	۱,۲۹۰	۰.۹۸	۲۴	۷۵۵	۰.۹۶	۲۴
۸	تهران	۴۹,۹۶۳	۳۸.۱۱	۱	۲۷,۶۰۸	۳۵.۲۲	۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۸۹۵	۰.۶۸	۲۷	۵۵۷	۰.۷۱	۲۸
۱۰	خراسان جنوبی	۸۳۱	۰.۶۳	۲۹	۵۰۹	۰.۶۵	۳۱
۱۱	خراسان رضوی	۸,۹۶۲	۶.۸۴	۲	۵,۳۴۱	۶.۸۱	۲
۱۲	خراسان شمالی	۸۴۳	۰.۶۴	۲۸	۵۴۴	۰.۶۹	۲۹
۱۳	خوزستان	۵,۲۶۰	۴.۰۱	۶	۳,۷۸۲	۴.۸۳	۵
۱۴	زنجان	۱,۲۹۲	۰.۹۹	۲۳	۸۲۲	۱.۰۵	۲۳
۱۵	سمنان	۱,۰۹۴	۰.۸۳	۲۵	۶۸۶	۰.۸۸	۲۵
۱۶	سیستان و بلوچستان	۱,۶۰۷	۱.۲۳	۱۹	۹۹۸	۱.۲۷	۲۱
۱۷	فارس	۵,۸۹۱	۴.۴۹	۴	۳,۹۹۲	۵.۰۹	۴
۱۸	قزوین	۱,۷۸۵	۱.۳۶	۱۷	۱,۱۱۰	۱.۴۲	۱۹
۱۹	قم	۱,۵۶۱	۱.۱۹	۲۱	۱,۲۰۲	۱.۵۳	۱۸
۲۰	کردستان	۱,۰۳۷	۰.۷۹	۲۶	۶۱۷	۰.۷۹	۲۶
۲۱	کرمان	۳,۸۰۵	۲.۹۰	۸	۲,۲۰۸	۲.۸۲	۸
۲۲	کرمانشاه	۱,۷۲۶	۱.۳۲	۱۸	۱,۲۳۶	۱.۵۸	۱۷
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۶۷۲	۰.۵۱	۳۰	۵۸۱	۰.۷۴	۲۷
۲۴	گلستان	۱,۷۸۶	۱.۳۶	۱۶	۱,۲۷۱	۱.۶۲	۱۴
۲۵	گیلان	۳,۴۵۶	۲.۶۴	۱۰	۲,۱۸۷	۲.۷۹	۹
۲۶	لرستان	۱,۳۸۱	۱.۰۵	۲۲	۱,۰۸۶	۱.۳۹	۲۰
۲۷	مازندران	۴,۲۶۵	۳.۲۵	۷	۲,۸۲۵	۳.۶۰	۷
۲۸	مرکزی	۱,۹۵۹	۱.۴۹	۱۵	۱,۲۶۹	۱.۶۲	۱۵
۲۹	هرمزگان	۲,۳۴۴	۱.۷۹	۱۳	۸۳۹	۱.۰۷	۲۲
۳۰	همدان	۱,۵۷۷	۱.۲۰	۲۰	۱,۲۶۰	۱.۶۱	۱۶
۳۱	یزد	۲,۸۰۶	۲.۱۴	۱۲	۱,۷۴۹	۲.۲۳	۱۲
کل کشور		۱۳۱,۰۹۷	۱۰۰	-	۷۸,۳۸۰	۱۰۰	-

منبع: سالنامه آماری بیمه مرکزی ایران و محاسبات گزارش

۱۲- بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی

تعداد ۱۸۹۶ میلیون سهم به ارزش ۶۸۷۹ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۱ در بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی معامله شده است. تعداد و ارزش سهام داد و ستد شده در سال ۱۳۹۱ نسبت به سال ۱۳۹۰ به ترتیب ۱۷/۵۹ و ۷/۶۶ درصد کاهش یافته‌اند.

قیمت سهام در بیشتر موارد بیانگر انتظارات بازار از وضعیت اقتصادی شرکت‌ها می‌باشد و با بررسی روند حرکتی بازار بورس، بازده سرمایه‌گذاری این بازار با فرصت‌های دیگر سرمایه‌گذاری در بخش‌های زمین، ساختمان، طلا، ارز و ... قابل مقایسه است.

جدول ۳۸- شاخص‌های بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۷-۱۳۹۱

عنوان	حجم معاملات (میلیون سهم)	ارزش معاملات (میلیارد ریال)
۱۳۸۷	۱۱۳۸	۳۵۶۲
۱۳۸۸	۲۳۴۵	۴۲۱۲
۱۳۸۹	۱۷۵۷	۴۹۷۰
۱۳۹۰	۲۳۰۱	۷۴۴۹
۱۳۹۱	۱۸۹۶	۶۸۷۹
متوسط درصد رشد سالانه	۱۳/۶۱	۱۷/۸۹

- منبع: بورس منطقه‌ای استان آذربایجان شرقی و محاسبات گزارش

براساس آمار ارائه شده بورس منطقه‌ای آذربایجان شرقی طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۱ در هر سال به‌طور متوسط، حجم معاملات ۱۳/۶۱ درصد و ارزش معاملات ۱۷/۸۹ درصد رشد داشته است.

۱۳- صادرات و واردات گمرکات استان

صادرات گمرکات استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ از لحاظ وزنی ۸۰۴ هزار تن می‌باشد که نسبت به میزان ۶۳۳ هزار تن در سال ۱۳۹۰، ۲۷/۱ درصد رشد داشته است. همچنین در طی همین مدت ارزش دلاری صادرات گمرکات استان با ۸۶۰ میلیون دلار نسبت به رقم ۶۷۹ میلیون دلاری در سال ۱۳۹۰، دارای رشد ۲۶/۶۷ درصدی می‌باشد.

آمار واردات گمرکات استان نشان می‌دهد استان آذربایجان شرقی با ۵۴۳ هزار تن واردات در سال ۱۳۹۱ نسبت به مقدار ۵۰۹ هزار تن در سال ۱۳۹۰ از لحاظ وزنی ۶/۶ درصد رشد داشته است. ارزش دلاری واردات گمرکات استان در سال ۱۳۹۱ با رقم ۱۱۴۵ میلیون دلار نسبت به رقم ۱۱۸۰ میلیون دلاری سال ۱۳۹۰، ۲/۹۷ درصد کاهش داشته است.

جدول ۳۹- آمار مقایسه‌ای سالیانه واردات و صادرات گمرکات استان در سال‌های ۱۳۹۰-۱۳۹۱

درصد تغییرات ۱۳۹۰ به ۱۳۹۱	رتبه در کل کشور		سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۹۰	شرح	
	سال ۱۳۹۱	سال ۱۳۹۰				
۲۷/۱۰	۱۵	۱۵	۸۰۴	۶۳۳	وزن (هزار تن)	صادرات
۲۶/۶۷	۸	۱۰	۸۶۰	۶۷۹	ارزش (میلیون دلار)	
۶/۶۰	۷	۹	۵۴۳	۵۰۹	وزن (هزار تن)	واردات
-۲/۹۷	۷	۷	۱۱۴۵	۱۱۸۰	ارزش (میلیون دلار)	

منبع: سالنامه تجارت خارجی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

جدول ۴۰- صادرات کمرکات کشور در سال ۱۳۹۱ به تفکیک استان‌ها

ردیف	استان	مقدار وزنی صادرات (هزار تن/درصد)			ارزش دلاری صادرات (میلیون دلار/درصد)		
		وزن	سهم	رتبه	ارزش	سهم	رتبه
۱	آذربایجان شرقی	۸۰۴	۱.۱۵	۱۵	۸۶۰	۲.۶۳	۸
۲	آذربایجان غربی	۱۴۸۳	۲.۱۲	۸	۶۵۳	۲	۱۲
۳	اردبیل	۱۵۰	۰.۲۱	۲۴	۸۹	۰.۲۷	۲۷
۴	اصفهان	۱۳۹۳	۱.۹۹	۹	۱۶۵۰	۵.۰۵	۶
۵	البرز	۴۶	۰.۰۷	۲۹	۳۰	۰.۰۹	۲۹
۶	ایلام	۱۶۹۲	۲.۴۲	۷	۳۸۶	۱.۱۸	۱۷
۷	بوشهر	۱۰۳۷۱	۱۴.۸۲	۳	۶۹۵۹	۲۱.۳۲	۱
۸	تهران	۱۰۸۱	۱.۵۴	۱۱	۳۸۲۸	۱۱.۷۲	۳
۹	چهارمحال و بختیاری	۴۱۲	۰.۵۹	۱۷	۱۳۸	۰.۴۲	۲۴
۱۰	خراسان جنوبی	۳۸۳	۰.۵۵	۱۹	۱۶۰	۰.۴۹	۲۲
۱۱	خراسان رضوی	۲۳۷۸	۳.۲۶	۶	۱۹۵۲	۵.۹۸	۵
۱۲	خراسان شمالی	۳۶	۰.۰۵	۳۰	۲۷	۰.۰۸	۳۰
۱۳	خوزستان	۱۰۶۳۳	۱۵.۲۰	۲	۳۵۴۴	۱۰.۸۵	۴
۱۴	زنجان	۱۱۷	۰.۱۷	۲۶	۲۶۳	۰.۸۰	۱۹
۱۵	سمنان	۳۳۲	۰.۴۷	۲۲	۱۱۹	۰.۳۶	۲۶
۱۶	سیستان و بلوچستان	۹۱۷	۱.۳۱	۱۴	۴۰۳	۱.۲۳	۱۵
۱۷	فارس	۱۲۱	۰.۱۷	۲۵	۱۴۴	۰.۴۴	۲۳
۱۸	قزوین	۳۵۴	۰.۵۱	۲۱	۲۷۵	۰.۸۴	۱۸
۱۹	قم	۷۶	۰.۱۱	۲۷	۱۶۷	۰.۵۱	۲۱
۲۰	کردستان	۱۰۷۳	۱.۵۳	۱۲	۷۴۶	۲.۲۸	۱۱
۲۱	کرمان	۲۰۶	۰.۲۹	۲۳	۷۸۴	۲.۴۰	۱۰
۲۲	کرمانشاه	۴۲۴۷	۶.۰۷	۴	۱۳۶۶	۴.۱۸	۷
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۰	۰.۰۱	۳۱	۶	۰.۰۲	۳۱
۲۴	گلستان	۴۱۰	۰.۵۹	۱۸	۲۰۲	۰.۶۲	۲۰
۲۵	گیلان	۹۳۷	۱.۳۴	۱۳	۵۳۶	۱.۶۴	۱۳
۲۶	لرستان	۵۴	۰.۰۸	۲۸	۳۶	۰.۱۱	۲۸
۲۷	مازندران	۲۳۴۶	۳.۳۵	۵	۳۹۵	۱.۲۱	۱۶
۲۸	مرکزی	۷۶۶	۱.۰۹	۱۶	۸۱۵	۲.۵۰	۹
۲۹	هرمزگان	۲۵۷۳۲	۳۶.۷۸	۱	۵۴۲۷	۱۶.۶۲	۲
۳۰	همدان	۳۶۰	۰.۵۱	۲۰	۱۲۷	۰.۳۹	۲۵
۳۱	یزد	۱۰۹۸	۱.۵۷	۱۰	۴۷۲	۱.۴۵	۱۴
کل کشور		۶۹۹۶۶	۱۰۰	-	۳۲۶۴۷	۱۰۰	-

منبع: سالنامه تجارت خارجی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

جدول ۴۱- واردات گمرکات کشور در سال ۱۳۹۱ به تفکیک استان‌ها

ردیف	استان	مقدار وزنی واردات (هزار تن/درصد)			ارزش دلاری واردات (میلیون دلار/درصد)		
		وزن	سهم	رتبه	ارزش	سهم	رتبه
۱	آذربایجان شرقی	۵۴۳	۱.۳۷	۷	۱۱۴۵	۲.۱۴	۷
۲	آذربایجان غربی	۴۷۲	۱.۲۰	۹	۶۸۳	۱.۲۸	۹
۳	اردبیل	۲۷	۰.۰۷	۲۲	۶۷	۰.۱۲	۲۱
۴	اصفهان	۸۹	۰.۲۳	۱۳	۲۷۰	۰.۵۱	۱۶
۵	البرز	۳۴	۰.۰۹	۱۹	۳۹۴	۰.۷۴	۱۴
۶	ایلام	۵	۰.۰۱	۲۷	۱۰	۰.۰۲	۲۸
۷	بوشهر	۱۴۵۹	۳.۶۹	۵	۳۰۶۲	۵.۷۳	۴
۸	تهران	۸۴۵	۲.۱۴	۶	۹۹۳۴	۱۸.۵۹	۳
۹	چهارمحال و بختیاری	۱۱	۰.۰۳	۲۴	۳۹	۰.۰۷	۲۳
۱۰	خراسان جنوبی	۱	۰	۳۰	۱	۰	۳۰
۱۱	خراسان رضوی	۵۰۹	۱.۲۹	۸	۴۱۷	۰.۷۸	۱۳
۱۲	خراسان شمالی	۲	۰.۰۱	۲۹	۲	۰	۲۹
۱۳	خوزستان	۱۷۲۱۶	۴۳.۶۰	۱	۱۰۴۸۸	۱۹.۶۲	۲
۱۴	زنجان	۴۶	۰.۱۲	۱۷	۲۳۸	۰.۴۴	۱۸
۱۵	سمنان	۲۹	۰.۰۷	۲۱	۷۸	۰.۱۵	۲۰
۱۶	سیستان و بلوچستان	۴۵۰	۱.۱۴	۱۰	۶۹۷	۱.۳۰	۸
۱۷	فارس	۵۵	۰.۱۴	۱۶	۳۱۸	۰.۵۹	۱۵
۱۸	قزوین	۱۰۸	۰.۲۷	۱۱	۵۸۲	۱.۰۹	۱۰
۱۹	قم	۷۹	۰.۲۰	۱۴	۴۷۶	۰.۸۹	۱۲
۲۰	کردستان	۱۶	۰.۰۴	۲۳	۲۸	۰.۰۵	۲۵
۲۱	کرمان	۹۴	۰.۲۴	۱۲	۴۸۹	۰.۹۱	۱۱
۲۲	کرمانشاه	۳۱	۰.۰۸	۲۰	۵۴	۰.۱۰	۲۲
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۰	۰	۳۱	۰	۰	۳۱
۲۴	گلستان	۱۰	۰.۰۳	۲۵	۲۰	۰.۰۴	۲۶
۲۵	گیلان	۳۲۵۱	۸.۲۳	۳	۲۳۰۶	۴.۳۱	۵
۲۶	لرستان	۲	۰.۰۱	۲۸	۱۷	۰.۰۳	۲۷
۲۷	مازندران	۲۵۳۳	۶.۴۲	۴	۱۲۹۹	۲.۴۳	۶
۲۸	مرکزی	۶۲	۰.۱۶	۱۵	۲۵۶	۰.۴۸	۱۷
۲۹	هرمزگان	۱۱۴۵۹	۲۹.۰۲	۲	۱۹۹۰۹	۳۷.۲۵	۱
۳۰	همدان	۶	۰.۰۱	۲۶	۲۹	۰.۰۵	۲۴
۳۱	یزد	۳۸	۰.۱۰	۱۸	۱۴۷	۰.۲۷	۱۹
کل کشور		۳۹۴۸۱	۱۰۰	-	۵۳۴۵۱	۱۰۰	-

منبع: سالنامه تجارت خارجی جمهوری اسلامی ایران و محاسبات گزارش

۱۴- درآمد و هزینه خانوار استان

۱۴-۱- هزینه خالص سالانه خانوارهای شهری^۶

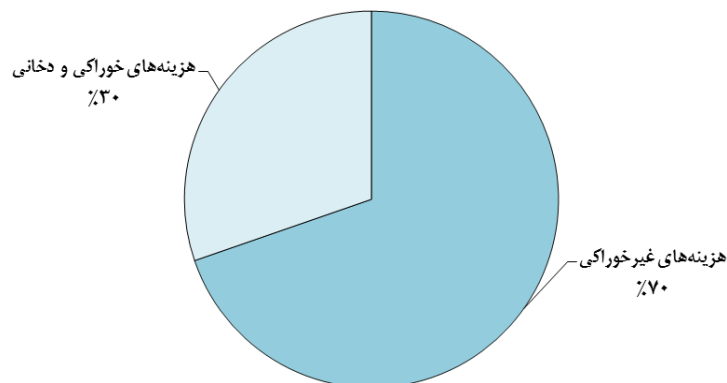
در سال ۱۳۹۱ متوسط کل هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار شهری در استان ۱۳۸,۸۵۵,۷۷۰ ریال بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۰ حدود ۲۴/۱۳ درصد رشد داشته است.

جدول ۴۲- متوسط هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۱ (ریال)

شرح	کشور		استان آذربایجان شرقی		درصد تغییر مبلغ هزینه نسبت به سال قبل	
	مبلغ	سهم (درصد)	مبلغ	سهم (درصد)	کشور	استان
متوسط هزینه‌های غیر خوراکی	۱۱۹,۷۱۰,۸۶۲	۷۲.۸۷	۹۶,۸۱۲,۳۸۰	۶۹.۷۲	۱۹.۷۵	۱۶.۳۷
متوسط هزینه‌های خوراکی و دخانی	۴۴,۵۶۹,۷۵۹	۲۷.۱۳	۴۲,۰۴۳,۳۹۱	۳۰.۲۸	۳۶.۰۸	۴۶.۶۶
متوسط کل هزینه‌ها	۱۶۴,۲۸۰,۶۲۱	۱۰۰	۱۳۸,۸۵۵,۷۷۰	۱۰۰	۲۳.۷۸	۲۴.۱۳

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

نمودار ۲۱- سهم هزینه‌های خوراکی و دخانی و هزینه‌های غیر خوراکی در هزینه خالص سالانه یک خانوار شهری استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ (درصد)

۶- هزینه‌ی خانوار: ارزش پولی کالا یا خدمت تهیه شده توسط خانوار به منظور مصرف اعضا یا هدیه به دیگران، هزینه نامیده می‌شود. کالا یا خدمت تهیه شده می‌تواند از طریق خرید، تولید خانگی، در برابر خدمت، از محل کسب و مجانی (از سازمان‌ها) در اختیار خانوار قرار بگیرد که به صورت پولی برآورد شده و جزو هزینه منظور می‌گردد. هرگاه ارزش کالای دست دوم فروش رفته، از ارزش کالای مشابه خریداری شده، در دوره آماری کسر شود، باقیمانده، هزینه خالص خانوار در کالای مربوط خواهد بود.

بیشترین میزان هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۱ با ۲۵/۵۳ درصد سهم به مسکن و پس از آن با ۱۲/۳۴ و ۹/۵۳ درصد به ترتیب به حمل و نقل و ارتباطات و کالاها و خدمات متفرقه خانوار اختصاص دارد.

جدول ۴۳- متوسط هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار شهری استان آذربایجان شرقی
به تفکیک گروه‌های هزینه‌ای در سال ۱۳۹۱

شرح	مبلغ (ریال)	سهم (درصد)	رتبه	درصد تغییر مبلغ هزینه نسبت به سال قبل
آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده‌های آن	۱۰,۴۱۹,۰۰۵	۷.۵۰	۵	۴۸.۸۸
گوشت	۸,۵۳۱,۷۵۹	۶.۱۴	۷	۴۲.۲۷
شیر و فرآورده‌های آن و تخم پرندگان	۵,۳۶۶,۲۸۰	۳.۸۶	۱۰	۵۳.۸۳
روغن‌ها و چربی‌ها	۱,۷۰۴,۵۸۰	۱.۲۳	۱۵	۵۴.۹۰
میوه‌ها و سبزی‌ها	۶,۶۸۹,۷۴۴	۴.۸۲	۹	۴۱.۲۱
خشکبار و حبوب	۲,۴۳۹,۱۶۳	۱.۷۶	۱۴	۵۲.۱۲
قند، شکر، شیرینی‌ها، چای، قهوه و کاکائو	۳,۴۳۸,۴۵۹	۲.۴۸	۱۲	۵۹.۵۰
ادویه‌ها، چاشنی‌ها و سایر ترکیب‌های خوراکی	۷۳۱,۹۰۳	۰.۵۳	۱۶	۴۸.۶۹
نوشابه‌ها، غذاهای آماده و دکانی‌ها	۲,۷۲۲,۴۹۹	۱.۹۶	۱۳	۲۹.۹۹
پوشاک و کفش	۸,۶۵۱,۳۹۱	۶.۲۳	۶	۲۵.۵۲
مسکن	۳۵,۴۵۲,۷۶۸	۲۵.۵۳	۱	۲۳.۹۵
لوازم، اثاث و خدمات خانوار	۶,۸۱۵,۸۸۷	۴.۹۱	۸	۶۷.۴۷
بهداشت و درمان	۱۲,۰۴۹,۷۱۵	۸.۶۸	۴	-۳.۲۱
حمل و نقل و ارتباطات	۱۷,۱۳۸,۷۱۲	۱۲.۳۴	۲	۷.۱۶
تفریحات، سرگرمی‌ها و خدمات فرهنگی	۳,۴۶۸,۲۱۸	۲.۵۰	۱۱	-۱۲.۹۵
کالاها و خدمات متفرقه خانوار	۱۳,۲۳۵,۶۸۸	۹.۵۳	۳	۱۸.۱۵
متوسط کل هزینه‌ها	۱۳۸,۸۵۵,۷۷۰	۱۰۰	-	۲۴.۱۳

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

۱۴-۲- درآمد خالص سالانه خانوارهای شهری^۷

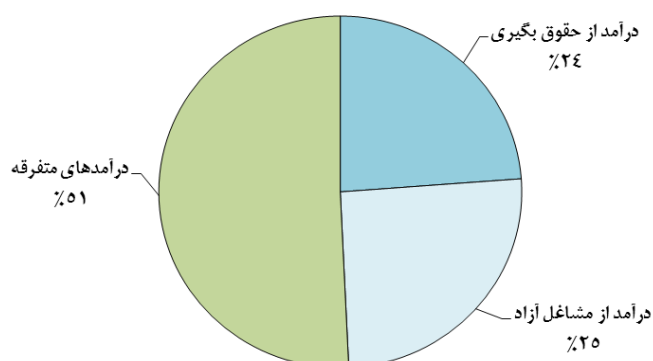
در سال ۱۳۹۱ متوسط درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری در استان آذربایجان شرقی ۱۴۱,۱۱۹,۵۷۳ ریال بوده است که نسبت به رقم سال ۱۳۹۰ حدود ۴۵/۴ درصد رشد داشته است.

جدول ۴۴- متوسط درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۱

شرح	کشور			استان آذربایجان شرقی			درصد تغییر مبلغ درآمد نسبت به سال قبل	
	مبلغ (ریال)	سهم (درصد)	رتبه	مبلغ (ریال)	سهم (درصد)	رتبه	کشور	استان
درآمد از حقوق بگیری	۴۶,۲۹۲,۹۲۸	۲۷.۶۸	۲	۳۳,۵۹۸,۴۴۹	۲۳.۸۱	۳	۲۰.۸۸	۲۴.۲۴
درآمد از مشاغل آزاد	۲۸,۰۲۸,۲۰۰	۱۶.۷۶	۳	۳۵,۹۰۷,۵۶۳	۲۵.۴۴	۲	۳۹.۶۴	۷۸.۷۰
درآمدهای متفرقه	۹۲,۹۲۰,۳۱۴	۵۵.۵۶	۱	۷۱,۶۱۳,۵۶۱	۵۰.۷۵	۱	۲۹.۱۸	۴۳.۴۶
کل درآمد	۱۶۷,۲۴۱,۴۴۲	۱۰۰	-	۱۴۱,۱۱۹,۵۷۳	۱۰۰	-	۲۸.۳۵	۴۵.۴۰

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

نمودار ۲۲- درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری استان آذربایجان شرقی به تفکیک سهم انواع درآمد (درصد)

۷- درآمد خانوار عبارت است از وجوه و ارزش پولی کالاها و خدماتی که در برابر کار انجام شده یا سرمایه به کار افتاده و یا از طریق منابع دیگر (حقوق بازنشستگی، درآمد حاصل از دارایی، دریافتی‌های انتقالی و نظایر آن) به هریک از اعضای خانوار تعلق گرفته باشد.

۱۴-۳- هزینه خالص سالانه خانوارهای روستایی

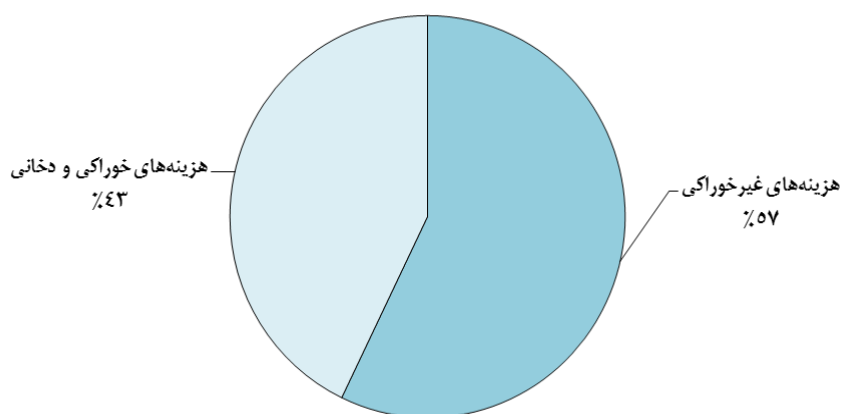
در سال ۱۳۹۱ متوسط کل هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار روستایی در استان ۱۱۲,۱۶۱,۳۳۵ ریال بوده است که نسبت به سال ۱۳۹۰ حدود ۳۴/۶۲ درصد رشد داشته است.

جدول ۴۵- متوسط هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار روستایی در سال ۱۳۹۱ (ریال)

شرح		کشور		استان آذربایجان شرقی		درصد تغییر مبلغ هزینه نسبت به سال قبل	
		مبلغ	سهم (درصد)	مبلغ	سهم (درصد)		
متوسط هزینه‌های غیر خوراکی		۶۲,۳۹۱,۴۴۹	۵۷.۶۷	۶۴,۱۰۱,۵۰۸	۵۷.۱۵	۲۲.۲۶	۲۱.۸۰
متوسط هزینه‌های خوراکی و دخانی		۴۵,۷۹۶,۲۲۷	۴۲.۳۳	۴۸,۰۵۹,۸۲۷	۴۲.۸۵	۳۹.۰۳	۵۶.۶۱
متوسط کل هزینه‌ها		۱۰۸,۱۸۷,۶۷۶	۱۰۰	۱۱۲,۱۶۱,۳۳۵	۱۰۰	۲۸.۸۴	۳۴.۶۲

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

نمودار ۲۳- سهم هزینه‌های خوراکی و دخانی و هزینه‌های غیر خوراکی در هزینه خالص سالانه یک خانوار روستایی استان آذربایجان شرقی در سال ۱۳۹۱ (درصد)

بیشترین میزان هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار روستایی در سال ۱۳۹۱ با ۱۵/۷۵ درصد سهم به مسکن و پس از آن با ۱۱/۴۸ و ۱۰/۷۶ درصد به ترتیب به آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده‌های آن و حمل و نقل و ارتباطات اختصاص دارد.

جدول ۴۶- متوسط هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار روستایی استان آذربایجان شرقی
به تفکیک گروه‌های هزینه‌ای در سال ۱۳۹۱

شرح	مبلغ (ریال)	سهم (درصد)	رتبه	درصد تغییر مبلغ هزینه نسبت به سال قبل
آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده‌های آن	۱۲,۸۷۵,۶۵۴	۱۱.۴۸	۲	۴۳.۸۸
گوشت	۹,۹۰۶,۰۱۲	۸.۸۳	۴	۵۸.۲۲
شیر و فرآورده‌های آن و تخم پرندگان	۶,۷۸۷,۶۵۶	۶.۰۵	۸	۸۴.۱۴
روغن‌ها و چربی‌ها	۲,۱۳۷,۹۸۷	۱.۹۱	۱۴	۵۳.۸۶
میوه‌ها و سبزی‌ها	۶,۳۴۲,۳۳۱	۵.۶۵	۹	۶۶.۱۲
خشکبار و حبوب	۲,۶۴۲,۶۵۸	۲.۳۶	۱۲	۴۸.۲۴
قند، شکر، شیرینی‌ها، چای، قهوه و کاکائو	۴,۳۵۸,۱۳۷	۳.۸۹	۱۱	۵۴.۵۳
ادویه‌ها، چاشنی‌ها و سایر ترکیب‌های خوراکی	۸۴۶,۴۸۷	۰.۷۵	۱۶	۵۹.۳۸
نوشابه‌ها، غذاهای آماده و دخانی‌ها	۲,۱۶۲,۹۰۵	۱.۹۳	۱۳	۴۹.۱۷
پوشاک و کفش	۹,۲۴۹,۰۲۷	۸.۲۵	۶	۴۳.۳۴
مسکن	۱۷,۶۶۶,۳۶۵	۱۵.۷۵	۱	۱۱.۰۶
لوازم، اثاث و خدمات خانوار	۵,۸۲۶,۸۱۹	۵.۲۰	۱۰	۲۶.۸۱
بهداشت و درمان	۸,۴۴۵,۹۳۵	۷.۵۳	۷	۱۷.۶۵
حمل و نقل و ارتباطات	۱۲,۰۷۱,۱۷۸	۱۰.۷۶	۳	۵.۸۷
تفریحات، سرگرمی‌ها و خدمات فرهنگی	۱,۵۸۰,۹۶۲	۱.۴۱	۱۵	۵۰.۶۰
کالاها و خدمات متفرقه خانوار	۹,۲۶۱,۲۲۲	۸.۲۶	۵	۵۳.۲۰
متوسط کل هزینه‌ها	۱۱۲,۱۶۱,۳۳۵	۱۰۰	-	۳۴.۶۲

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

۱۴-۴- درآمد خالص سالانه خانوارهای روستایی

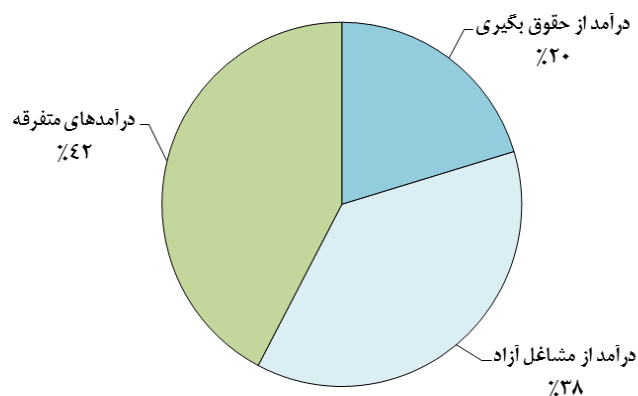
در سال ۱۳۹۱ متوسط درآمد خالص سالانه یک خانوار روستایی در استان آذربایجان شرقی ۹۵,۲۳۷,۴۴۱ ریال بوده است که نسبت به رقم سال ۱۳۹۰ حدود ۴۲/۰۹ درصد رشد داشته است.

جدول ۴۷- متوسط درآمد خالص سالانه یک خانوار روستایی در سال ۱۳۹۱

درصد تغییر مبلغ درآمد نسبت به سال قبل		استان آذربایجان شرقی			کشور			شرح
استان	کشور	رتبه	سهم (درصد)	مبلغ (ریال)	رتبه	سهم (درصد)	مبلغ (ریال)	
۲۱.۹۴	۱۷.۷۳	۳	۲۰.۳۲	۱۹,۳۵۵,۷۱۸	۳	۲۴.۸۷	۲۵,۱۸۷,۷۸۵	درآمد از حقوق بگیری
۷۱.۳۷	۳۱.۶۵	۲	۳۷.۳۸	۳۵,۶۰۰,۴۱۵	۲	۲۸.۷۵	۲۹,۱۱۹,۸۴۱	درآمد از مشاغل آزاد
۳۲.۵۹	۲۹.۷۱	۱	۴۲.۳۰	۴۰,۲۸۱,۳۰۹	۱	۴۶.۳۸	۴۶,۹۷۳,۷۳۶	درآمدهای متفرقه
۴۲.۰۹	۲۷.۰۴	-	۱۰۰	۹۵,۲۳۷,۴۴۱	-	۱۰۰	۱۰۱,۲۸۱,۳۶۲	کل درآمد

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

نمودار ۲۴- درآمد خالص سالانه یک خانوار روستایی استان آذربایجان شرقی به تفکیک سهم انواع درآمد (درصد)

جدول ۴۸- متوسط هزینه و درآمد خالص سالانه یک خانوار شهری در سال ۱۳۹۱ به تفکیک استان

ردیف	استان	متوسط کل هزینه خالص سالانه		متوسط کل درآمد خالص سالانه	
		رتبه	رقم (میلیون ریال)	رتبه	رقم (میلیون ریال)
۱	آذربایجان شرقی	۱۸	۱۳۹	۱۹	۱۴۱
۲	آذربایجان غربی	۱۳	۱۵۵	۲۹	۱۱۸
۳	اردبیل	۹	۱۶۳	۷	۱۶۲
۴	اصفهان	۱۲	۱۵۸	۱۵	۱۴۶
۵	البرز	۲۱	۱۳۷	۸	۱۶۰
۶	ایلام	۳۱	۱۱۰	۳۱	۱۱۷
۷	بوشهر	۲۸	۱۱۷	۹	۱۶۰
۸	تهران	۱	۲۱۷	۱	۲۲۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۶	۱۷۱	۲۲	۱۴۰
۱۰	خراسان جنوبی	۱۷	۱۳۹	۲۷	۱۲۶
۱۱	خراسان رضوی	۱۹	۱۳۸	۱۳	۱۵۳
۱۲	خراسان شمالی	۲۲	۱۳۶	۱۶	۱۴۶
۱۳	خوزستان	۳	۱۷۵	۴	۱۷۲
۱۴	زنجان	۵	۱۷۱	۲۴	۱۳۳
۱۵	سمنان	۲۶	۱۱۹	۲۶	۱۲۷
۱۶	سیستان و بلوچستان	۳۰	۱۱۲	۲۸	۱۲۳
۱۷	فارس	۲	۱۹۸	۲	۲۰۶
۱۸	قزوین	۱۵	۱۵۰	۵	۱۷۱
۱۹	قم	۲۹	۱۱۴	۱۰	۱۵۸
۲۰	کردستان	۲۴	۱۲۵	۲۵	۱۳۲
۲۱	کرمان	۲۷	۱۱۷	۳۰	۱۱۷
۲۲	کرمانشاه	۴	۱۷۳	۶	۱۶۲
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۱	۱۶۱	۱۷	۱۴۵
۲۴	گلستان	۲۳	۱۲۸	۳	۱۷۶
۲۵	گیلان	۱۴	۱۵۲	۱۸	۱۴۳
۲۶	لرستان	۱۰	۱۶۲	۲۳	۱۳۸
۲۷	مازندران	۲۰	۱۳۸	۱۴	۱۵۰
۲۸	مرکزی	۷	۱۶۶	۲۰	۱۴۰
۲۹	هرمزگان	۸	۱۶۵	۱۱	۱۵۸
۳۰	همدان	۱۶	۱۴۰	۱۲	۱۵۷
۳۱	یزد	۲۵	۱۲۳	۲۱	۱۴۰
کل کشور		—	۱۶۴	—	۱۶۷

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

جدول ۴۹- متوسط هزینه و درآمد خالص سالانه یک خانوار روستایی در سال ۱۳۹۱ به تفکیک استان

ردیف	استان	متوسط کل هزینه خالص سالانه		متوسط کل درآمد خالص سالانه	
		رتبه	رقم (میلیون ریال)	رتبه	رقم (میلیون ریال)
۱	آذربایجان شرقی	۱۳	۱۱۲	۹۵	۱۸
۲	آذربایجان غربی	۳	۱۴۳	۱۰۳	۱۱
۳	اردبیل	۲	۱۴۴	۱۳۲	۲
۴	اصفهان	۱۰	۱۲۰	۹۴	۱۹
۵	البرز	۲۳	۸۹	۱۱۵	۸
۶	ایلام	۲۲	۹۰	۸۸	۲۶
۷	بوشهر	۲۱	۹۰	۱۲۶	۵
۸	تهران	۶	۱۲۵	۱۳۹	۱
۹	چهارمحال و بختیاری	۷	۱۲۲	۱۰۲	۱۲
۱۰	خراسان جنوبی	۲۹	۸۰	۶۸	۳۰
۱۱	خراسان رضوی	۳۰	۷۸	۸۹	۲۴
۱۲	خراسان شمالی	۲۵	۸۷	۸۸	۲۵
۱۳	خوزستان	۵	۱۳۷	۱۲۳	۶
۱۴	زنجان	۱	۱۵۷	۱۰۰	۱۳
۱۵	سمنان	۲۷	۸۳	۷۸	۲۸
۱۶	سیستان و بلوچستان	۳۱	۶۷	۶۱	۳۱
۱۷	فارس	۴	۱۳۹	۱۲۱	۷
۱۸	قزوین	۹	۱۲۰	۱۲۸	۴
۱۹	قم	۲۶	۸۵	۱۱۲	۹
۲۰	کردستان	۱۹	۹۲	۹۸	۱۵
۲۱	کرمان	۲۸	۸۲	۷۸	۲۹
۲۲	کرمانشاه	۱۲	۱۱۳	۹۳	۲۰
۲۳	کهگیلویه و بویر احمد	۱۷	۹۹	۹۲	۲۲
۲۴	گلستان	۲۴	۸۷	۹۸	۱۶
۲۵	گیلان	۱۴	۱۱۲	۹۹	۱۴
۲۶	لرستان	۱۶	۱۰۲	۸۳	۲۷
۲۷	مازندران	۸	۱۲۱	۱۳۲	۳
۲۸	مرکزی	۱۵	۱۱۱	۹۳	۲۱
۲۹	هرمزگان	۱۸	۹۷	۸۹	۲۳
۳۰	همدان	۲۰	۹۱	۹۷	۱۷
۳۱	یزد	۱۱	۱۱۴	۱۱۰	۱۰
کل کشور		—	۱۰۸	۱۰۱	—

منبع: مرکز آمار ایران و محاسبات گزارش

